

ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЕЛИКО ТЪРНОВО ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2020 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	Въведение	4
I.1.	Основни принципи.....	6
II.	Статус на територията (обща характеристика на община Велико Търново)	9
II.1.	Географска характеристика на пространството.....	9
II.2.	Историко-географско развитие – особености в пространството развитие, традиционни оси на развитие	17
II.3.	Геодемографска основа на развитие	28
II.4.	Функционална структура и селищната мрежа	37
II.5.	Икономическо развитие	47
II.6.	Инфраструктурно осигуряване на пространството	55
II.7.	Качество на околната среда	61
III.	Оценка на пространственото развитие.....	70
IV.	Стратегическа рамка за пространствено развитие /Концептуални модели за развитие/ ...	80
V.	Прилагане на концепцията.....	107
VI.	Система за наблюдение, контрол и актуализация.....	122

Съкращения

- ЕС – Европейски съюз
НСИ – Национален статистически институт
НСРР – Национална стратегия за регионално развитие
НКПР – Национална концепция за пространствено развитие
РПР – Регионален план за развитие
РСРР – Регионална схема за пространствено развитие
СЦР – Северен централен район от ниво 2
ГИС – Географски информационни системи
ЗБР – Закон за биологичното разнообразие
ЗРР – Закон за регионалното развитие
ЗЗТ – Закон за защитените територии
ЗУТ – Закон за устройство на територията
ОУП – Общ устройствен план
АПИ – Агенция "Пътна инфраструктура"
БАН – Българска академия на науките
БВП – Брутен вътрешен продукт
ВиК – Водоснабдяване и канализация
ДВ – Държавен вестник
ДГС – Държавно горско стопанство
ХВП – Хранително-вкусова промишленост
ДМА – Дълготрайни материални активи
ЖП – Железопътен

I. Въведение

Концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново за периода 2014-2020 г. представлява индикативен стратегически документ с ясно обусловен пространствен характер на предвижданите интервенции, чрез които се цели създаване на необходимата пространствена основа за постигане на ефективно, екологосъобразно и пълноценно оползотворяване на наличните ресурси и потенциали на община Велико Търново. От друга страна този документ следва да отрази и „проектира“ перспективите в развитието на територията както по отношение на нейните вътрешнотериториални компоненти и интегритет, така и по отношение нейното положение в рамките на Националното пространство, Северен централен район от ниво 2 и област Велико Търново от ниво 3.

Разработването на Концепцията произтича от потребностите на системата на програмиране и стратегическо планиране за следващия програмен период от пространственото координиране на процесите, протичащи в общинската територия чрез създаване на пространствено-устройствена основа, която пряко кореспондира със съвременните разбирания, че планирането и управлението на територията представлява непрекъснат процес, свързан с установяването и експлоатацията на единна и стройна система, чрез която да се постигне адекватно на нуждите и съобразено с обективните дадености, усвояване на територията (моделите на земеползване) и свързаните с нея ресурси и потенциали.

Тук е мястото да се отбележи, че към настоящия момент няма разработени и одобрени от компетентните органи подробни методически указания/насоки, свързани с разработването на Концепции за пространствено развитие на общинско ниво. Това прави процесът на разработване на тези документи до голяма степен експертен (т.е. базиран на вижданията и експертизата на екипа по нейното разработване). Независимо от това, при нейното разработване следва да се отбележат следните особености на тези документи, които следва **да се имат предвид при използването им:**

- *КПР е индикативен стратегически документ, който следва да действа и да се прилага с хоризонт не по-малко от 20-25 години, за да може заложените интервенции да се „отложат“ в пространството, за което се отнася документа и да дадат необходимия ефект върху него и свързаните социално-икономически компоненти на територията. В този смисъл задачата за разработване на КПР на община Велико Търново за периода 2014-2020 трябва да се разглежда само като първи (инициален) етап от прилагане на концепцията. Причината за тази особеност е в силната инерционност на процесите, свързани с териториалното развитие и невъзможността им същите да се планират, приложат и оценят като ефект за период от 7 години;*
- *КПР на общината се прилага чрез интегрираното използване на „инструментите“ Общински план за развитие /ОПР/ и Общ устройствен план /ОУП/. При ОПР следва да се има предвид, че са необходими повече от един цикъл на програмиране, докато ОУП има идентичен хоризонт с КПР;*
- *КПР е „концепция“, т.е. документ с твърде общ характер, който очертава дългосрочни цели по отношение на развитието на територията. Същият няма пряко отношение към оперативното управление на общината, а налага по-скоро модел за дългосрочно развитие, който следва да бъде развит чрез ОПР и ОУП. Т.е. Стратегическата рамка на документа по-скоро задава визия в дългосрочен план как следва да се развива територията, но не конкретизира начините и моделите как точно да се случи това, което е предмет на другите документи, имащи по-конкретен характер (ОПР и ОУП). Тази демаркация на КПР е необходима с оглед от нея да не се очакват конкретни бързо измерими резултати, а същата трябва да се приема като обща концепция за развитието на територията в средносрочен и дългосрочен план;*

- *Не на последно място, КПР следва да се разработи като публичен документ, изготвен при стриктно прилагане на принципите за публичност, откритост и партньорство. Това от своя страна предполага постигането на необходимия обществен консенсус относно посоката на развитие на съответната територия и нейната роля в рамките на региона и националното пространство.*

На тази основа, КПР на община Велико Търново следва да стъпи върху:

- Оценка на нуждите и желанията на местната общност по отношение развитието на територията;
- Тенденциите и налаганите модели на пространствено развитие на националното и регионалното пространство (Северен централен район и област Велико Търново);
- Изходното състояние на пространството на общината и формираната природо-социална система в неговите рамки (в т.ч. локацията, природо-географските дадености и особености, демографски потенциал, инфраструктурно развитие, състояние на икономиката, екологично състояние и др.);
- Наличните потенциали за развитие както и съществуващите ограничители (в това число защитените територии и териториите от НЕМ Натура 2000, които изискват специфични режими за опазване и използване на ресурсите);
- Обективните възможности за развитие и генериране на устойчив и приобщаващ растеж;
- Обособяването на зони и дефинирането на концепции и модели за тяхното развитие и др.

I.1. Основни принципи

КПР на община Велико Търново е разработена на база разбирането, че територията на общината и нейния административен, икономически и културен център се явява основен структурен елемент от Националното пространство, от който

„зависи“ развитието на значителна част от него – Северен централен район и едноименната административна област. Тази позиция на община Велико Търново и нейния общински център предполага провеждането на специфична регионална политика, включваща определени интегрирани интервенции в пространственото му развитие, които са съобразени както с ролята на Велико Търново в регионален и национален контекст, така и с потенциала им, сравнителните предимства и налични ресурси в общината.

За да се постигне това, бяха определени и императивно спазвани някои важни предварителни условия и принципи, на които да отговаря Концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново. Това са:

- Концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново е разработена в съответствие със съществуващия нормативен, политически и стратегически контекст на европейската и национална политика за териториално развитие;
- За целите на концепцията е осигурена максимално обективна и подробна геореферирана информация, с оглед постигането на максимална степен на реалистично отразяване на пространствените особености на общината, формираните отношения и пространствена конфигурация на нейните съставни елементи;
- Отчитане на предвижданията и параметрите на действащите стратегически, планови и устройствени документи, чрез които се планира и управлява територията на общината, областта и региона;
- Стратегическата рамка и Визията за развитие са резултат от открит обществен консултативен процес, което е основната предпоставка за „припознаването“ на стратегическия документ от местната общност;
- Ефективно и активно ангажиране на заинтересованите страни в процеса на разработване на стратегическия документ и създаване на условия за устойчивост в процеса на неговото прилагане;
- Разработване на опростена като структура и логика стратегическа рамка, но с конкретна пространствена параметризация на нейното приложение;

- Целта на приложението на документа е постигането на стратегически баланс в ползването на територията и използване на нейните ресурси, потенциали и сравнителни предимства;
- Важно условие за постигането на оперативност в прилагането на документа е същият да бъде осигурен с ефективен и работещ механизъм за наблюдение, контрол и отчетност, който да гарантира необходимата гъвкавост и адаптивност на КПП на община Велико Търново.

В по-конкретен план, КПП на община Велико Търново следва основните принципи за постигане на устойчиво и интегрирано пространствено развитие:

- **Балансирано териториално развитие чрез поддържане на йерархизирана система от населени места;**
- **Засилване на връзката между ареала на град Велико Търново и хинтерланда;**
- **Достъпност и свързаност на селищната структура в общината;**
- **Устойчиво развитие на населените места чрез прилагане на интегриран подход;**
- **Териториална интеграция;**
- **Опазване на природното и културно наследство.**

II. Статус на територията (обща характеристика на община Велико Търново)

II.1. Географска характеристика на пространството

Географско положение, роля и място в Националното пространство:
Община Велико Търново е разположена в северната част на Република България и е включена в административно-териториалните граници на област Велико Търново. Териториалната структура на община Велико Търново граничи с тези на общините Горна Оряховица, Лясковец, Елена, Златарица, Гурково, Трявна, Дряново, Севлиево, Сухиндол, Павликени и Полски Тръмбеш. Площта на общината е 885 км².

Ролята и мястото ѝ в националното пространство е представена в най-голяма степен от административния, икономически и културен център град Велико Търново.

Благоприятното географско местоположение на общината и нейният опорен център град Велико Търново заемат значимо място в транспортно-комуникационната система на страната. През територията ѝ минава важен стратегически транспортен коридор по оста север – юг /Паневропейски транспортен коридор № 9 – Хелзинки – Выборг – Санкт Петербург – Псков – Москва – Калининград – Киев – Любашев/Роздилна – Кишинев – Букурещ – Русе – Велико Търново – Стара Загора – Хасково – Александруполис/ като има пространствено-комуникационно и функционално обвързване с река Дунав /коридор №7 – Рейн – Майн – Дунав, пристанищен комплекс Русе и Свищов/ и с Истанбул посредством връзката с коридор № 4.

Друга стратегическа връзка е по оста изток – запад /София – Ботевград – Ябланица – Плевен/Ловеч – Севлиево – Велико Търново – Шумен – Девня – Варна.

В пространствената структура на община Велико Търново преминават две от деветте главни жп линии:

- /София – Мездра – Плевен – Левски – Горна Оряховица/Велико Търново – Търговище – Шумен – Варна;

▪ Русе – Горна Оряховица – Дъбово, Тулово – Стара Загора и Михайлово – Димитровград – Подкова/Свиленград/.

Стратегическото местоположение на общината се обуславя и от факта, че в Горна Оряховица е разположено летище, което е в непосредствена близост до общинския център град Велико Търново.

Това дава предимство на общината и утвърждава ролята ѝ като значим транспортно-комуникационен център в националното пространство на Република България. В тази връзка се предоставя възможност да се използват тези регионални предимства за постигане на балансирано и устойчиво пространствено и социално-икономическо развитие.

Природо-географска характеристика

Геоложки строеж:

Община Велико Търново е разположена в младонагънатата морфоструктура на Балканиадите. Геоложкият строеж е съвкупност от морски и бракични седименти, изградени през стария палеозой, когато днешните ни земи са били заети от воден басейн. На територията са разположени предимно глинесто – теригенно – карбонатни скали и карбонатни седименти образувани през ранната креда. Около поречието на река Янтра са образувани кватернерни речни тераси.

Релеф:

Община Велико Търново се характеризира със специфичен релеф, обоснован от геоложкото развитие на Предбалканския физикогеографски район. Според природно-географската подялба на България, областта попада в Средната подобласт на Предбалкана. Релефът в общината бива равнинен на север, при покриването на южни части от Средна Дунавска равнина, равнинно-хълмист при Търновските височини и планински в южните си части. Най-ниската точка в Община Велико Търново е при с. Никюп с 56 м. н. в., а най-високата точка е връх Клъшка чукара с 946 м. н. в. /на 1,3 км от с. Горановци/. Средната надморска височина в общината е 208 м. н. в., а средният наклон на склона е 7,9°.

Община Велико Търново попада в обхвата на Горнооряховското земетръсно огнище. Поради интензивните тектонски движения често се проявяват разместване на земните пластове. В различни части от територията си, общината влиза между седма и десета степен на интензивност по скалата на Медведев, Шпонхойер и Карник. Особеностите на релефа предизвикват появата на периодични срутища при Търновските височини и Старопланинските части.

По северната си граница /при селата Никюп, Ресен, Водолей и Дичин/ общината заема територия от природо-географската област Дунавска равнина. Тя е част от Мизийската плоча, която представлява стабилна пластова платформа, изградена от нагънати палеозойски скали, над които е разположена хоризонтална мезозойско-терциерна надстройка. Наблюдава се слабо наличие на плейстоценски лъос, оказващ

влияние и обособяващ развитието на типични селско-стопански дейности. Тук релефът е разчленен от меандриращата река Росица и нейните притоци. Като цяло може да се заключи, че релефът на територията благоприятства развитието на земеделието, както и на селищната мрежа и инфраструктурата.

Търновските височини са хълмисто-ридови възвишения, разположени между долината на река Негованка на запад, която ги отделя от платото Плужна и долината на река Веселина на изток. Височините са съставени от шест бърда и пет хълма, играещи водеща роля върху климата в областта, както и върху достъпа към Стара планина. Те се разделят на Западен пояс /бърда/ и Източен пояс /хълмове/ и представляват редуващи се бели варовити каменни висини с ниски рътове и меандри на р. Янтра.

Палеогеографското развитие по тези земи е предизвикало подобно издигане и разкъсване на бърдата, хълмовете и скалите, което е довело до всичане на реката и образуването на остро нагънати завои. Източно от град Велико Търново се редят високи и разнообразни хълмове – Камъкът, Арбанашко плато, Света гора, Дебелски хълм и Трошан. Най-високата точка на Търновските височини е при Арбанашкото плато с 420 м. н. в. Хълмовете, върху които е разположен градът, имат варовиков състав с прослойка от пясък, глина и сив мергел, натрупани като утайка от кредното море. Карстовият терен в голяма част от общинската територия определя наличието на множество малки пещери, понори, въртопи и кари. Съчетанието на възвишенията с редица природни забележителности и карстови образowania е добра предпоставка за развитието на туризма в района.

В южните части на общината Търновската Предбалканска котловина обхваща равнината от Присой бърдо и Дебелския хълм на запад до Миндя и Еленските планини на изток. Килифаревската долина представлява триъгълник по коритото на р. Белица, свързваща Северна с Южна България – през Хаинския проход. При границата с община Гурково релефът придобива планински характер, типичен за Старопланинската природно-географска област.

Полезни изкопаеми:

Община Велико Търново може да се определи като бедна на полезни изкопаеми. Ограничени запаси от черни въглища се наблюдават в с. Палици, Средни колиби и др.

Край с. Вонеща вода има наличие на базалти, варовици и мергели за цимент. Варовици има при селата Русаля, Малък чифлик, Самоводене, Шереметя, Беляковец, Момин сбор и гр. Велико Търново.

Климат:

Климатът в общината е умерено-континентален. Поради особеностите на релефа температурните стойности се понижават от север на юг, като в същата посока валежните количества се увеличават. Лятото тук е горещо със средна юлска температура 21,8° С и абсолютен максимум 41,1° С, а зимата студена със средна януарска температура – 0,6° С и абсолютен минимум – 28,1° С. Средната годишна температура е 11,5° С. Преобладават западните, северозападните и североизточни ветрове, ориентирани по речните долини. Средната скорост на вятъра е около 1,3 м/сек.

Средногодишните валежи са 680 мм, с летен максимум и зимен минимум. Най-много валежи падат през месеците май – юни, а най-малко през месеците януари и февруари. Територията е умерено и средно покрито с облаци. Най-мрачни са дните през декември, а най-ясни са дните през юли, август и септември. Радиационният баланс в общината е между 2001-2250 MJ/m²/годишно. Продължителното греене на слънцето е потребно за пълното узряване на плодове: ябълки, круши, сливи, праскови и особено грозде, а от зърнените храни – късна царевица и др. Други култури, които виреят добре в района са фий и люцерна. Честотата на годишната градобитност варира за различните части на общината от средна до много силна. Снегозадържането е средногодишно 60 дни.

Води:

По отношение на водните ресурси територията се отнася към хидроложката област с умереноконтинентално климатично влияние. Съчетанието между климат, скален състав, релеф, почви и растителност са основни фактори за формирането и териториалното разпределение на водите в община Велико Търново. Най-голямата водна артерия е река Янтра с нейните по-големи притоци река Росица, река Белица, река Дряновска, река Негованка и други. Водосборният басейн на реката е 86 кв. км. Подхранването на реките е основно дъждовно, но със значително участие на

подпочвения и снежния компонент. Режимът на речния отток е непостоянен. Максимумът на оттока е пролетен, а минимумът – есенен. Минерализацията на речните води е между 200 – 400Mg/l. йони, а средната мътност варира по територията от 500 – 1000 g/m³, в северните части на общината до 1000 - 3000 g/m³. Повърхностните речни води на общината попадат в Черноморската отточна област като притоци на река Дунав.

Основен питеен източник е ХВ „Йовковци“ /построен при река Веселина/, който снабдява с питейна вода 25 населени места. На територията на Общината има 18 микро-язовира, карстови изворни пещери и термални води. Най-значителният извор на минерална вода е в с. Вонеща вода – с дебит 9–10 л/сек. и температура 13°C. На голяма дълбочина край речните тераси има голямо количество подпочвени води. Тяхната минерализация варира на места между 200 – 1000 mg/dm³. Има няколко различни по дебит карстови извори - Каябунар, Голямо лако, Малко лако и др.

Почви:

По територията на община Велико Търново не се наблюдава голямо почвено разнообразие. На север са разположени различни видове черноземи, а при с. Никюп те са формирани върху льосовидни глини.

На юг е преобладаващата почвена покривка в общината от сиви горски почви.

Растителен свят:

Флората по територията на община Велико Търново е представена от дървесна храстовидна растителност, пасища и ливади. Тя обхваща пояса на ксеротермните гори. Преобладават широколистни гори /88%/, а иглолистните гори са създадени по изкуствен път и имат относително малък дял. От горите изобилстват дъб, цер, бук, бряст, габър, явор, ясен.

Покрай реките са разпространени върба и топола. Тревната растителност е представена от власатка, садина, полевица, ливадина и др. В по-ниските части виреят всички зърнени храни, както и множество варива, маслодайни растения, слънчоглед, фъстъци и др.

Поради карстовия релеф на определени места в общината се създава предпоставка за наличие на средиземноморски тип растителност като бадем, космат дъб и т.н.

Животински свят:

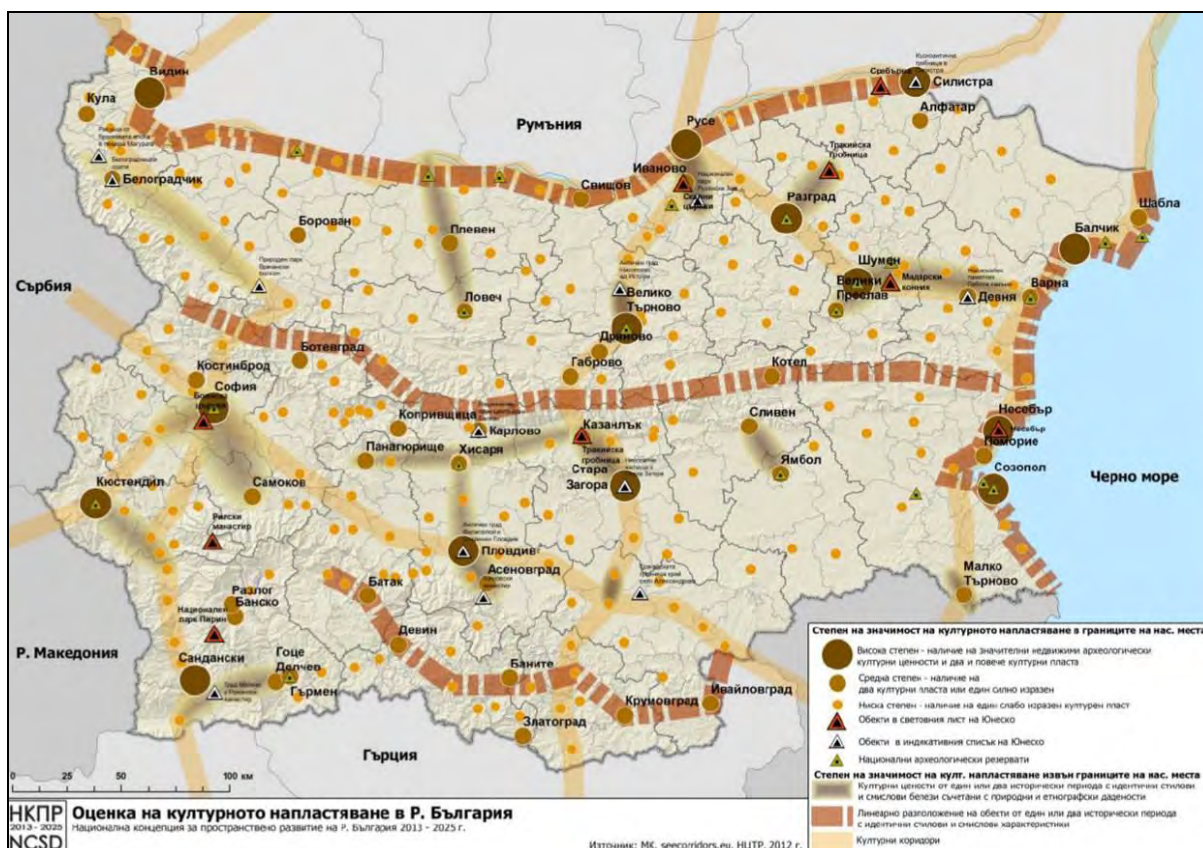
Преобладаващата фауна е от евросибирски и европейски тип, докато средиземноморски видове има малко поради бариерната роля на Стара планина.

Спрямо зоогеографската подялба на България територията на общината включва части от Дунавския и Старопланинския район. По тази причина фауната е смесена и бива от равнинни и планински биологични видове. Нейни представители са 350 вида птици и над 35 вида бозайници.

II.2. Историко-географско развитие – особености в пространството развитие, традиционни оси на развитие

В основата на формирането на пространствената структура в общината стоят културните коридори и културното напластяване, които изразяват устойчивостта във времето на културните и селищните взаимовръзки и трайно обособени направления. Културните коридори свързват важни елементи на наследството и традициите, които отразяват събития или периоди от европейската история. Те показват пространствената динамика в развитие на община и региона.

Националната концепция за пространствено развитие на Република България представя културните направления и прави оценка за степента на културното напластяване.

Фигура 2. Национални културни коридори /Източник: Национална концепция за пространствено развитие/.

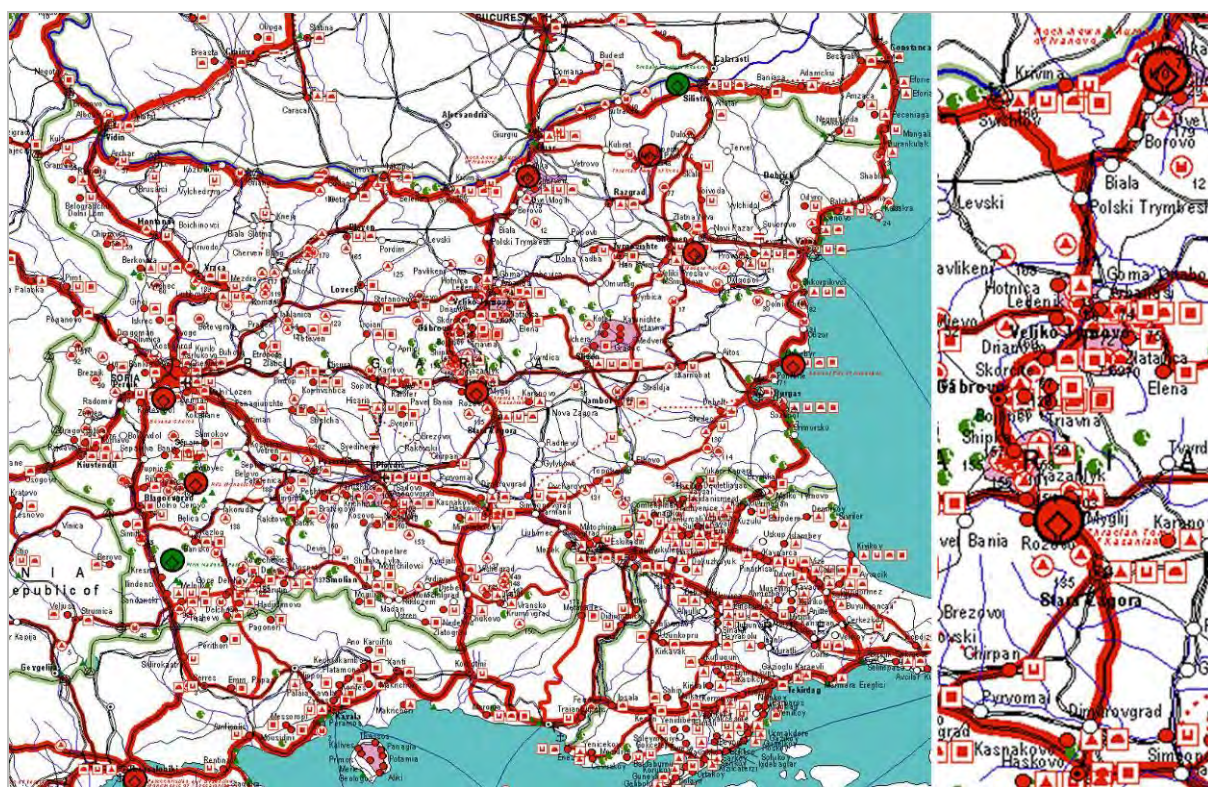
Този документ е създаден в рамките на проект „Подобряване прилагането на принципите на добро управление в Община Велико Търново“, в изпълнение на Договор № 13 – 13 – 123/21.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Централното северно културно пространство е представено от линейно разположени културни ценности от два или повече исторически периода с идентични стилови и смислови белези, съчетани с природни и етнографски дадености. То включва обобщено културно напастяване на тематични теми - „Българско Средновековие IX-XIV в.“, „Късно Българско Средновековие” XVII-XIX в., „Византия“, „Християнско изкуство“, „Традиционна архитектура, традиции и обичаи“.

В пространствения обхват на централното северно направление са идентифицирани: българска средновековна столица Велико Търново, Търновската Света гора; архитектурни обекти и комплекси – Велико Търново, Арбанаси, Ловеч, Габрово, Трявна, Елена, Тетевен.

Проследено е културното напастяване по оста Русе – Иваново – Велико Търново – Дряново – Габрово – Казанлък – Стара Загора като в обхвата на централното северно културно пространство агломерационният ареал на град Велико Търново е представен с висока степен на културно напастяване – наличие на значителни археологически недвижими културни ценности и два и повече културни пласта.

Старите пътища по северното направление са идентифицирани и от Концепцията за културните коридори на Югоизточна Европа /фиг.3/, които представляват културни направления с потенциал за пространствено и социално-икономическо развитие.

Фигура 3. Културните коридори /Източник: Концепция - Културните коридори на Югоизточна Европа/.

Източен трансбалкански път – преминава през Югоизточна Европа в посока север-юг. В продължение на векове свързва северните части на Европа с Виа Егнация и с Егейско море, минавайки през Румъния, България и Гърция. В посока север пътят прави връзка с големия Европейски маршрут Виа Реджия /Пътят на Кралете/ в Лвов /Украйна/ - прекосяващ Европа от Киев до Сантяго де Компостела.

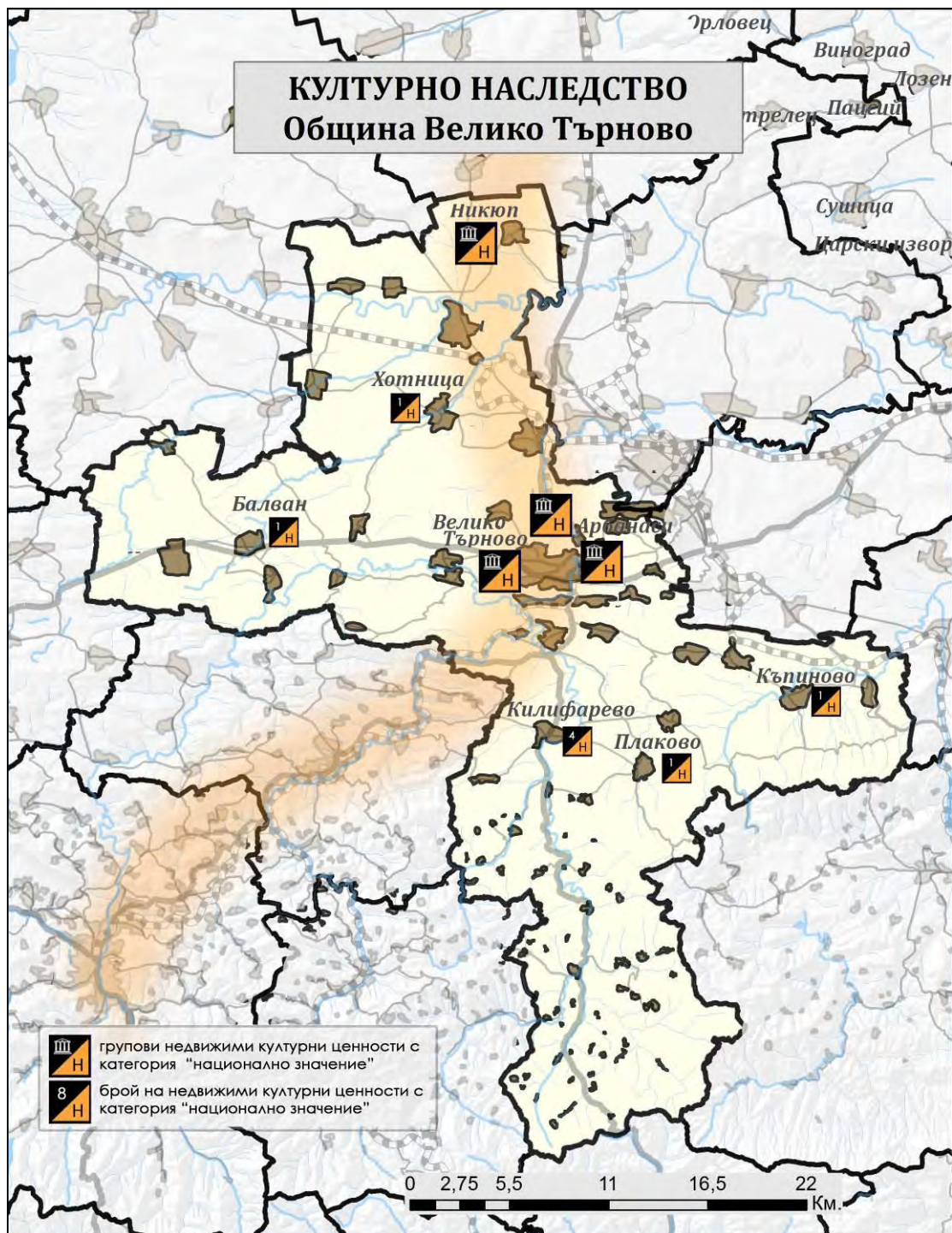
Пътят обвързва основните манастирски средища в Югоизточна Европа в посока север-изток. Коридорът преминава на юг към Търновската Света гора и Родопската Света гора.

Източният трансбалкански път минава през три планински масива със специфичен облик – Карпатите, Стара Планина /Балкан/ и Родопи. Тези закътани места са съхранили своеобразни острови на времето – традиционни селищни агломерации със запазна балканска архитектура.

Наследството от различните епохи символизира досегашната трайност във времето на селищната структура и е основание за бъдещо развитие, следващо

исторически закономерности и притежаващо разграничима идентичност, което показва особеностите в пространственото развитие на общината.

Община Велико Търново притежава богато културно наследство /фиг.4/, което е оставило трайни следи от Праисторическата епоха /VI хил. пр. Хр. до II хил. пр. Хр/ през Античността до Епохата след Освобождението и Третото българско царство. То е резултат от напластяване на отминали цивилизации и епохи, които носят специфична памет и идентичност на мястото /genius loci/.

Фигура 4. Пространствено разпределение на недвижимите културни ценности от категория с „национално значение“ по основното културно направление.

В пространствената структура на общината се отличават следните изключителни недвижими културни ценности, които са част от културното наследство на региона и са включени в културните коридори на Югоизточна Европа:

- **Никополис ад Иструм** е античен Римски град, разположен на 20 км. северно от Велико Търново и на 3 км. от с. Никюп. Първоначално Никополис ад Иструм е в границите на провинция Тракия, но по-късно през 193 г. градът става част от провинция Долна Мизия. Той е разположен по долината на река Росица и стратегическото му значение се определя от пресичането на два исторически пътя в Долна Мизия. Единият започва от Одесос /Варна/ през Марцианопол /Девня/, Никополис ад Иструм /Никюп/, Мелта /Ловеч/ и Сердика/София/ и се свързва със западните римски провинции. Вторият започва от Нове /Свищов/, преминава проходите на Хемус /Стара Планина/, Кабиле /Ямбол/, Византион /Иstanbul/ и през проливите осъществява връзка с малоазийските провинции на империята.

Стратегическото пресичане на направленията в съчетание с благоприятните географски характеристики са предпоставката за заселването на различни цивилизации още от Античността. Никополис ад Иструм е основан е през 106 г. от император Траян в чест на римската победа над даките като се простирал на 21.55ха. Морфологичният анализ в топографско отношение обособява две части на града – северна и югоизточна. Прилежащите му територии са функционирали предимно като занаятчийски, животновъдни и земеделски средища, в които са били формирани множество богати села /vici/, имения /villae/ и тържища /emporion/. Никополис ад Иструм е бил също епископско седалище като той е с ортогонална планова структура, при която улиците са ориентирани по посоките на света и се пресичат под прав ъгъл. При планирането са определени местата на комплекса на агората/форума/градския площад/ - обществените сгради, пазарът, жилищните квартали, разположени спрямо двете главни улични направления – кардо максимум /север-юг/ и декуманус максимум /изток-запад/.

Днес историческият град функционира като археологически резерват от национално значение и е включен в индикативния списък на ЮНЕСКО. Той носи културната идентичност и напластяване на отминалите цивилизации и епохи и е

значим исторически център в развитието на региона и елемент от културните коридори на Югоизточна Европа.

▪ **Историческото селище Велико Търново** е изключителна групова недвижима културна ценност с категория „национално значение“, обявена като ценност на **урбанизма и културния пейзаж**. В него са обособени 12 исторически зони и са разположени 661 единични недвижими културни ценности, обвързани в едно цяло с визуални, смислови, исторически и пространствено-функционални връзки от различни йерархични нива. Топографските характеристики изразени в морфологичния анализ представят града като уникално съчетание от различни културни пластове /културно напластяване/ на природни дадености и антропогенни дейности. Взаимодействието на природата и човека е формирало многобройни културни пейзажи, следващи историческите закономерности и притежаващи разграничима идентичност, което изразява регионалната специфика и показва особеностите в пространственото развитие на общината.

Градът е разположен амфитеатрално на историческите хълмове Царевец, Трапезица и Света гора, сред които река Янтра извива своите живописни меандри.

Велико Търново и в частност хълма на Царевец е бил населяван от най-древното население по българските земи – траките. През VI в. византийците го използвали като укрепен град, който загива под ударите на славяните през първата половина на VII в.

Като част от новоосновената българска държава, Търново е важен елемент в системата от отбранителни крепости, контролиращи проходите през Хемус /Стара Планина/, а през XII в. става столица на Втората българска държава. Новата столица поставя началото на цяла строителна епоха – градската структура се разпростира на значително повече територия като били усвоени много нови земи, били изградени редица импозантни сгради за нуждите на държавната и църковната власт, в града и около него възникнали множество манастири. Хълмът „Царевец“, където са се намирали царският дворец и Патриаршията, придобил славата на „най-недостъпния и най-красивия от всички градове по Хем“. Крепостните стени, с които е ограден, били обновени и усилены, а в укрепената територия били издигнати над 20 църкви и стотици жилищни сгради и занаятчийски работилници. И до днес се съхраняват и опазват църквите /„Св. Димитър Солунски“, „Св. Четиридесет мъченици“, „Св. Георги“ и „Св.

св. Петър и Павел”/ на тогавашната Средновековна българска столица, която била почти напълно разрушена след нашествието и петвековното турско присъствие. Някои от руините /крепостната стена и Патриаршията/ са реконструирани, а други – експонирани във вида, в който са достигнали до нас.

През Възраждането /XVIII-XIX в./ развитието на занаятите и търговията дали силен тласък на ново строителство в града. Построени са множество жилища, занаятчийски работилници и ханове, формирани са нови търговски улици и центрове. Към края на този период в града има около 70 хана, от които до днес е запазен ханът на търговеца хаджи Николи, построен от прочутия в цяла България възрожденски майстор-строител Никола Фичев /Колю Фичето/. Негово дело във Велико Търново са също множество църкви, „Къщата с маймунката” и Конакът /седалището на турската администрация/. Именно в тази сграда след Освобождението се провежда Учредителното събрание, приел върховния закон на Нова България – Търновската конституция.

В пространствения обхват на градския ареал на Велико Търново са обособени следните исторически резервати /групови недвижими културни ценности/:

- „Царевец“ – включващ над 500 единични недвижими културни ценности, средновековна крепост и музей на открито, обособен на 120 дка;
- „Трапезица“ – резерватът, включва 19 църкви, крепостни стени и други обекти, обособен на 86 дка;
- „Момина крепост“ – включващ средновековна крепостна стена и порта, обособен на 105 дка;

Днес Велико Търново е един от най-значимите културни центрове в България и региона и е въплъщение на културно напластяване и идентичност, олицетворяващо различни епохи и цивилизации, съществували в поселищата на община Велико Търново.

Градът е не само олицетворение на историческото си минало, но и на модерно развиваща се жизнена урбанистична структура. Той е първият източноевропейски град, спечелил наградата на ЕС за град развиващ се устойчиво.

▪ **Историческо селище „Арбанаси“** е групова недвижима културна ценност на урбанизма и културния пейзаж, обявена като такава поради високата степен на наситеност на културни ценности от няколко епохи. В него са обособени 3 исторически зони и са разположени 130 единични недвижими културни ценности. Разположено е на 3.5 км от Велико Търново на плато с надморска височина 400 м. Най-старият документ за съществуването му е ферманът на султан Махмуд II от 1810 год. Може само да се допуска, че селището е съществувало още по време на Второто българско царство.

До днес са запазени около 100 старинни арбанашки къщи, които заемат особено място в българската архитектура. Те носят белезите на укрепеното средновековно жилище и според изследователи от началото на миналия век по своя градеж напомнят изчезналите след опустошителното земетресение през 1913 г. последни болярски къщи във Велико Търново.

За стопанската мощ и привилегирования статут на Арбанаси свидетелстват изградените в периода от XV до XVII в. 2 манастира и 5 църкви. Всички църкви са изписани, като при някои от тях се откриват 2 пласта стенописи. Изключително ценни такива има и в църквите “Рождество Христово”, “Св. Архангел” и “Св. Димитър”.

▪ **Преображенският манастир** е основан през XI век като метох на Ватопедския манастир в Атон и е с важна роля в духовния и културния живот на столицата Велико Търново. През XIV в. средновековният манастир /разположен на около 500 м. южно от днешния/ бил опожарен и разрушен – от него са открити големи архитектурни и керамични елементи, фрагменти от стенописи и останки от средновековна църква с наос и нартекс, укрепена с външни подпорни сводове поради нестабилния терен.

Днешният манастирски ансамбъл е създаден през XIX в. Съборната църква „Свето Преображение”, чиято архитектура е уникална, без аналог в другите български манастири, е дело на двама големи майстори-строители от Възраждането – Димитър Софиянлията и Колю Фичето. Забележителна е и нейната живописна украса, която е създадена от видния български живописец Захари Зограф в периода 1849 г. – 1851г. и е един от шедьоврите на възрожденското изкуство. Монашеските крила с просторни чардаци са построени също от Колю Фичето в характерния за него възрожденски стил.

Настоящите политики на ЕС са ориентирани към **управление и свързване на екологичните, ландшафтни и културни ценности** на регионите и реализиране на местния потенциал за развитие на общините и регионите.

В този смисъл пространственото и социално-икономическо развитие на територията ще бъде ориентирано към културното наследство в общината и природните и културни ландшафти, които изразяват регионалната специфика. Това са фактори, които имат значима роля в устройството на територията и регионалното развитие.

Този подход в пространственото развитие е отправна точка и при регионалните политики, свързани с материалното и нематериалното културно наследство на България, които се залагат в НСРР, НКПР, както и в Концепцията за културните коридори на Югоизточна Европа и са в пряка връзка с качеството на живот. Отчита се промененото отношение към културните ценности и разширяване на пространствения обхват на културното наследство – от единичната ценност до ансамбъл с неговото обкръжение и цялостната градска и/или природна среда, в която е ситуиран, от интериора на сградата и нейната конструкция до характерния пейзаж и културните маршрути.

Основните насоки в опазването на културните ценности в цялото им времево, смислово и видово многообразие са свързани със съхраняване на техните уникални характеристики чрез консервация и активно опазване, публична загриженост и адаптация в най-широк смисъл, както и запазване и развиване на идентичността, духа на мястото /genius loci/ и на пространствената идентичност и развитие на потенциала им за стимулиране на икономическия растеж. Необходимо е да се утвърждава в общественото съзнание важността от опазването на културното наследство както като елемент на културната идентичност, така и като източник на вдъхновение и творчество за сегашните и бъдещи поколения.

Взаимодействието на природата и човека е формирало многобройни **културни пейзажи** в общината. Културното наследство обхваща нематериалното и материалното недвижимо и движимо наследство като съвкупност от културни ценности, които носят историческа памет и национална идентичност. На територията на общината са налични културни ценности - материални и нематериални свидетелства за човешко присъствие

и дейност, които са с висока научна и културна стойност за индивида и общността в региона. Културното наследство в община Велико Търново е представено от археологически, исторически, художествени и архитектурно-строителни, както и от природни ценности, народни традиции и културни обичаи.

Атрактивността на общината би могла да бъде представена като съвкупност от нематериално и материално недвижимо и движимо културно наследство. Народните традиции и културните обичаи са нематериалният ресурс, който може да задържи посетителите в общината и да повиши нейната атрактивност и качеството на културния туристически продукт. Основата на съвременния динамичен и разрастващ се град са културните ценности, заложи в селищните характеристики на общината. С времето те биват възстановени, адаптирани и допълвани, което допринася за развитието на общината като културен център и формирането на културна туристическа индустрия.

Интерпретацията и промотирането на културното наследство днес е основополагащ елемент в устойчивото и балансирано териториално и социално-икономическо развитие. От друга страна то е фактор, изграждащ позитивни партньорства между местните общности и бизнеса. Процесите на урбанизация дават възможност за съчетаване на традиционните дейности, носещи идентичността на региона /културното и природно наследство, историческата памет/ и социално-икономически дейности в новите урбанизираните територии. Водеща роля в съхраняването, опазването и адаптирането на културното наследство днес имат хората. Заедно с него те са носители на историческата памет и древни традиции. Именно поради тази причина представянето на културното наследство като дейност, интегрирана в селищната структура на общината, придава ново значение и го представя като ресурс за социално-икономическо развитие.

На културното наследство днес се гледа като на материален и духовен ресурс, който трябва да бъде съхранен, без изискване за рентабилност на вложените в него инвестиции. Дейностите, свързани с експлоатацията на културното наследство в туризма, трябва да бъдат обвързани с опазването и съхранението на културните ценности и полагане на необходимите грижи. Днес можем да разглеждаме развитата

културна индустрия като двигател на икономиката на дадена община и възможност за балансирано и устойчиво развитие.

II.3. Геодемографска основа на развитие

Развитието на демографските процеси в последното десетилетие показва отрицателна тенденция към постоянно намаляване на населението, което се дължи най-вече на отрицателния естествен прираст. В същото време град Велико Търново е притегателен център за населението в общината и областта и бележи ръст на градското население.

В пространствената структура на община Велико Търново се проследява процес на концентрация и повишена социално-икономическа активност на населението, като то е съсредоточено предимно в общинския център Велико Търново /68 783 души/ и населените места в неговия агломерационен ареал – град Дебелец /4032 души/ и селата Самоводене /1705 души/, Беляковец /893 души/ и Леденик /823 души/.

Между общинския център град Велико Търново и другите горе изброени урбанизирани територии се проследява засилено взаимодействие и движение на населението предимно от малките населени места към общинския център, като се наблюдава пространствено-комуникационна и функционална обвързаност между тях.

В южната част на общината е разположен град Килифарево /2256 души/, в който също се наблюдава повишена социално-икономическа активност, като той е обвързан с ареала на Велико Търново посредством пространствено-комуникационно направление на основната урбанистична ос север-юг.

В северната част на общината е разположено село Ресен /1962 души/, което е най-голямото населено място в тази част и се явява локален/местен център в общината.

Анализът показва, че именно тези населени места и прилежащите им територии и изградените взаимовръзки между тях са основните урбанистични структурни единици, които имат възможност за развитие според геодемографските показатели и повишената транспортна достъпност.

Брой и гъстота на населението

Населението в община Велико Търново към 31.12.2012 г. наброява 88 670 души, от които 68 783 души са с постоянен адрес на местоживеене в общинския център – град Велико Търново (по данни от НСИ). Общината включва 89 населени места, от които три града (Велико Търново, Дебелец и Килифарево), 34 села и 52 селищни образования (села, махали и колиби) с нисък процент на обитаване. Общото население в общината съставя 34% от населението в област Велико Търново. Близо 85% от жителите са разпределени в градските центрове, а около 15% населяват селските територии.

Средната гъстотата на населението в общината е 99,7 души/км², който показател е по-висок от средния за страната (66,4 души/км²).

Полова структура

На територията на община Велико Търново се наблюдава тенденцията, характерна за цялата страна – броят на жените има превес над броя на мъжете. Факторите, оказващи влияние върху половата структура са смъртност, раждаемост, продължителност на живота и миграционна подвижност на населението. Общият брой на женското население в общината е 46 165 души, а на мъжете е 42 505 души.

показател	брой
Общо	88670
- <i>мъже</i>	42505
- <i>жени</i>	46165
В градовете	75071
- <i>мъже</i>	35841
- <i>жени</i>	39230
В селата	13599
- <i>мъже</i>	6664
- <i>жени</i>	6935

Таблица 1. Население на община Велико Търново по пол и местоживеене към 31.12.2012, НСИ

Възrastова структура

Състоянието на възрастната структура на населението в общината оказва решаваща роля за неговата полова структура, формира работна сила и има отношение към човешкия ресурс с потенциал да допринесе за развитието на дадена територия и обособяване на локални местни центрове.

Често при по-млада възрастна структура е налице и по-благоприятна полова структура на населението, при която броят на мъжете имат лек превес, запазващ се до пенсионна възраст. Влияние върху половата структура на населението оказват миграционните процеси. Мъжете обикновено са по-мобилната част от населението.

Влияние върху възрастната структура на населението оказват различни фактори като: промените в раждаемостта и смъртността, продължителността на живота и жизненият стандарт на населението. От друга страна, състоянието на възрастната структура на населението оказва влияние върху възпроизводството на населението и формирането на трудовия потенциал на общината.

Населено място	Общо	0-14	15-59	60+
<i>Р България</i>	<i>7 364 570</i>	<i>975 272</i>	<i>4 486 921</i>	<i>1 902 377</i>
<i>Област Велико Търново</i>	<i>258 494</i>	<i>30 140</i>	<i>145 827</i>	<i>72 527</i>
<i>Община Велико Търново</i>	<i>88 670</i>	<i>9 804</i>	<i>57 634</i>	<i>21 232</i>

Таблица 2. Население на община Велико Търново към 2011 г., НСИ

Възрастната структура на населението в община Велико Търново е от регресивен тип и се наблюдава тенденцията към застаряване на населението. Отличава се значително нисък процент население във възрастова група 0-14 години в сравнение с общия за общината – 11%. Висок е дялът на населението във възрастова група 15-59 години – 65%, като показателят е по-висок от средния за страната (61%) и значително надвишава този за областта (56,4%). Съответно дялът на населението на 60 и повече години е (24%) е по-нисък от показателите за страната и област Велико Търново.

В селата като цяло се наблюдава натрупване на население във високите възрастови групи, което едновременно ограничава възможностите за естествено възпроизводство на населението, както и трудовия контингент.

Трудоспособен контингент

Трудоспособният контингент включва лицата от начална до пределна трудова възраст според българското законодателство.

	Общо	Под- трудоспособна възраст	Трудоспособна възраст	Над- трудоспособна възраст
Област Велико Търново	258 494	32 109	159 764	66 621
Община Велико Търново	88 670	10 443	58 871	19 356

Таблица 3. Трудоспособен контингент на община Велико Търново, източник: НСИ, Справочник Област Велико Търново, 2011 г.

Изменението във възрастовия състав на населението е от решаващо значение за формирането на трудоспособен контингент. Поради относително ниската раждаемост, населението в под-трудоспособна възраст заема малък дял в изследваната територия. Делът на населението в под-трудоспособна възраст в община Велико Търново е по-нисък (в сравнение с показателите за област Велико Търново и страната) и е недостатъчен за формиране на бъдещия трудов контингент.

	Под- трудоспособна възраст	Трудоспособна възраст	Над- трудоспособна възраст
Р България	14,1	62,2	23,7
Област Велико Търново	12,4	61,8	25,8
Община Велико Търново	11,8	66,4	21,8

Таблица 4. Население на община Велико Търново в под-трудоспособна, трудоспособна и над-трудоспособна възраст (%), 2011 г., НСИ

Делът на населението в трудоспособна възраст е по-висок от показателите за област Велико Търново и страната. Съответно делът на населението в над-трудоспособна възраст в общината е по-нисък.

Отрицателният естествен прираст, ниското ниво на раждаемостта и миграцията на предимно млади хора, ще допринесе за влошаването на възрастовия състав на населението в общината, което ще се отрази директно върху намаляване на работната сила. И в бъдеще процесът на демографско остаряване и наличието на трудов контингент ще зависи от миграцията на млади семейства. В близките години се очаква влошаване на стойностите на коефициента на възрастова зависимост.

Етническа структура

От данните в таблицата става ясно, че населението от българска етническа група представлява 94% от населението в община Велико Търново (които са посочили своята етническа принадлежност). На второ място се подрежда турската етническа група с 4,6% от населението. Ромското население в общината заема едва 0,7% от всички, посочили своята принадлежност.

Община Велико Търново слабо се отличава по отношение на етническата структура от тази на област Велико Търново. В процентно отношение, българската етническа група е над средните стойности за страната (84,79%) и е над средните стойността за областта (81,7%). Турската етническа група се отличава с по-нисък процент от средния за страната (8,8%) и сравнително по-нисък от средния за областта (6%). Делът на ромската етническа група е незначителен.

	Етническа група						
	Общо	В т.ч. отговорили	българска	турска	ромска	друга	Не се самоопределят
Р България	7 364 570	6 680 980	5 664 624	588 318	325 343	49 304	53 391
Област Велико Търново	258 494	233 992	211 353	15 709	3 875	1 145	1 910
Община Велико Търново	88 670	80 509	75 570	3 681	595	350	313

Таблица 5. Население на община Велико Търново по етнически групи, 2011 г., НСИ

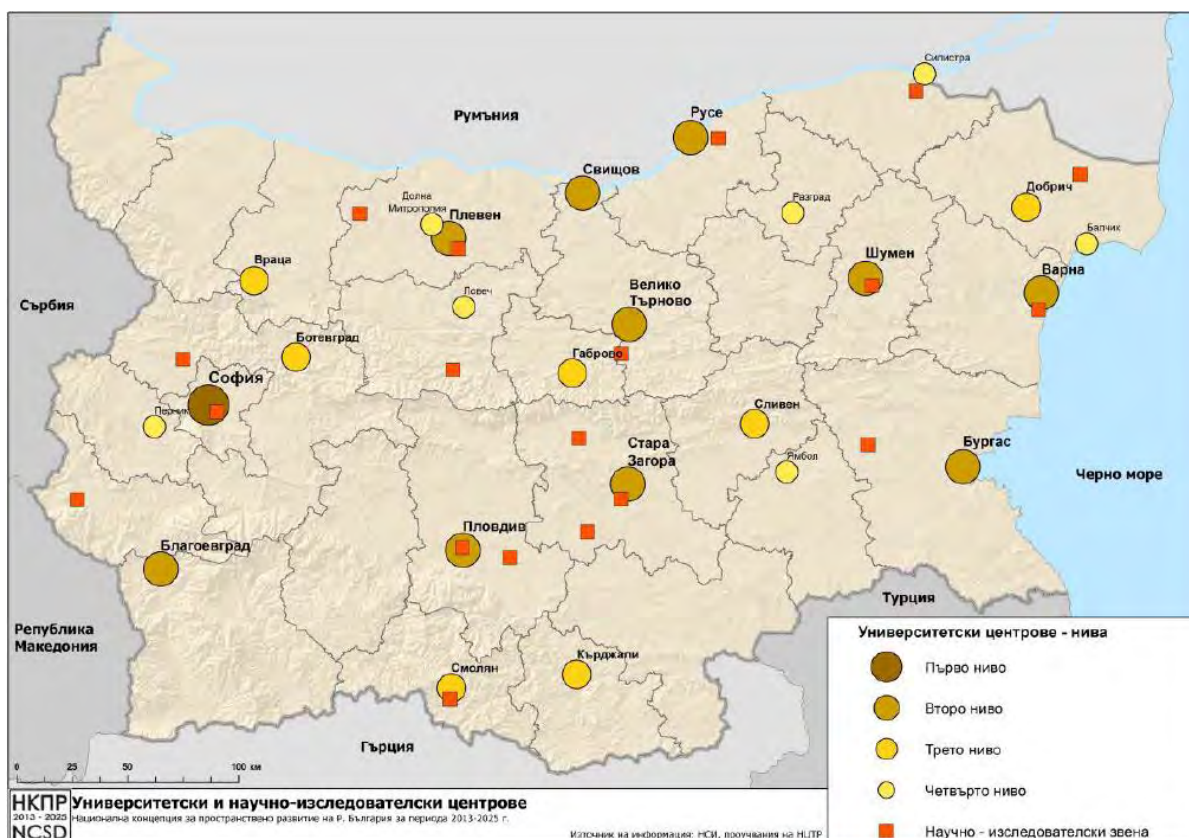
Образователна структура

В общината има добре изградена и функционираща образователна мрежа, включваща направленията – туризъм, икономика, лека промишленост, електроника и строителство.

Като значим обект на образователната мрежа в пространствената структура на общината е *Великотърновският университет „Св. Св. Кирил и Методий“*, който е вторият по-големина в България и по своята същност пренася духа и традициите на *Търновската книжовна школа от XIV век*.

Друг важен обект е най-голямото и старо висше военно училище в България – *Национален военен университет „Васил Левски“*.

Заедно с останалите съставни елементи на образователната система /2 професионални колежи, 8 професионални гимназии и 2 специални и 21 общообразователни училища/ град Велико Търново и общината заемат значимо място, като образователен център в регионалното и националното пространство.

Фигура 5. Университетски и научно-изследователски звена / източник: Национална концепция за пространствено развитие/.

Относно образователната структура на населението, прави впечатление, че дялът на хората с висше образование в община Велико Търново (9,6%) е по-висок от средните показатели за страната (8,75%) и областта (8,37%). Относителният дял на хората със завършено средно образование (46%) също е по-висок от показателите за страната (24%) и областта (38,5%). Дялът на хората със завършено основно, начално и незавършено образование е под 50% от населението на община Велико Търново на 7 и повече години.

	образование			
	висше	средно	основно	начално и незавършено начално
Р България	94 121	258 747	284 197	439 034
Област Велико Търново	3 769	17 378	9 344	14 530
Община Велико Търново	1 711	8 239	3 360	4 486

Таблица 6. Степен на завършено образование на населението в община Велико Търново по етнически групи, 2011 г., НСИ

Възпроизводствен процес

Възпроизводството на населението на дадена територия се определя спрямо неговото постоянно възобновяване или чрез смяната на едни поколения с други. Количествената му страна обхваща естественото движение на населението, което се характеризира с раждаемостта и смъртността. До голяма степен раждаемостта зависи от броя на сключените бракове и броя на разводите.

Коефициентите на брачност и разводимост в община Велико Търново са близки до тези за областта. Процентът на омъжените е еднакъв за общината, както и за областта (41,7%), процентите за разводимост също дават близки стойности – 6,4% разведени души за областта и 7,1% - за община Велико Търново.

Структура на населението по юридическо семейно положение (НСИ, 2011 г.)

Общини Фактическо семейно положение	Общо			В т.ч. в градовете		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Общо за областта	258494	124936	133558	179200	86069	93131
Не в брак (не в съжителство)	130892	61253	69639	91582	42617	48965
В брак	105662	52714	52948	74068	36678	37390
В съжителство без брак	21940	10969	10971	13550	6774	6776
Велико Търново	88670	42505	46165	75071	35841	39230
Не в брак (не в съжителство)	45096	20874	24222	38427	17735	20692
В брак	36306	17994	18312	30624	15094	15530
В съжителство без брак	7268	3637	3631	6020	3012	3008

Таблица 7. Население по фактическо семейно положение, пол, местоживеее (НСИ, 2011 г.)

Раждаемостта на 1000 души от населението в общината е намаляла спрямо предходните преброявания до 9,0‰ през 2011 г. (данни от НСИ, 2011 г.). При съпоставка между данните за областта (8,9‰), община Велико Търново дава по-високи количествени резултати. Раждаемостта на 1000 души в общината е по-ниска от средната за страната (9,5‰).

През 2012г. стойността на раждаемостта в областта и общината е изравнена и остава по-ниска от показателя за страната.

<i>България</i>	<i>Област Велико Търново</i>	<i>Община Велико Търново</i>
9.5	9.0	9.0

Таблица 8. Коефициент на раждаемост (НСИ, 2012 г.)

Нивата на смъртността на 1000 души в община Велико Търново са по-ниски от средните за страната и за областта. За 2011 г. смъртността е 13,1‰ на , което е по-ниско спрямо 16,9‰ за областта и спрямо средните за страната 14,7‰.

През 2012г. стойностите на коефициента на смъртността остава почти без промяна.

Коефициент смъртност през 2012 г

<i>България</i>	<i>Област Велико Търново</i>	<i>Община Велико Търново</i>
15.0	16.9	13.0

Таблица 9. Коефициент на смъртност (НСИ, 2012 г.)

Естественият прираст описва състояние на населението, който се получава от разликата между раждаемостта и смъртността за една година на 1000 души. Коефициентът на естествен прираст на населението се запазва отрицателен със стойности над средните за страната.

Макар през 2008 г. данните за механичния прираст да са били по-скоро благоприятни, тъй като в областта са се заселвали повече хора, отколкото я напускат, след 2009 г. миграционните процеси се забавят.

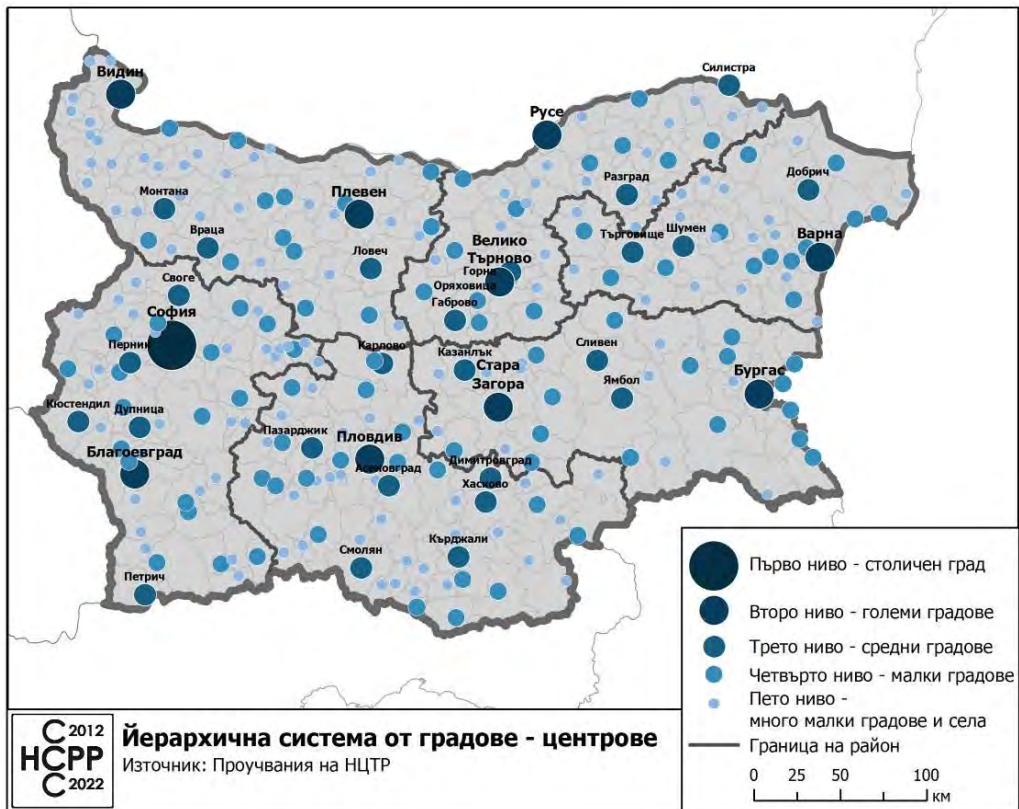
II.4. Функционална структура и селищната мрежа

Териториално-урбанистична структура

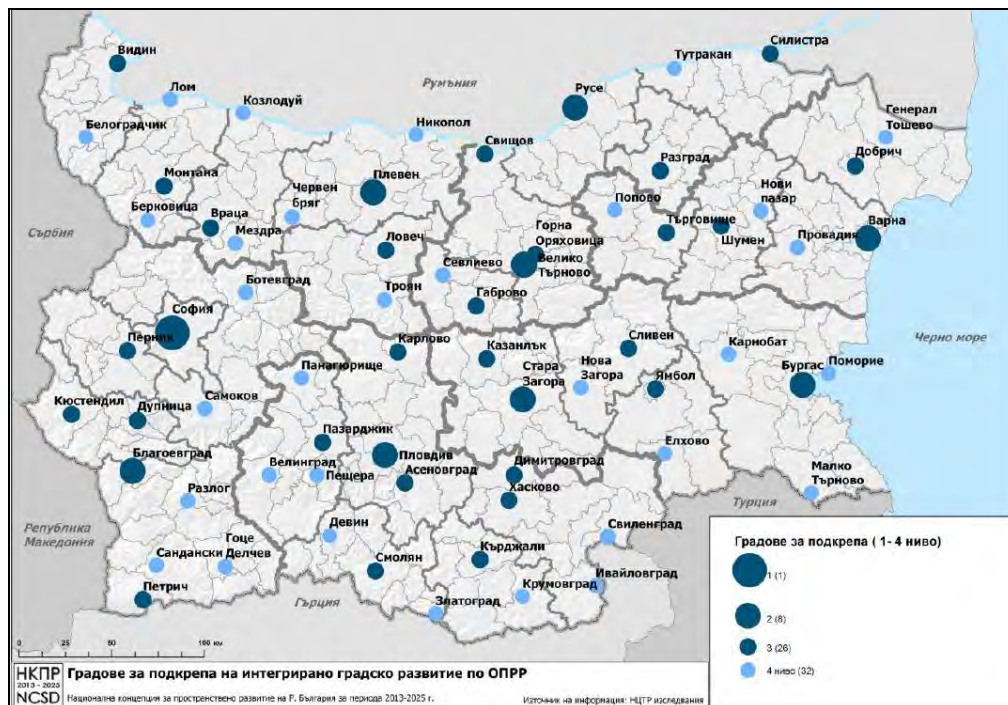
▪ *Йерархична система от населени места*

В НКПР са определени 4 типа агломерационни ареали и е прецизиран техният обхват. Община Велико Търново попада в типа агломерационни ареали на средно големите градове, стеснени до обхвата на ядрото в територията на собствената община. Градовете Велико Търново, Горна Оряховица и Лясковец и техните прилежащи територии обособяват формирането на агломерационния ареал - Велико Търново.

Общината е представена от град Велико Търново, който е общински център, попадащ в 3-то ниво на йерархичната система от градове-центрове /с регионално значение за територията на областите - областни центрове и други изявени градове/. Град Велико Търново притежава потенциални възможности да премине във 2-ро ниво при подходящо бъдещо развитие и евентуално стимулиране. Поради това е включен в общия брой градове за подкрепа на интегрирано градско развитие по ОПРР 2014-2020 г. - инструмент „интегрирано градско развитие” чрез изготвяне на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие /ИПГВР/, което да го превърне в един от урбанистичните полюси на растеж и развитие в региона.

Фигура 6. Йерархична система от градове-центрове.

Фигура 7. Градове за подкрепа на интегрирано градско развитие по ОПРР 2014-2020г. /Източник: Национална концепция за пространствено развитие/.

Като част от системата от полюси на растеж той е градивен елемент от макро-пространствената структура в полицентричната урбанистична мрежа на областта.

Територията на община Велико Търново се намира в Северен централен район на планиране NUTS 2, част от административните граници на област Велико Търново NUTS 3.

Според закона за административно-териториално устройство на Република България община Велико Търново /площ – 885 км²/ е „първа“ категория община и в териториалната ѝ структура влизат 89 селищни образувания, от които постоянно населявани са три града - Велико Търново, Дебелец и Килифарево и 34 села, докато 52 са селищни образувания /села, махали и колиби/ с нисък процент на обитаване. Последните се намират предимно в южната част на общината, за която са характерни планински релеф и дисперсно обособени фрактални структури, следващи специфичните теренни особености на местността.

Градовете Дебелец и Килифарево са част от териториалния обхват на влияние на агломерационния ареал на град Велико Търново, представен като среден град и основен център на агломерационен ареал. Град Велико Търново е административен, социално-икономически и културен център в общината и с концентрация на население над 77% от общото население на общината. Гъстотата на населението в общината е 99,7 д/км², като над 85% от населението е разположено в градовете. Показателят е по-висок от средния за страната /66,4 души/км²/.

В националната категоризация на населените места град Велико Търново попада в „първа“ категория град, докато останалите населени места са от по-ниска категория.

Таблица 10. Категоризация на община Велико Търново

ЕКАТТЕ	Община	Категория
VTR04	Велико Търново	1

Източник: НСИ, 2014г.

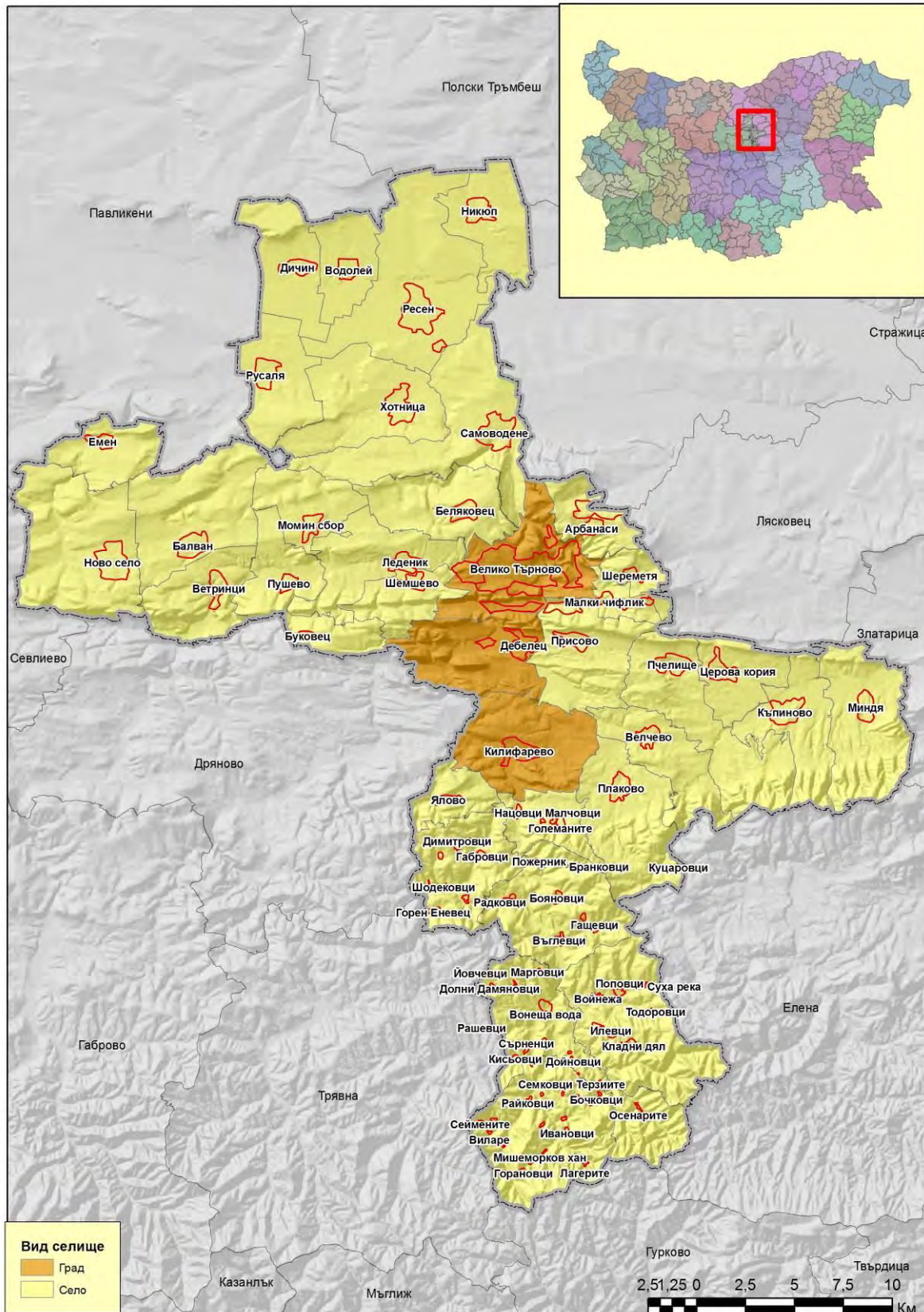
Таблица 11. Категоризация на населените места в община Велико Търново

ЕКАТТЕ	Населено място	Код на община	Категория
10447	гр. Велико Търново	VTR04	1
20242	гр. Дебелец	VTR04	4
36837	гр. Килифарево	VTR04	4
00583	с. Арбанаси	VTR04	4
02364	с. Балван	VTR04	6

03753	с. Белчевци	VTR04	8
03798	с. Беляковец	VTR04	5
04011	с. Бижовци	VTR04	8
05222	с. Бойчеви колиби	VTR04	8
05240	с. Бойчовци	VTR04	8
05935	с. Бочковци	VTR04	8
06015	с. Бояновци	VTR04	8
06118	с. Бранковци	VTR04	8
06940	с. Буковец	VTR04	8
10553	с. Велчево	VTR04	7
10879	с. Ветринци	VTR04	7
11065	с. Виларе	VTR04	8
11795	с. Водолей	VTR04	6
11898	с. Войнежа	VTR04	8
12098	с. Вонеща вода	VTR04	6
12396	с. Вългевци	VTR04	8
12913	с. Върлинка	VTR04	8
14235	с. Габровци	VTR04	8
14578	с. Гашевци	VTR04	8
15401	с. Големаните	VTR04	8
16016	с. Горановци	VTR04	8
16047	с. Горен Еневец	VTR04	8
20434	с. Деветаците	VTR04	8
20715	с. Дечковци	VTR04	8
21066	с. Димитровци	VTR04	8
21110	с. Димовци	VTR04	8
21244	с. Дичин	VTR04	7
21796	с. Дойновци	VTR04	8
21899	с. Долен Еневец	VTR04	8
22383	с. Долни Дамяновци	VTR04	8
24058	с. Дунавци	VTR04	8
27423	с. Емен	VTR04	8
32127	с. Ивановци	VTR04	8
32617	с. Илевци	VTR04	8
34076	с. Йовчевци	VTR04	8
37006	с. Кисьовци	VTR04	8
37160	с. Кладни дял	VTR04	8
37335	с. Клъшка река	VTR04	8
40779	с. Куцаровци	VTR04	8
36107	с. Къпиново	VTR04	7
43013	с. Лагерите	VTR04	8
43253	с. Леденик	VTR04	5
46532	с. Малки чифлик	VTR04	7
46855	с. Малчовци	VTR04	8
47175	с. Марговци	VTR04	8
48278	с. Миндя	VTR04	7
48636	с. Мишеморков хан	VTR04	8
48951	с. Момин сбор	VTR04	7
51175	с. Нацовци	VTR04	8
51740	с. Никюп	VTR04	6
52177	с. Ново село	VTR04	6
54095	с. Осенарите	VTR04	8
56383	с. Пирамидата	VTR04	8

56602	с. Плаково	VTR04	7
57114	с. Пожерник	VTR04	8
57666	с. Поповци	VTR04	8
58459	с. Присово	VTR04	5
58520	с. Продановци	VTR04	8
58791	с. Пушево	VTR04	7
58918	с. Пчелище	VTR04	6
59121	с. Пъровци	VTR04	8
61435	с. Радковци	VTR04	8
61861	с. Райковци	VTR04	8
62270	с. Рашевци	VTR04	8
62517	с. Ресен	VTR04	5
63416	с. Русаля	VTR04	7
63464	с. Русковци	VTR04	8
65200	с. Самоводене	VTR04	5
65262	с. Самсиите	VTR04	8
66010	с. Сеймените	VTR04	8
66189	с. Семковци	VTR04	8
70264	с. Суха река	VTR04	8
70603	с. Сърненци	VTR04	8
72312	с. Терзиите	VTR04	8
72583	с. Тодоровци	VTR04	8
75229	с. Ушевци	VTR04	8
77356	с. Хотница	VTR04	6
78389	с. Цепераните	VTR04	8
78428	с. Церова кория	VTR04	6
78536	с. Цонковци	VTR04	8
83586	с. Шемшево	VTR04	6
83123	с. Шереметя	VTR04	7
83418	с. Шодековци	VTR04	8
87360	с. Ялово	VTR04	8

Източник: НСИ, 2014

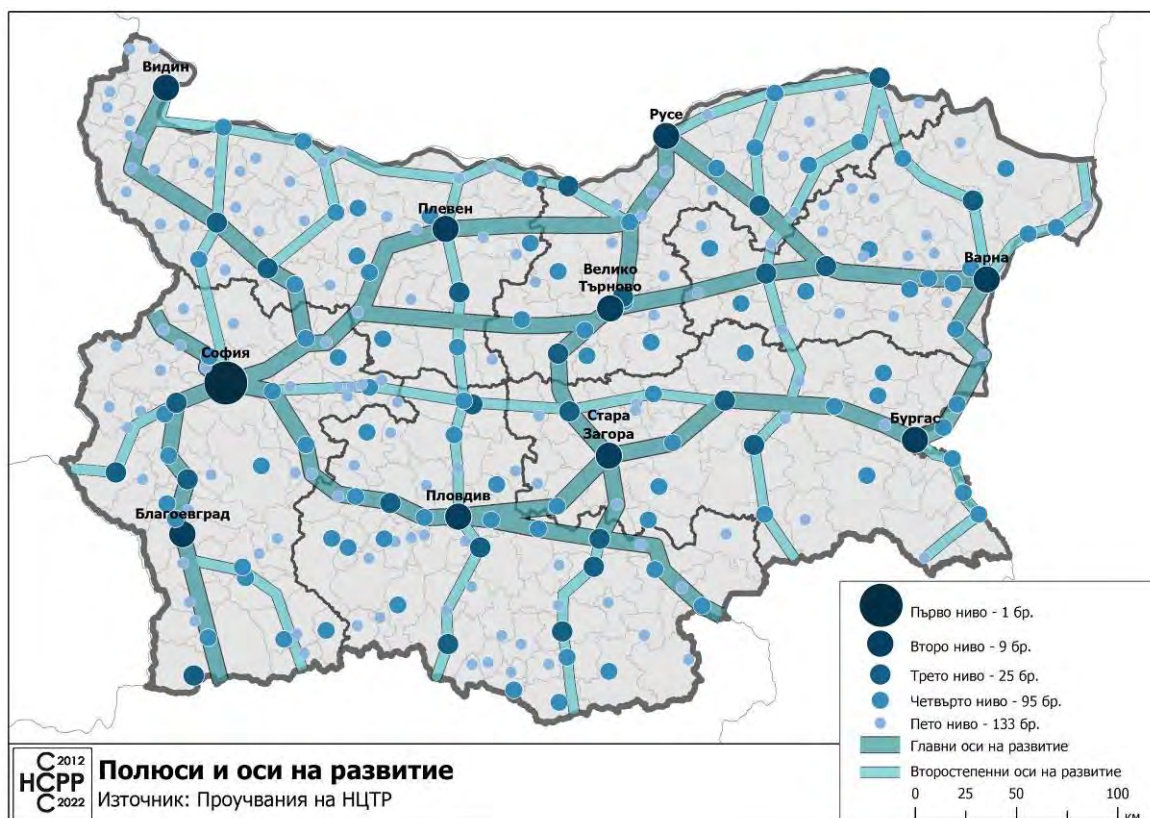

Фигура 8. Населени места в община Велико Търново

▪ **Урбанизация и модели на устройство на територията.**

Урбанизацията е дългосрочен процес, който се характеризира както с увеличаване на населението, което живее в градовете, така и с разширяване на градските зони. Той включва различни етапи /урбанизация, деурбанизация или контраурбанизация и реурбанизация/, които засягат страните в различни епохи – според географската и историческата ситуация. Степента на урбанизация е процентът от общото население на страната /или даден регион, община/, което живее в градовете. Темпът на урбанизация представлява увеличаването на пропорцията на гражданите за определен период. Процесът на урбанизация на даден регион има отчетливи ефекти върху икономиката и екологията му. Има различни форми /или модели/ на урбанизация или на концентрация на човешки дейности, на населени места и социална инфраструктура /моноцентрични и полицентрични населени места, компактни градове, предградия и др./.

Урбанистични оси на развитие отчитат транспортните направления на коридори от трансевропейската транспортна мрежа и други транспортни мрежи с национално значение.

Фигура 9. Полюси и оси на развитие /източник: Национална концепция за пространствено развитие/

Осите на развитие осигуряват устойчива пространствено-комуникационна и функционална обвързаност в регионалното пространство за равнопоставен достъп до централните административни, социални, културни и туристически услуги. Те спомагат за изграждане на свързващи връзки за поддържане на полицентричния модел, и създават предпоставки за добро взаимодействие между градовете и селата и поддържащия ги с икономическата си активност хинтерланд. От друга страна, това благоприятства изграждането на второстепенни връзки в отдалечените и периферни територии за достъп до природни и културни туристически ресурси.

Оси на урбанистично развитие в община Велико Търново:

Основните оси, които имат важно структуриращо значение за общинската територия се развиват по протежение на главните национални и международни транспортни коридори, по които мрежата от населени места на общината се интегрира в националната.

Основните урбанистични оси с регионален характер са представени от транспортните направления, които формират своеобразна пространствено-комуникационна и функционално обвързана структура по направления:

- **Север – юг:** Русе – Велико Търново – Габрово – Стара Загора – Хасково – Кърджали – Маказа, като част от общоевропейски транспортен коридор № 9 и свързващ страната с Румъния и Гърция и транспортен коридор № 7;
- **Изток – запад:** София – Ловеч – Велико Търново – Шумен – Варна и прави връзка с общоевропейски транспортен коридор № 9.

Град Велико Търново е опорно звено в урбанистичния коридор и фактор за развитие на общината и областта.

Урбанистичните оси с локален/местен характер са свързани с административния и пространствен център град Велико Търново и изградените

функционални връзки с останалите населени места /вторични центрове/ в общината и съседно прилежащите общинските центрове на съседните общини:

- Полски Тръмбеш – Велико Търново – Дебелец – Килифарево – Гурково;
- Велико Търново – Горна Оряховица;
- Велико Търново – Лясковец;
- Велико Търново – Балван – Севлиево;
- Велико Търново – Дряново – Габрово;
- Велико Търново – Павликени;
- Велико Търново – Златарица.

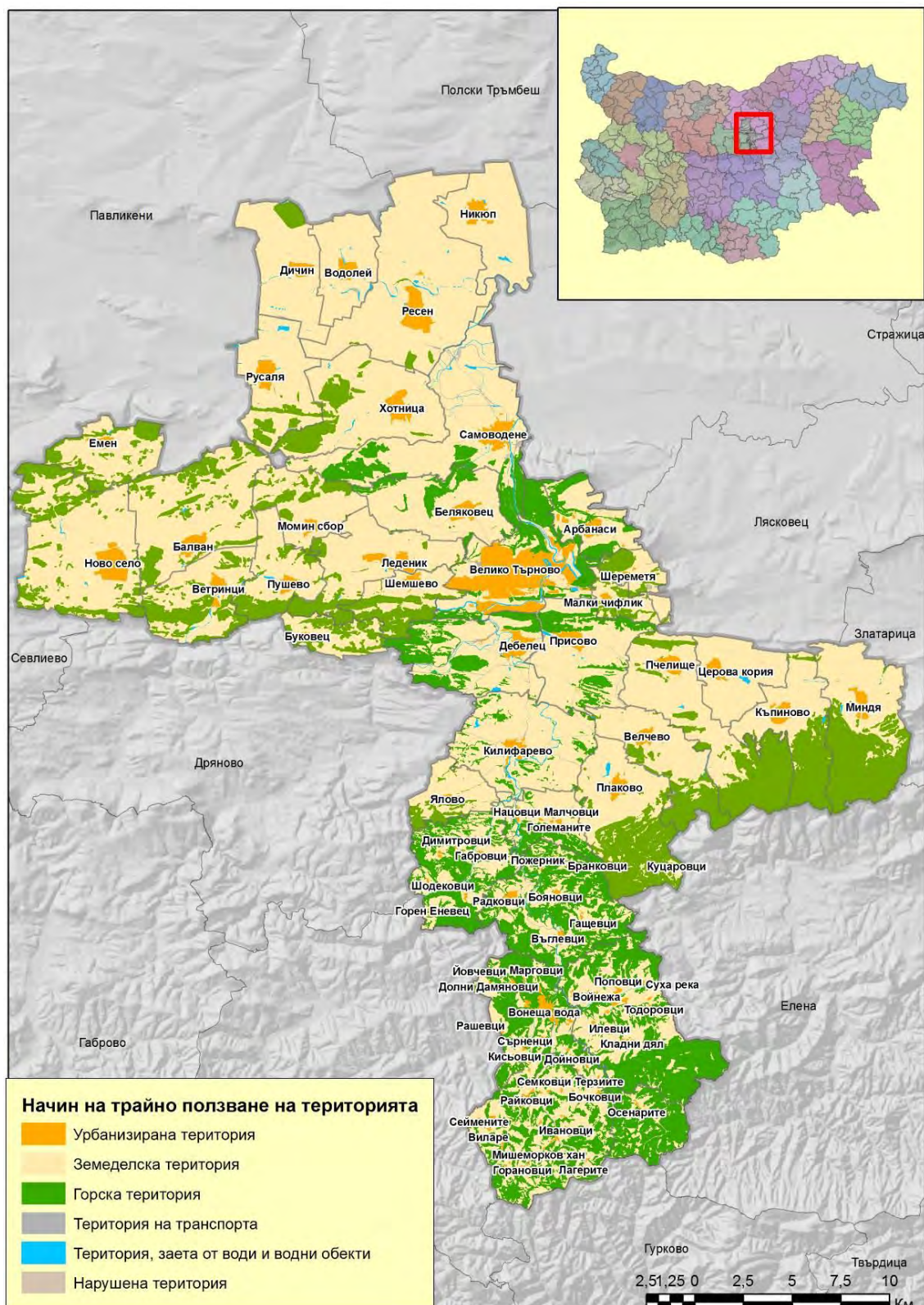
▪ **Функционално предназначение и структура**

Териториалната структура на община Велико Търново според вида територия се дели на урбанизирана, земеделска, горска, защитени територии, нарушени територии за възстановяване и друг вид територии /територия, заета от води и водни обекти, територия на транспорта и територия за добив на полезни изкопаеми/.

Поставените приоритети в Националната програма за развитие „България 2020“ за постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие чрез използване на местния потенциал и развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност, както и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси, са приложими и изпълними в териториалния обхват на община Велико Търново.

Правилното използване на териториалните ресурси и природните дадености във всички сфери на човешката дейности биха могли да благоприятстват социално-икономическото развитие на общината. Географското местоположение осигурява условия за сътрудничество със съседните териториални общности.

В разпределението на територията в общината най-голям дял имат земеделските земи, които са разположени в плодородните почви на северната част на общината и заемат 54,36%. Горските територии се намират в южната предпланинска и планинска част на общината и заемат 39,04% от общия дял. Урбанизираната територия и териториите с друго предназначение заемат 6,60%.

Фигура 10. Начин на трайно ползване на територията в община Велико Търново.

II.5. Икономическо развитие

Състоянието на икономиката в община Велико Търново се намира в пряка зависимост от наличните локални ресурси, историческо развитие, местоположение, транспортни връзки, макроикономически условия, активност на местното население и администрация и други.

Икономическият профил на общината се характеризира с развитието на туристическата и културната индустрия, която предлага многообразен спектър от различни видове и форми на туризъм. Структуроопределящи отрасли са дървообработващата и преработващата промишленост, електроника, строителство, шивашка промишленост, хранително-вкусова промишленост, търговията и услугите.

В пространствения обхват на общината водещ в икономическо отношение е центърът на областта – град Велико Търново. През последните години се отчита навлизане на големи чуждестранни инвеститори, които са концентрирани главно в град Велико Търново. Те играят важна роля в развитието на икономическите сектори в общината и оказват позитивно влияние в социално-икономическия живот на населението.

Пространствен анализ на икономиката на община Велико Търново

Икономиката на общината се отличава с разнообразна отраслова структура, която е относително териториално балансирана. Тя се характеризира с преобладаващ дял на търговията и услугите спрямо промишлеността и селското стопанство.

Икономическото развитие на общината е свързано предимно с прякото влияние на град Велико Търново и населените места, включени в неговия агломерационен ареал. Именно там са концентрирани основните икономически мощности, които заедно с концентрацията на население и добрата транспортно-комуникационна структура формират ареала като основна икономическа структура в пространството на община Велико Търново.

Индустриалните зони в града включват разнообразна отраслова структура като те са дисперсно обособени поради изключителните природо-географски

характеристики и културното напластяване в пространствената структура на града и прилежащите му територии.

Промишлеността на община Велико Търново е многоотраслова като конкурентоспособността на отделните фирми е силно зависима от тенденциите на развитие на международните и националните отраслови пазари.

В община Велико Търново преобладава частната и кооперативна собственост с тенденция на увеличаване дела на частния сектор за сметка на публичния сектор.

В град Велико Търново са обособени главно 3 производствени зони – източна, западна, както и промишлена зона „Дълга лъка“.

Свободни терени в индустриалните зони на град Велико Търново са налични в Западната промишлена зона /343 дка/, промишлена зона „Триъгълник“ /заклучена между ул. „Магистрална“, ул. „Козлуджа“ и бул. „Никола Габровски“ - 44 дка/, производствена зона „Дълга лъка“ /81 дка/.

Дървопреработващата промишленост в пространствения обхват е представена от водещ промишлен обект в тази сфера на общината – „Дървообработване – ВТ“ АД. Предприятието има традиции и опит в производството на различни продукти от дървесина, използващи се в строителството и мебелната промишленост. То е ориентирано към международните пазари и над 70% от продажбите се реализират в страните от Балканския полуостров, Западна Европа, Северна Америка и Япония.

Преработващата промишленост в община Велико Търново реализира най-големи нетни приходи от продажби. В град Велико Търново са локализираны предприятия за производство на текстилни изделия – „Аглика Трейд“ ООД, производство и дистрибуция на пиво - „Болярка ВТ“ АД, производство на храни: месо от птици и птичи продукти, яйца от птици, подправки – „Гранит“ – 2 ЕООД, производство на гъвкави опаковки – „Екстрапак“ ООД, производство на малотрайни, трайни варено-пушени колбаси и сурово-сушени местни деликатеси – „Елит Мес Минев-Родопа – В.Т.“ ООД, подемно машиностроене и краностроене – „Елмонт“ АД, производство на шоколадови и захарни изделия – „Кармела 2000“ ООД, млечни продукти „Лактима“ ЕАД, производство на полимерни и кополимерни фолиа, опаковки и материали – „Мегапорт“ ООД, производство на медицински изделия за еднократна употреба, стоки

за промишлеността и бита – „Момина крепост“ АД, производство на захарни изделия – „Престиж 96“ ООД, производство на сладолед и сладоледени изделия с търговска марка „Дени“ – „Сладоледена фабрика“ ООД, производство на POS устройства и др.

Производство на хляб и хлебни изделия и търговия на едро със зърнени култури се извършва в пространствения обхват на село Ресен – ЕТ „Яна – 1- Димитър Димитров“.

В град Велико Търново е локализирана една от най-модерните пивоварни на Балканите на компанията „Бритос“, разположена на площ от над 13 дка. Инвестицията, която е направила пивоварната е за над 20 млн. лв.

Перспективи за развитие и производство на нетъкан текстил има „Арбанаси“ АД, тъй като има широко приложение в строителството, мебелната индустрия, автомобилостроенето, производство на конфекция, медицинска индустрия и др.

Друг значим обект в пространствената структура на общината в сферата на електрониката е фирма „БЕВТ“ АД, която осъществява научно-изследователска, развойна внедрителска, инженерингова и производствена дейност в областите на битовата видео- и аудиотехника, различни програмни продукти с гражданска цел.

Поради благоприятните агроклиматични ресурси в общината ~~както и съществуващите предприятия~~ и наличието на функциониращи преработвателни предприятия, общината има възможност да увеличи износа на уникални традиционни изделия, както и да акцентира върху производството на биопродукти с висока добавена стойност, които да се реализират на международни пазари в ЕС и Близкия Изток.

Необходимо е технологично обновяване на промишлените производства в общината, което се явява и основна задача в индустриалния сектор. Това е предпоставка за производство на висококачествена и конкурентна продукция. Новите високопроизводителни технологии имат значителни предимства – те са екологосъобразни и икономични и гарантират устойчивост във времето за следващите етапи на индустриалното развитие и прехода към икономика, основана на знанието и иновациите.

Силните страни на индустриалния сектор на общината са заложили в технологично обновяване и приспособяване към сложните пазарни условия и механизми. Това са някои от производствата на хранително-вкусовата промишленост

/пивоварни, млекопреработващи предприятия, винопроизводство/, дървопреработваща, текстилната и др.

В строителството до 2014г. се наблюдава реализация на проекти предимно в жилищното строителство, докато общественото строителство остава negliжирано. Необходимо е изграждане и обновяване на обществените сгради в общината, като в тази насока е изготвен Интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Велико Търново, където една от зоните на интервенция е свързана с изграждането на нов градски център, в който да бъдат изградени обществени сгради и да бъдат предоставяни комплексни услуги за обществено обслужване.

Търговията и услугите в общината следват националните тенденции на увеличаване на значимостта на търговията, вследствие на големите чуждестранни инвестиции, направени от „Техномаркет Европа“, „Лидъл“, „Билла“, „Метро“ и др.

Обектите със значимо общинско участие в сферата на търговията и услугите са представени от фирмите:

- *Услуги:* "Царевград Търнов" ЕООД, "Организация на движението, паркинги и гаражи" ЕООД, „Обредни дейности" ЕООД, "Инвестстрой-92" ЕООД, "Пазари-Велико Търново" ООД;
- *Медицински услуги:* "Медицински център за рехабилитация и спортна медицина – I – В. Търново" ЕООД, „Комплексен онкологичен център-Велико Търново” ЕООД, „Център за кожно-венерически заболявания-Велико Търново” ЕООД, „Център за психично здраве-Велико Търново” ЕООД, „Специализирана болница за активно лечение на пневмо-фтизиатрични заболявания „Д-Р Трейман” ЕООД, „МНОГОПРОФИЛНА ОБЛАСНА БОЛНИЦА ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „Д-р СТ. ЧЕРКЕЗОВ” АД;
- *Банкови услуги:* „Общинска банка” АД .

Инвестиционната активност в общината е представена от насочените инвестиции на големите чуждестранни инвеститори – „ЕОН”, „Практикер“, „Техномаркет Европа”, „Билла“, МОЛ Велико Търново и др.

Наред за традиционните, е необходима приоритетна подкрепа и за сравнително по-нови отрасли – услуги, софтуерна индустрия, културен и планински туризъм.

Земеделието е структуроопределящо като с основно значение са пшеница, ечемик, царевица и слънчоглед. Трайните насаждения с голям дял в пространствената структура на общината са представени от лозята, което е предпоставка за развитие на винопроизводството. През последните години се наблюдава изместване на традиционно силното зеленчукопроизводство и консервната промишленост към зърнопроизводството. В общината съществуват значителни площи с естествени и култивирано отглеждани билки и етерично-маслени култури.

Природните условия предполагат развитие на зеленчукопроизводство, цветарство, лозарство. Мелиоративните системи трябва да бъдат обновени като също така е необходимо увеличаване дела на трайните насаждения и маркетинг на продукцията. Почвено-климатичните условия са изключително благоприятни за отглеждане на зърнени, маслодайни и технически култури.

При животновъдството се наблюдава тенденция към намаляване на отглеждания едър рогат добитък, докато отглеждането на свине, птици и пчелни семейства нараства. В частни стопанства за лична консумация се отглеждат овце, кози, зайци, крави и пчели.

В пространствения обхват на общината горският фонд е представен основно от широколистни гори, заемащи 23,62 от общия дял, иглолистните гори 1,39%, докато смесените гори заемат 7,52%. Широколистни дървесни видове в равнините части са представени предимно от цер, липа, акация, клен, благун, докато в хълмистите и планинските части са представени от липа, габър, зимен дъб.

Горските територии предимно в южната планинска част на общината са предпоставка за развитие на различни видове туризъм, което в съчетание с традиционните форми, предразполага формирането на туристически зони и маршрути.

Туризмът заема важно място в икономиката на община Велико Търново като дял на третичния сектор. В района на община Велико Търново се наблюдават чудесни перспективи за развитие на база наличните ресурси, което го прави един от приоритетните отрасли за местната икономика.

Туристическите ресурси включват както архитектурно-исторически недвижими културни ценности, така и природни забележителности. Наблюдават се множество

възможности за предоставяне на разнообразни туристически продукти за привличане на гости както от страната, така и от чужбина. Кандидатурата на Велико Търново за Европейска столица на културата през 2019 г. е сред основните перспективи за развиване на туристическия потенциал в района. Общината предоставя възможности за културен, познавателен, рекреационен, бизнес-, еко-, събитийен, алтернативен, поклоннически и религиозен туризъм.

Най-посещаваният културно-исторически обект за общината и за България е резерват „Царевец“. На хълма е била позиционирана българска крепост по време на Второто българско царство (1185 г.-1393 г.), когато Търновград е бил столица и представлява безспорен символ на град Велико Търново. Макар да има сведения, че самият хълм е обитаван още по време на каменно-медната епоха (4200 г. пр. Хр.), от края на XII век на него се издига крепостта на Търновград, дворецът на българските царе и резиденцията на българските патриарси. Столицата е била гъсто застроена със стотици жилищни сгради, над 20 църкви и манастири. Крепостта върху хълма Царевец е обявена за народна старина през 1927 г., а за недвижима културна ценност от категория с „национално значение“ - през 1964 г.

Уникален за България и Балканския полуостров е Мултимедийният посетителски център „Царевград-Търнов“. Мултимедийният център съдържа скулптурни фигури на знакови исторически личности, пресъздаващи важни събития от бита и културата на Царевград от XII и XIII век.

Църквата „Св. 40 мъченици“ е един от най-известните храмове в България, който е построен и стенописан по волята на българския цар Иван Асен II в чест на голямата му победа над епирския деспот Теодор Комнин през 1230 г. В средата на XIII в. около храма се създава „царски манастир“ – Великата лавра. При по-късните преустройства са изградени странични галерии и монументален притвор, а около храма се оформя голям некропол. В църквата се намират едни от най-значителните български писмени паметници – Омуртаговата, Асеновата и Граничната колона. Интерес предизвиква, откритото през октомври 1972 г. погребение на цар Калоян (гроб №39). То е на мъж, висок около 1,9 м, в богато войнско облекло, на ръката с масивен златен пръстен-печат, тежащ 61,1 гр., на който има хералдично изображение и надпис: „Калоянов пръстен“.

Самоводската чаршия се създава през 70-те години на XIX в. Оборудвани и действащи са няколко работилници, които и днес представляват интерес за посетителите на гр. Велико Търново – грънчарска, оръжейна, резбарска, работилница за кадаиф, иконописно ателие, тъкачница, шекерджийница и др. Комплексът се състои от реставрирани и адаптирани възрожденски или следосвобожденски къщи от втората половина на XIX в. Наред със занаятчийските работилнички се намира ханът на Хаджи Николи, характерен със своята архитектура от късния период на Възраждането, построен от гениалния строителен талант Никола Фичев (Колю Фичето). Между тях е и родната къща на Емилиян Станев.

Днес занаятчийската чаршия е значим туристически обект, олицетворение на възрожденската архитектура, стопанското минало и производствения бит. Къщата с маймунката е в непосредствена близост до Самоводската чаршия. Тя е построена през 1849г. от Колю Фичето и е обект, отличаващ се със своята архитектура.

Около Художествената галерия „Борис Денев“ ежегодно за Празника на града се провежда светлинно триизмерно шоу, привличащо туристи от различни краища на страната и света.

Една от най-живописните улици на възрожденския град /ул. Гурко/ е с много реставрирани стари къщи, които са известни с наподобяването на ято накацали едни над други лястовици. Музей „Сарафкина къща“ представя търновския градски бит през XIX в. Построена е през 1861 г., предназначена за жилище и работно място.

Археологическият музей във Велико Търново съхранява множество ценни находки, свидетелстващи за богатата история и културно наследство на този район. Сред експонатите на музея са едни от най-старите златни находкища в света - уникалното златно съкровище от неолитната епоха, открито край Самоводене. Великотърновският археологически музей има една от най-големите колекции от керамични и глинени съдове в България, останали от Римската епохата, както и пластики от Бронзовата и Каменната епоха.

Освен туристически обекти в Община Велико Търново са развити множество културни атракции и събития. Международното туристическо изложение „Културен

туризъм” – Велико Търново е първият специализиран форум за популяризиране на културния туризъм и неговото значение за България като туристическа дестинация. Международният фестивал на туристическия филм „На източния бряг на Европа“ е ежегодно събитие, провеждано в рамките на изложението „Културен туризъм“.

Летен оперен фестивал „Сцена на вековете“ събира посетители от различни точки на страната като дава възможност на гостите да се насладят на спектакъла под открито небе.

Община Велико Търново притежава добре развита туристическа индустрия, като в пространствения ѝ обхват се предлагат туристически услуги и регионът е сред първите 10 места в Източна Европа, препоръчани от най-известния в Европа туристически журнал Lonely Planet.

II.6. Инфраструктурно осигуряване на пространството

Добрата инфраструктурна осигуреност и свързаност в обхвата на община Велико Търново е от важно значение за пространственото и балансирано териториално развитие и повишаване на икономическата ѝ активност.

Транспортна инфраструктура

През общината преминава стратегически коридор №9 като след изграждането на транспортната връзка АМ „Хемус“ ще бъде обособен важен транспортен възел, който ще свързва двете направления /север-юг и изток-запад/. Това ще повиши транспортната достъпност до населените места в общината и ще създаде предпоставка за формиране на нови зони на растеж.

Значим обект в пространствено-комуникационната и функционална обвързаност на териториите в областта е летище Горна Оряховица, което е в непосредствена близост до общинския център град Велико Търново.

Друг важен обект в агломерационния ареал е един от най-натоварените железопътни възли /Горна Оряховица/, през който преминават две от деветте главни жп линии в национално пространство.

Републиканската пътна мрежа на територията на общината, включва пътища I клас, с обща дължина 56.28 км., II клас – 42.2 км, III клас – 96.50 км.

Дължината на общинската пътна мрежа е 231,1 км. Основните общински пътища са представени в таблица 10.

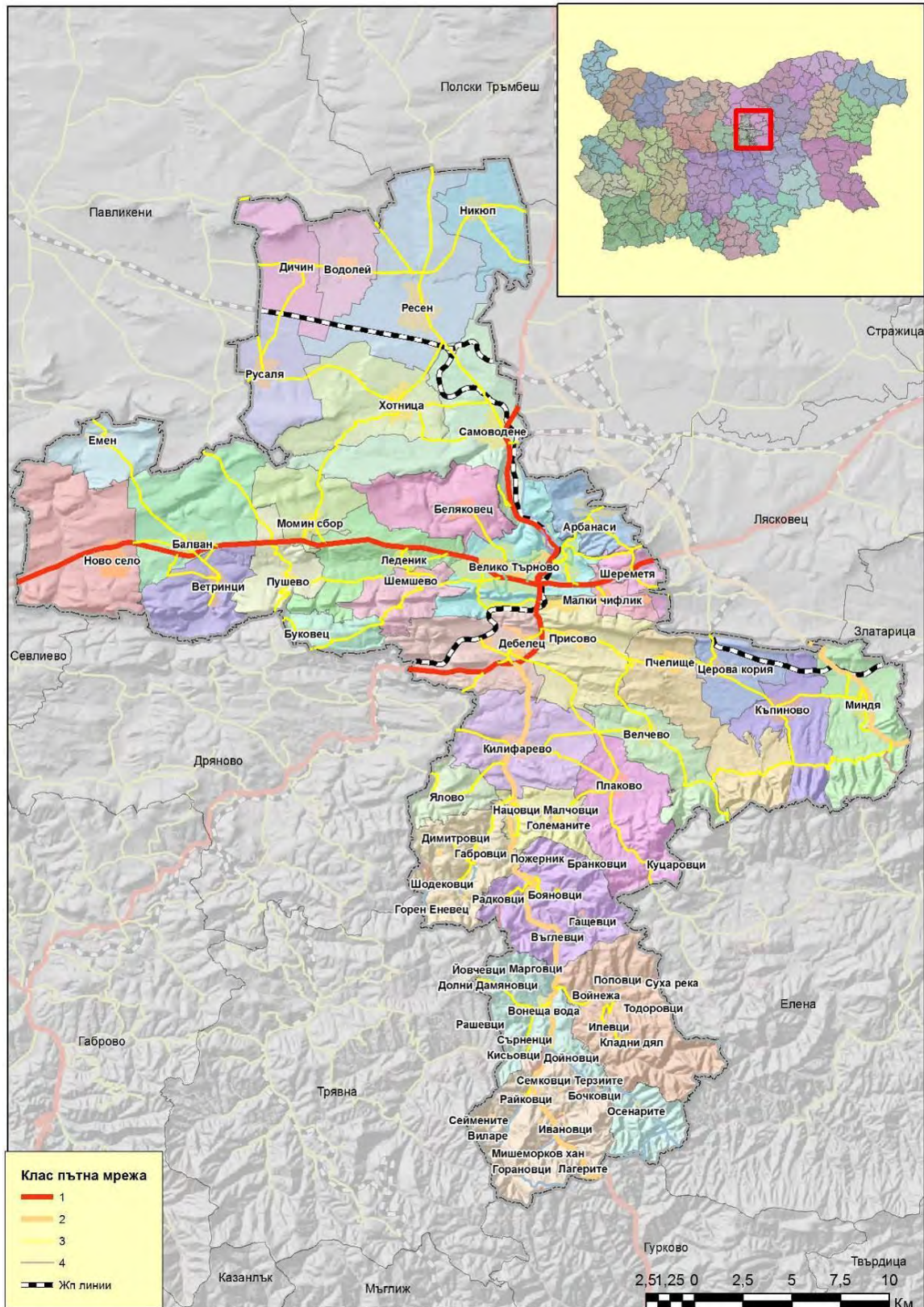
Таблица 10. Основни общински пътища

№	№ на път	НАИМЕНОВАНИЕ НА ПЪТ	Дължина / км /
1.	VTR 1012	/път III-504/ - Водолей - Дичин - / граница общ. Павликени /	8,600
2.	VTR 1013	/път III-504/ - Никюп - /гр. общ. Г.Оряховица/	7,300
3.	VTR 1036	археол. к-с Никополис ад Иструм - Никюп	3,100
4.	VTR 2001	/ път III-3031 // Русаля / - Дичин / VTR 1012 /	5,500
5.	VTR 1202	/ Паскалевец / - път VTR 1012	3,400
6.	VTR 2011	/ път III-504 / - жп гара Ресен - Хотница	4,000
7.	VTR 2205	/ Мусина/ - Русаля /път III-3031/	1,100

8.	VTR2025	/път I-4 / - Балван	1,500
9.	VTR2212	/граница общ. Павликени/ - Емен - Балван	9,500
10.	VTR 2011	Момин сбор - път I-4	1,500
11.	VTR 3005	/ път I-4 / - Ветренци	2,400
12.	GAB 2110	/граница общ. Дряново/ - Шемшево - начало Велико Търново	10,900
13.	VTR 3003	/ път GAB 2110/ - Буковец	1,600
14.	VTR 2002	/ път III-303 / - Пушево - Шемшево	7,000
15.	VTR 2026	/ път I-4 / - Леденик - Шемшево / GAB 2110 /	2,300
16.	VTR 1006	/ път I-4 / - депо стр. отпадъци - Леденик	2,500
17.	VTR 1021	/ път III-551/ - Велчево - Капиновски м - р	8,600
18.	VTR 3015	/ път III-5302 / - Велчево / път VTR 1021 /	5,900
19.	VTR 2184	/ Драгижево / - Церова Кория / път III - 5302/	1,900
20.	GAB 1111	град Килифарево - Плаково / път III-551/	4,500
21.	VTR 2016	Нацовци - Големани - Плаково / път III - 551 /	6,600
22.	VTR 3017	/ път II -55 / - Радковци	3,300
23.	VTR 3018	/ път II-55 / - Бояновци	2,200
24.	VTR 3019	/ път II-55 / -Войнежа - Кладни дял	8,500
25.	VTR 3020	/ път II-55 / - Райковци	0,700
26.	VTR 3023	/ път II-55 / - Габровци - Шодековци	7,100
27.	VTR 3024	Габровци - Димитровци	1,600
28.	VTR 1009	/ път I-5 / - Преображенски манастир	1,700
29.	VTR 2007	/ път I-4 / - Малки чифлик	0,800
30.	VTR 1014	/път III-514/ Арбанаси - Шереметя - / граница община Лясковец /	6,000
31.	VTR 2039	път VTR 1014 - туристически к-с Ксилифор	1,600
32.	VTR 1004	край гр.Велико Търново - Беляковец	3,100
33.	VTR 1010	/ път I-5 / - жп гара Дебелец - кв.Чолаковци / гр. В.Търново/	4,300
34.	VTR 1027	жп гара Трапезица - манастир "Св.Троица"	5,100
Общо общински пътища:			145,700

Общественият транспорт в община Велико Търново е автобусен, като има организирани междуселищни линии между всички населени места в териториалния обхват на общината. Организиран градски транспорт има само в град Велико Търново, като градът се обслужва от 19 автобусни линии.

Основните градски транспортни линии са 10 автобусни линии. С най-голяма честота на движение са линии с № 5, 13 и 20.

Фигура 11. Транспортна инфраструктура в община Велико Търново.

Водоснабдяване и канализация

В териториалния обхват на община Елена е изграден ХВ „Йовковци“ разположен по поречието на р. Веселина с обем 92 млн. м³, който е основен източник на питейна вода и снабдява 25 населени места. Изградена е ѝ пречиствателна за питейни води ПСПВ „Йовковци“ с капацитет 2500 л/сек.

В общината функционира и пречиствателна станция за отпадъчни води ПСОВ „Велико Търново“, която обслужва около 50 хил. души население, промишлени предприятия и фирми в града. Необходима е нейната реконструкция и разширяването на капацитета ѝ.

В пространствения обхват на община Велико Търново са изградени и в експлоатация 18 микро-язовира. Също така са налични карстови изворни пещери и термални води.

Изградена канализационна мрежа имат градовете на територията на общината и част от селата Арбанаси и Вонеща вода. В някои села има частична канализация, зауствана директно в реки и дерета.

Подготвени са проекти за доизграждане и рехабилитация на канализационната мрежа на град Килифарево, както и за изграждане на канализация в селата Ледник и Шемшево. В големите населени места частично е изградена само отводнителна мрежа за повърхностни води.

През 2013 г. приключи изпълнението на проект за строителство и реконструкция на водопроводни и канализационни мрежи на територията на град Велико Търново. Също така бе одобрен и вторият проект на град Велико Търново „Интегриран проект за воден цикъл на град Велико Търново – реконструкция на ПСОВ, реконструкция на канализационната и водопроводна мрежа.“ по ОП „Околна среда“.

Разработен е идеен проект за изграждане на изграждане на ПСОВ град Килифарево с довеждащ колектор, както и за разширяване и реконструкцията на ВиК мрежата в града.

Предвид демографските характеристики на с. Ресен и териториалния му обхват е изготвено прединвестиционно проучване за реконструкция на водопроводната и канализационна мрежа и изграждане на ПСОВ. Също така в с. Габровци, махала Първовци се изгражда строеж на централно водоснабдяване от хидровъзел „Йовковци“.

Изключителното географско положение на общината и град Велико Търново, обуславя и необходимостта от предотвратяване на свачищни процеси, почистване и укрепване на коритата на участъците на р. Янтра и р. Негованка, които имат потенциал и повишен риск за разливи и наводнения на територията и прилежащото население, както на стопански и промишлени зони и обекти.

Енергийни мрежи

В териториалния обхват на община Велико Търново електроснабдяването се осъществява от националната енергийна система, посредством един от основните възли на преносната система – Горна Оряховица с трансформация на напрежението 220/110/20 кв. На територията на общината е разположена подстанция „Царевец“, която трансформира напрежението на 400/110кв. Електрифицирани са всички населени места в общината. През 2009 г. и 2010 г. са изградени 110 км. нова кабелна електропреносна мрежа на територията на кварталите на град Велико Търново.

Поетапно се подменя и модернизира електропреносната мрежа. Уличното осветление се заменя с енергийно ефективни натриеви лампи. Процесът на управление и оптимизиране на системите се осъществява чрез глобалната система за позициониране /Global Positioning System/.

Газоснабдителните мрежи и съоръжения включват изградено отклонение от главния магистрален газопровод до автоматична газоразпределителна станция /АГРС/ за град Велико Търново.

Фигура 12. Газова инфраструктура /източник: Национална концепция за пространствено развитие/.

Дължината на газопреносната мрежа е с налягане 10bar – 9 км. и мрежа с налягане 4bar – 57 км. Към юли 2011 г. частично мрежата е достигнала до 8230 домакинства в кварталите „Бузлуджа”, „Зона В”, „Картала”, „Скален венец” и „Света гора”. Газифицирани са много промишлени предприятия и производствени зони, както и голяма част от общинските сгради.

Необходимо е цялостно газифициране на града и останалите населени места в общината, което ще повиши икономическите и екологичните ефекти и ще създаде алтернатива за замяна на традиционните природни горива с природен газ. Това от своя страна ще доведе и до премахване на вредното им въздействие върху околната среда и изпълнението на поетите ангажименти спрямо международните конвенции и договори. Друг значим икономически ефект от газифицирането в общината е намаляването на битовите и производствените разходи, което ще създаде предпоставка/възможност за

ситуиране и изграждане на нови производствени мощности и формиране на нови зони на растеж в пространствения обхват на общината.

Информационна и комуникационна инфраструктура

В териториалния обхват на община Велико Търново преминават главни оптични кабели от националната оптична мрежа. Цифровизацията на фиксираната телефонна мрежа на БТК е изпълнена на 100 %.

Мобилните оператори /„Мобилтел” ЕАД, „Космо България Мобайл” ЕАД и VIVACOM – АД/ предлагат разнообразни услуги, както и безжичен достъп до интернет, като техните мрежи покриват почти цялата територия на общината. Изградена са 46 км кабелна мрежа. Възможности за интернет връзка има във всички населени места чрез ползване услугите на БТК ADSL.

На територията на града интернет услуги предлагат и много други оператори, които предлагат достъп до LAN и RLAN мрежа на своите абонати – „Видеосат 21 век” ООД, „Телнет” ООД, „Ай Ти Ди Нетуърк” АД и „Иком сервиз” ООД.

Необходимо е изграждане и внедряване на системата за високоскоростен ширококолов достъп до интернет, което ще създаде възможност за разполагане на повече високо-технологични фирми в териториалния обхват на общината, както и повишаване на информираността в общността.

II.7. Качество на околната среда

Комплексната оценка на отделните групи фактори, влияещи върху качеството на средата показва, че община Велико Търново се характеризира с добро качество на околната среда.

Качество на атмосферния въздух

Община Велико Търново е част от районите за оценка и управление на качествата на атмосферния въздух /КАВ/, в които е налице превишаване на нормите за съдържание на ФПЧ, серен диоксид и сероводород. Средногодишната концентрация на ФПЧ₁₀ – 46,38 µg/m³ превишава средногодишната норма за опазване на човешкото здраве (40 µg/m³) 1,15 пъти, но е най-ниската средногодишна концентрация през последните 7 години. Измерените стойности в периода 2006-2012 година варират от

46,38 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (2012) до 57,83 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (2007). Регистрирани са превишения на допустимата средноденонощна стойност на ФПЧ_{10} , които превишават нормите за опазване на човешкото здраве (50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). През 2012 година са измерени и 201 измервания на $\text{ФПЧ}_{2,5}$. Средногодишната концентрация на $\text{ФПЧ}_{2,5}$ – 31,65 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ превишава средногодишната норма за опазване на човешкото здраве (25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) 1,27 пъти.

Изготвената оценка на качеството на атмосферния въздух в град Велико Търново показва, че основният замърсител са ФПЧ_{10} , макар да се наблюдава благоприятна тенденция на намаление на средногодишната концентрация на този показател (след 2007г.) и $\text{ФПЧ}_{2,5}$. Източниците на наднормено замърсяване са битовото отопление, промишлените и транспортните дейности, включително и поддръжката на пътните настилки. Замърсяването от автомобилния транспорт се дължи предимно на остарелия автомобилен парк. Въздействието на промишлеността и селското стопанство е незначително и с локално-териториален обхват. В повечето промишлени предприятия липсват локални пречиствателни съоръжения.

Осъществяването на периодични измервания за реализирането на мониторинга по отношение състоянието на атмосферния въздух в община Велико Търново се осъществява за следните замърсители на въздуха: серен диоксид, азотен диоксид, азотен оксид, озон, сероводород, оловни аерозоли, прах и фини прахови частици.

Качество на водите

Концентрацията на урбанистични единици по територията на община Велико Търново и техните промишлени дейности обуславят състоянието на повърхностните и подпочвените води. От високо значение са степента на изграденост на канализационната и пречиствателната инфраструктура. Основните замърсители на повърхностни води са отпадъчните води от населените места, където липсват градски пречиствателни станции за отпадъчни води.

Река Янтра и нейните притоци заемат важно място в националната мрежа за контрол на качеството на повърхностните води. Техният качествен състав на водите се следи чрез ежемесечен мониторинг от Националната система за екологичен мониторинг /НАСЕМ/. Анализите сочат, че реките в басейна на Янтра са с добър кислороден режим и показатели. Повърхностните води в наблюдаваните пунктове не

отговарят на категориите си по следните показатели: нитритен азот – максимумът е през летните месеци, когато високите температури ускоряват процесите на нитрификация и денитрификация; фосфати и неразтворени вещества, поради директното заустване на битово-фекални води от населените места.

В североизточния край на град Велико Търново работи ГПСОВ, която поема само половината от отпадните битово-фекални и промишлени води. Промислената зона в квартал Дълга лъка зауства отпадните си води директно в р. Янтра. С цел подобряване качеството и увеличаване капацитета на пречистените води е завършена реконструкцията и модернизацията - II етап на ГПСОВ – Велико Търново.

Шумово замърсяване

По територията на община Велико Търново са разположени 30 на брой пункта за измерване на нивото на шума. Резултатите от получените данни показват, че в повечето от наблюдаваните пунктове са надхвърлени допустимите хигиенни норми от 55- 60 дБ. Най-често подобни стойности могат да се наблюдават край оживени пътища и магистрали с нарастващия трафик на МПС, градоустройствени решения без предвидена самозащита на населението, недостатъчната пропускателна способност на използваната транспортна мрежа. Постоянното и повсеместно действие на шумовия фактор създава опасност за физическото и психическото състояние на човека.

Почви

В общината не са регистрирани замърсявания на почвите с тежки метали и пестициди над пределно допустимите концентрации. Също така не са установени земеделски земи, които да са трайно увредени, замърсени и негодни за селскостопанско производство. Употребата на торове и пестициди се извършва в границите на нормативите. Извършват се ежегодни проверки, които да следят състоянието на складовете и съхраняваните в тях негодни пестициди.

За осъществяването на проявяващата се като цяло тенденция към значително подобряване в екологичната обстановка ще бъдат използвани всички възможности на европейските фондове за опазване на околната среда, Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда, средства от републиканския и собствени средства от Общинския бюджет.

Употребата на торове и пестициди е в границите на нормативите. Изградени са централизиранни складове за екологосъобразното съхраняване на залежали и негодни за употреба растителнозащитни препарати /пестициди/.

Свлачищните процеси са често явление на територията на областта - предпоставка за тях е значителното разпространение на мергели, особено в югоизточната част. На територията на общината най-значимото срутище е при Преображенския манастир /със сериозни материални щети/.

Управление на отпадъци

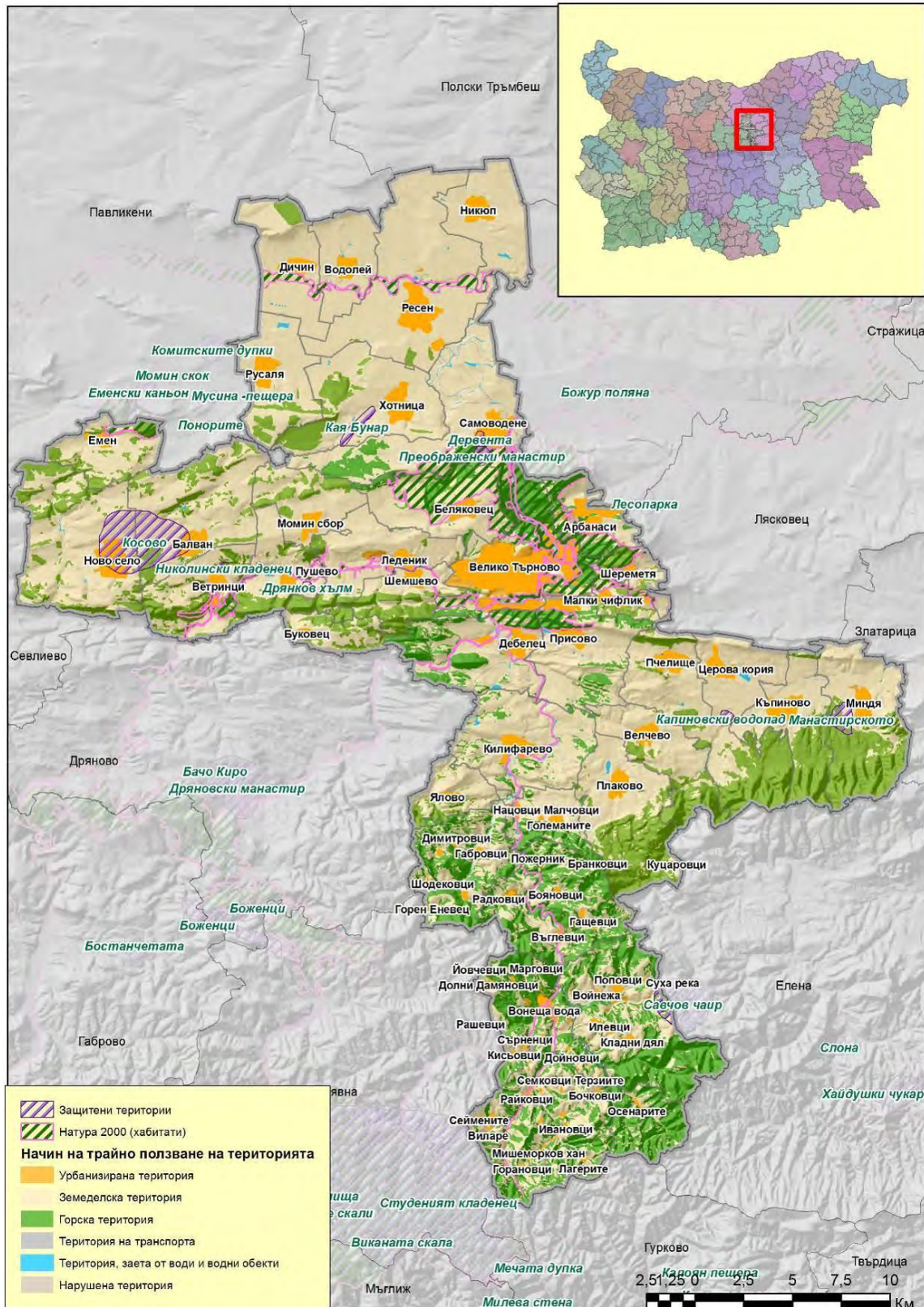
Отпадъците като пряк замърсител на въздуха, водите и почвата носят непосредствен риск за здравето на населението. Решаването на проблемите, свързани с управлението на отпадъците се явява един от най-сериозните екологични проблеми. Същевременно отпадъците са ценен енергиен и суровинен източник и тяхното минимизиране и повторна употреба би довело до съхранение на природни ресурси.

Община Велико Търново, заедно с общините Горна Оряховица, Лясковец, Елена, Златарица и Стражица ще бъдат обслужвани от общо Регионалното депо за област Велико Търново. Депото е за твърди битови отпадъци и отговаря на съвременната нормативна уредба, хармонизирана с изискванията на Европейския съюз. Очаква се депото да бъде завършено през 2015 г. и ще включва изграждане на първа клетка за депониране с капацитет за 173 776 хил. тона отпадъци годишно. Ще бъде изградена и инсталация за механично третиране на отпадъците с капацитет 50 хил. тона годишно, както и за компостиране с капацитет от 28 хил. тона годишно. Общият капацитет на депото ще бъде 673 359 тона годишно и ще обслужва около 175 хиляди души от 279 населени места.

Защитени местности и биоразнообразие

В пространствения обхват на община Велико Търново са налични обособени множество защитени територии/зони по директивата за местообитанията и ЗЗТ.

Обособяването на **защитените територии** е цел опазване на природата, “на биологичното разнообразие на екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях”. Защитените територии са ограничител в стопанското развитие, но са източник на доходи за местното население в контекста на балансираното и устойчиво териториално развитие.

Фигура 13. Защитени територии.

За **поддържани резервати** се обявяват екосистеми, включващи редки и/или застрашени диви растителни или животински видове и местообитанията им. Те се управляват с цел поддържането на природния им характер, научни и образователни цели и/или екологичен мониторинг; възстановяване на популации на растителни и животински видове и/или условията на местообитанието им; опазване на генетическите ресурси. На територията на община Велико Търново е обявен **Поддържан резерват „Савчов чаир“**.

За **защитени местности** се обявяват територии с характерни или забележителни ландшафти, местообитания на застрашени, редки или уязвими растителни и животински видове и съобщества. Защитените местности служат предимно за целите на туризма и отбиха. В тях се разрешава дейност, която не допуска промяна в ландшафта и не нарушава екологичното равновесие на природната среда.

На територията на община Велико Търново са обявени шест защитени местности, както следва:

- Защитена местност „Преображенски манастир“;
- Защитена местност „Николински кладенец“;
- Защитена местност „Косово“;
- Защитена местност „Манастирското“;
- Защитена местност „Дервента“;
- Защитена местност „Главите“.

За **природни забележителности** се обявяват характерни или забележителни обекти на неживата природа, като: скални форми, скални разкрития с научна стойност, земни пирамиди, пещери, понори, водопади, находища на вкаменелости и минерали, пясъчни дюни и др., които са с изключителна стойност поради присъщата им рядкост, представителност, естетичност или които имат значение за науката и културата. Природни забележителности се управляват с цел запазване на техните естествени особености.

На територията на община Велико Търново са обявени четири Природни забележителности, както следва:

- Природна забележителност „Еменски каньон на река Негованка“;

- Природна забележителност „Капиновски водопад“;
- Природна забележителност „Кая бунар“;
- Природна забележителност „Дрянков хълм“.

НАТУРА 2000 представлява единна европейска мрежа на зони под специална защита, която гарантира поддържането и където е необходимо възстановяването на благоприятния природозащитен статус на природните местообитания и местообитанията на съответните видове в естествената им област на разпространение.

Потенциалните защитени зони, които попадат на територията на Община В. Търново съгласно критериите на Директивата за хабитатите на ЕС са:

- Поречията на реките Янтра, Росица, Белица, Дряновска река;
- Търновски височини;
- Емен.

На територията на Община Велико Търново няма потенциално защитени зони, съгласно критериите на Директивата за птиците на ЕС.

По директивата за местообитанията		
Код на зона	Наименование	Площ (в хка, 1970 г.)
BG0000213	Търновски височини	4434,611
BG0000282	Дряновска река	183,158619
BG0000281	Река Белица	117,258675
BG0000216	Емен	490,371409
BG0000399	Българка	24008,67965
BG0000610	Река Янтра	13907,81154
BG0000609	Река Росица	1441,469374

По ЗЗТ			
Вид на защитената територия	Наименование	площ (ха)	Местоположение
Защитена местност	Дервента	15,3	с. Самоводене
Защитена местност	Преображенски манастир	17,1	с. Самоводене
Защитена местност	Косово	178,9	с. Балван
Защитена местност	Николински кладенец	0,2	с. Ветренци
Защитена местност	Манастирското	21,3	с. Къпиново
Защитена местност	Главите	73.36	с. Войнежа, общ.

Този документ е създаден в рамките на проект „Подобряване прилагането на принципите на добро управление в Община Велико Търново“, в изпълнение на Договор № 13 – 13 – 123/21.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

			В. Търново, с. Дрента, с. Годювци, общ. Елена
Защитена местност	Река Веселина	98.62	с. Къпиново, с. Миндя
Природна забележителност	Дрянков хълм	8	с. Пушево
Природна забележителност	Кая Бунар	80	с. Велчево
Природна забележителност	Капиновски водопад	0,2	с. Велчево
Природна забележителност	Еменски каньон	25.6	с. Емен, общ. В. Търново, с. Михалци, общ. Павликени
Поддържан резерват	Савчов чаир	103,5	с. Кладни дял

III. Оценка на пространственото развитие

На основание на изработения анализ на общината е изготвена оценка на пространственото развитие, имаща за цел да обобщи направените в анализа констатации и формулираните конкретни проблеми и предимства, които са обект на внимание в настоящата стратегическа рамка.

SWOT Анализ

Изготвеният SWOT анализ конкретизира аналитичните изводи от актуалното състояние на територията, наличните потенциали за развитие и съществуващите проблеми. Направената взаимнообвързана оценка показва вътрешните за територията силни /Strengths/ и слаби /Weaknesses/ страни, както и външните за общината възможности /Opportunities/ и заплахи /Threats/. Синтезираните изводи допринесоха за коректното определяне на Визията и Стратегическите цели на КПП на община Велико Търново с цел постигане на балансирано и устойчиво териториално и социално-икономическо развитие.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none">▪ Централно географско положение в Централна северна България, осигуряващо свързаността между столицата и основни урбанистични центрове в страната;▪ Транспортно-комуникационна и функционална обвързаност с пристанищните комплекси на р. Дунав, осигуряваща достъп до трансевропейския транспортен коридор, формиран от реката, както и до	<ul style="list-style-type: none">▪ Наличие на диспропорции и проява на проблеми от типа „център-периферия” както по отношение качеството на живот и характеристиките в средата на обитаване, така и по отношение на социално-икономическите характеристики на територията на общината;▪ Постоянен миграционен процес на млади и образовани хора;▪ Прекратяване дейността на

специфични инструменти за развитие на „синята“ икономика;

- **Наличие на изявен урбанистичен център** от 3-то ниво, който притежава потенциални възможности да премине във 2-ро ниво при подходящо бъдещо развитие и евентуално стимулиране, поради което е включен в общия брой градове за подкрепа на интегрирано градско развитие по ОПРР 2014-2020 г., което да го превърне в един от урбанистичните полюси на растеж и развитие в региона.

- **Равнинен характер на релефа в северната част на общината,** благоприятстващ развитието на земеделие, както и на транспортно-комуникационните връзки в рамките на областта и със съседните територии;

- **Благоприятни почвено-климатични условия за земеделие;**

- **Сравнително запазен демографски потенциал на град Велико Търново и населените места в общината;**

- **Наличие на достатъчни като териториален обхват индустриални зони,** които подлежат на трансформация с оглед постигане на положително развитие;

- **Основен университетски център**

ключови за икономиката на общината предприятия, които не са компенсирани от нови по-перспективни отрасли и предприятия;

- **Липса на инвестиции в сферата на научноизследователска и развойна дейност (НИРД) и сравнително слаба конкурентоспособност на предприятията в рамките на общината;**

- **Силно амортизирани и намиращи се в процес на трансформация индустриални зони;**

- **Незадоволително качество на инфраструктурната осигуреност на територията;**

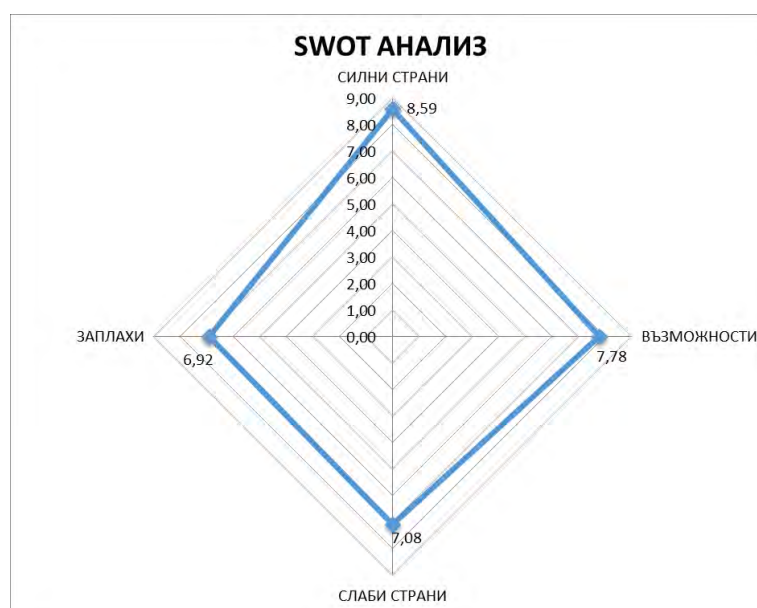
- **Ниска покупателна способност на населението** вследствие на средни работни заплати в икономическите сектори значително под средните за страната.

<p>в рамките на Северен централен район /според НКПР – първо ниво/.</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Наличие на възможност за постигане на агломерационен ефект в развитието на областта - в осемнадесет минутния изохрон около град Велико Търново е концентрирано основното население на общината - в селища със сериозен демографски потенциал и сравнително добро ниво на социално и административно обслужване;▪ Балансирана териториална структура на общината с равномерно разположени населени места;▪ Наличие на значителни по площ защитени територии, които са предпоставка за инициране на рекреационен интерес;▪ Изключително богато културно наследство в съчетание с наличието на природни дадености са добра основа за развитие на печеливш интегриран туристически продукт	
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none">▪ Централното положение на град Велико Търново и областта спрямо останалите центрове в тази част от страната са предпоставка за засилване на регионалната роля и „тежестта“ на община Велико Търново в развитието на	<ul style="list-style-type: none">▪ Влошаване на демографската обстановка и задълбочаване на негативните демографски тенденции на общината;▪ Продължаване и задълбочаване на икономическата стагнация;

<p>областта през следващия програмен период;</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Възможности за разширяване на Академичния „сектор“ чрез нови подходи и структури /например „бизнес инкубатори и научно-изследователски институти“/;▪ Достъп до разнообразни инструменти за капитализация на развитието на града - Структурни фондове /чрез Оперативните програми/, ИПГВР, ПРСС, ТГС, Дунавска стратегия и др.;▪ Регенерация на индустриалните зони;▪ Възможност за приоритетно инвестиране в Северен централен район през следващия програмен период, включително чрез Интегрирани териториални инвестиции;▪ Засилване на връзките с хинтерланда с оглед стимулиране на демографското и социално-икономическо „окупняване“ на град Велико Търново и засилване на неговата роля като център на растежа в тази част от националното пространство - търсене на Агломерационен ефект в развитието на общината и областта;▪ Стимулиране на малкия и среден бизнес, изграждане на бизнес	<ul style="list-style-type: none">▪ Липса или силно ограничен интерес към инвестиции в общината и областта;▪ Липса на достатъчно финансови средства за подобряване състоянието на републиканската, общинската пътна мрежа и уличната мрежа;▪ Недобро и неефективно усвояване на средствата от предвидените инструменти за обезпечаване на териториалното развитие на общината;▪ Риск от нереализация на ключови проекти с надобщинско и надобластно значение - например АМ „Хемус“▪ Проблеми в осигуряването на територията на общината с адекватни устройствени документи и планове, включително проблеми по тяхното осъвременяване.
--	--

<p>информационни центрове, участие в програми на национално ниво;</p> <p>▪ Развитие на туризма, използвайки потенциала на територията на общината, свързана с изключително богатото културно наследство и красивата природа чрез създаването на интегриран туристически продукт и развитие на туристическа индустрия.</p>	
--	--

Извършената експертна количествена оценка на елементите на SWOT анализа за всяка от приложените формулировки за силни, слаби страни, възможности и заплахи получи балова оценка /1 до 10/. Този тип оценка, макар и субективна и експертна, спомага за ранжирането на силните и слабите страни, възможностите и заплахите, и съответно служи за формулирането на по-адекватна стратегия за развитие. Оценка, получена чрез използването на този подход, са графично илюстрирани в следната диаграма:

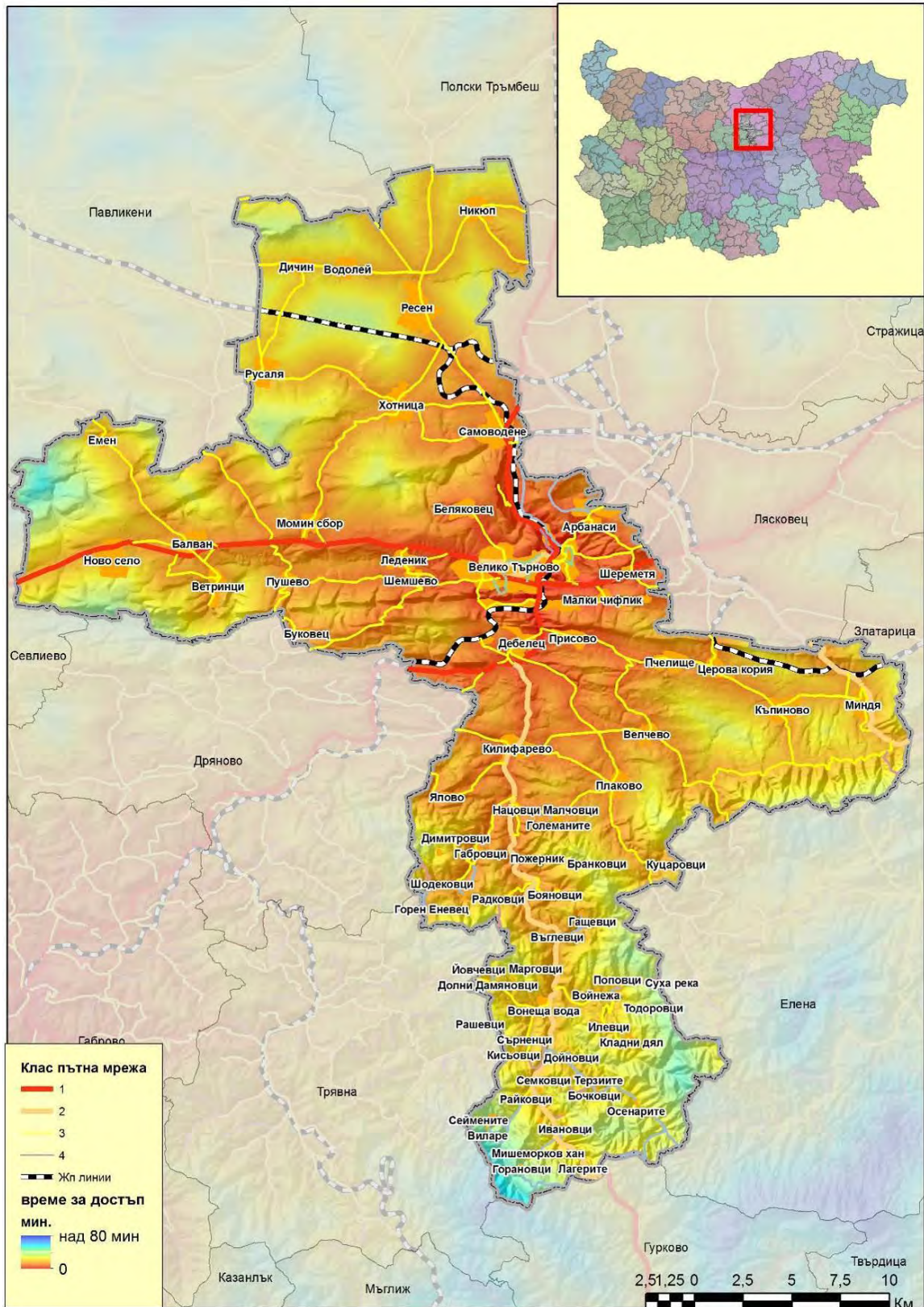
Акцент на Концепцията за пространствено развитие: сравнителни предимства, потенциали и основни проблеми в развитието на територията.

Идентифицираните сравнителни предимства, ресурси и потенциали на територията стоят в основата на настоящата стратегическа рамка на КПП на община Велико Търново. Те следва да бъдат развивани и капитализирани на основата на интегриран устойчив модел за ползване и устройство на пространството, формирано в рамките на общината. Значими в това отношение са:

- *Стратегическо местоположение на общината като основна урбанистична структура на националното пространство.*

Община Велико Търново е със специфична пространствена конфигурация на територията поради характера на релефа, от което до голяма степен зависи свързаността и достъпността на територията и обвързването на селищната структура в мрежа. Основен фактор, подпомагащ интеграционните процеси в общината и намаляване на диспаратите между градския ареал на Велико Търново и периферните населени места в общината, е преминаващото трасе на стратегическия транспортен коридор № 9 по оста север – юг, който е транспортно-комуникационно и функционално обвързан с река Дунав - коридор №7 /Рейн-Майн-Дунав/ и пристанищни комплекси Русе и Свищов. В допълнение посредством връзката на коридор № 9 с коридор № 4 на юг се осъществява и по-добрата достъпност до мегаполиса Истанбул. По оста изток-запад през община Велико Търново преминава стратегически коридор, който свързва Столичния агломерационен ареал с най-източния център на растеж Варна, осъществявайки връзка с Черно море и Близкия Изток.

Поради тези причини и местоположението на летище Горна Оряховица, разположено в непосредствена близост до Велико Търново, достъпността до общината и съставните ѝ населени места е много добре обезпечена, както е видно на представената карта, изразяваща и достъпността до общинския и областен център Велико Търново.

Фигура 14. Достъпност до общинския и областен център град Велико Търново.

▪ Географската специфика и основните културни и интеграционни оси на развитие са обособили територията на общината като *балансирана териториална структура с равномерно пространствено разпределение на селищните образувания, което от своя страна води до намаляване на различията между град Велико Търново и останалите периферно разположени населени места;*

▪ Общината притежава сравнително добре *запазена демографска структура*. В град Велико Търново се наблюдава увеличаване на населението, което е фактор за нарастване на неговото социално-икономическо влияние в областта и все по-значимата му роля като полюс на растеж в националното пространство;

▪ Като основна урбанистична структура и център на растеж в пространствената структура на общината и региона се наблюдава *висока концентрация на социално-икономическа активност и наличие на значим образователен, културен и административен потенциал;*

▪ *Добрите природно-климатични условия и разнообразният поземлен ресурс, в общината, обуславят развитието на земеделие, което е предимно съсредоточено в северната част на общината;*

▪ В пространствения обхват на общината са налични значими природни дадености, които в съчетание с богатото културното наследство формират *разграничим и уникален природно-културен ландшафт*, осигуряващ значителния рекреационен потенциал на населените места и тяхната атрактивност за туристическата индустрия;

Като основни ограничители, стоящи пред просперитета на общината в контекста на нейното развитие в рамките на националното пространство, Северен Централен район от ниво 2 и област Велико Търново от ниво 3, от важно значение са:

▪ Сериозни затруднения към адаптирането на местната икономика на град Велико Търново и останалите населени места в общината към формираните нови икономически модели на развитие. Град Велико Търново е определен от ЕСПОН като типичен „Център за трансформация“, определението за който е „градска територия със сериозно индустриално минало, но нуждаеща се /или преминаваща през/ от процес на трансформация на своя социално-икономически облик и търсещ нови ключови функции”;

- Раздробена собственост и бавен процес на уедряване за по-ефективно използване на плодородните земи, което води до сравнително нисък принос на земеделието към социално-икономическото развитие на общината;
- Наблюдава се повишено миграционно движение на населението с цел по-добра социална и професионална реализация – от малките периферни населени места към основните полюси на растеж в общината и областта;
- Неравномерно разпределение на пазара на труда в пространствената структура /център-периферия/ и недостатъчна интегралност между наука, образованието и бизнеса;
- С оглед на специфичните условия на пазара на труда и немалкия относителен дял на продължително безработните се наблюдава недостатъчна гъвкавост и ресурсна осигуреност за използването на различни форми на заетост;
- Деквалификация на работната сила от високите възрастови групи и групата на продължително безработните;
- Териториален дисбаланс по отношение на достъпа до специализирана медицинска помощ на отдалечените и периферно разположени населени места за сметка на общинския център – град Велико Търново и населените места в агломерационния му ареал;
- Неравномерно пространствено разпределение по отношение качеството на социалните услуги в рамките на територията на общината. Наблюдава се концентрация на социални услуги основно в градовете за сметка на населените места в хинтерланда;
- Териториален дисбаланс по отношение на доходите на населението и инвестиционната атрактивност на територията, които са съсредоточени в основния полюс на растеж – град Велико Търново и обхвата на неговия агломерационен ареал;
- Амортизиран сграден фонд и материално-техническа база на част от публичните сгради;
- Териториален дисбаланс по отношение на пространственото разпределение на основните икономически дейности на отделните части на територията на общината,

което води до понижаване на социално-икономическата активност в малките населени места за сметка на градовете;

- Ненавременно обновяване и внедряване на иновации и технологии в производствената база на индустриалните зони, което води до морално и технологично остаряване.
- Амортизирана (морално и физически) инфраструктурна база;

IV. Стратегическа рамка за пространствено развитие /Концептуални модели за развитие/

Настоящият модел на пространствено развитие на община Велико Търново се характеризира с трайно пространствено и функционално конфигурирани и интегрирани селищни структури, със силно изявен моноцентричен характер на развитие и доминация на основния център - град Велико Търново.

Нуждата от налагане на единен интегриран модел за устойчиво пространствено развитие на общината налага изследването в тенденциите на следните основни аспекти:

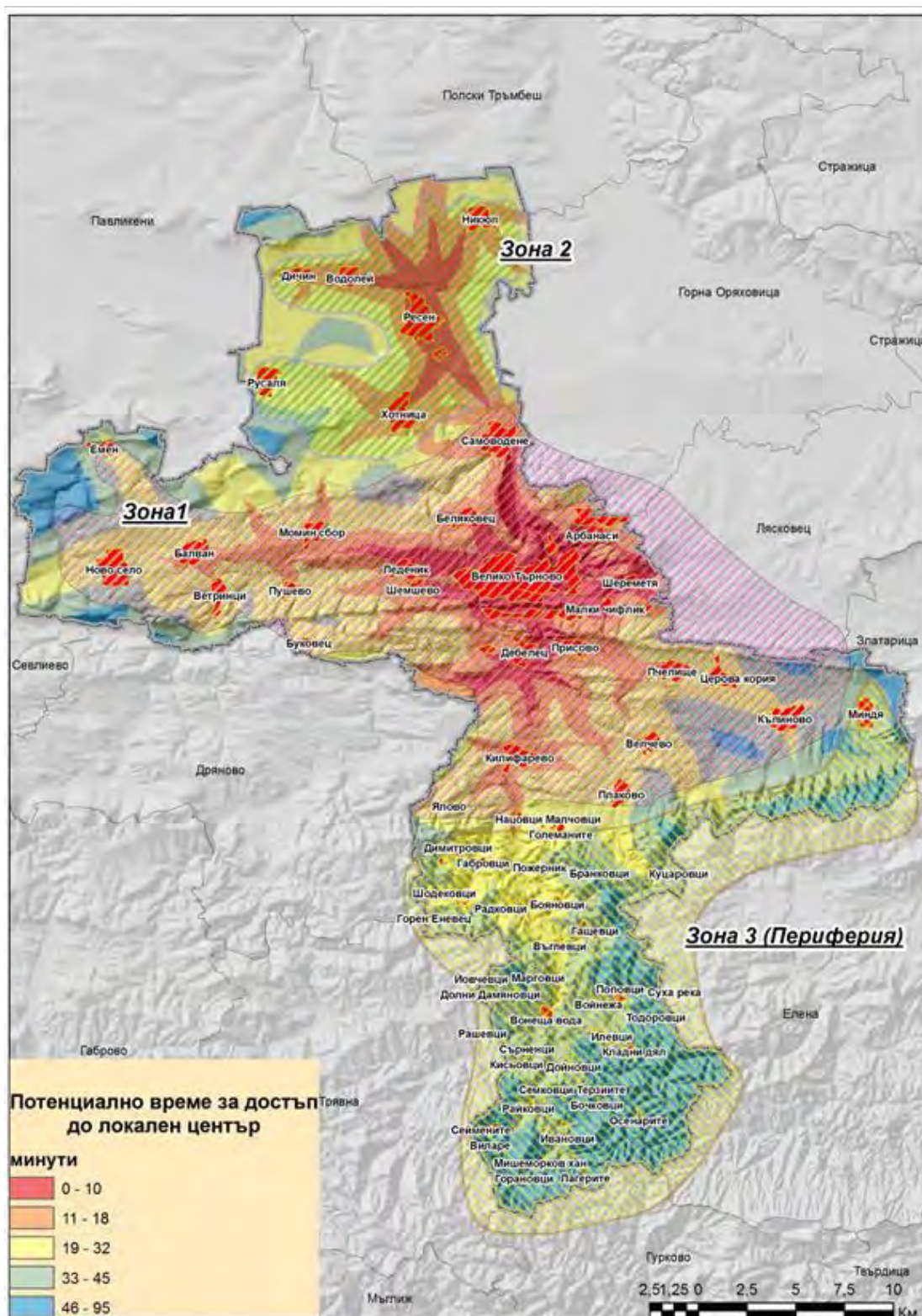
- **Обособените зони за пространствено-функционално развитие** на територията и перспективите за тяхната пространствена конфигурация;
- Моделът на центровата система на общината;
- Осите на развитие;
- Агломерационният ареал.

На тази основа е изготвена интегрална схема-концепция, която отразява очакваните перспективи в пространственото развитие на общината в средносрочен и дългосрочен план, като зададеният период от 2014-2020г. се определя за „инициращ“, а препоръчителният срок за действие следва да включва минимум три седемгодишни програмни периода, с оглед постигането на устойчив ефект в пространственото развитие.

На базата на интегралната схема е дефинирана обща стратегическа рамка за пространствено развитие, която следва да се има предвид при разработката и актуализацията на другите стратегически и планови документи, свързани с планирането и управлението на територията на община Велико Търново.

Модел на пространствено-функционално зонирание на територията за периода 2014-2020 и периода 2021-2034г

Като цяло общинската територия е с добра вътрешна интеграция, за което допринася най-вече добрата степен на изграденост на транспортно-комуникационните връзки между общинския център и останалата част от общината и установеното високо ниво на транспортна достъпност. Тези фактори в съчетание със спецификата на социално-икономическото развитие на отделните части на общината, предопределят формирането на три основни зони, чиито интегрален модел на развитие формира териториалната основа за развитие на общината към настоящия момент, както и в рамките на програмен период 2014-2020г (фиг.15):

Фигура 15. Формирани пространствено функционални зони

- **Зона1** е формирана непосредствено около урбанистичния център на общината и вътрешно-агломерационните центрове и селски локации: град Дебелец, град Килифарево, с. Самоводене, с. Беяковец, с. Леденик, с. Шемшево, с. Присово, с. Малки Чифлик, с. Шереметя, с. Арбанаси, с. Момин сбор, с. Пушево, с. Ветринци, с. Балван, с. Ново село, с. Емен, с. Буковец, с. Плаково, с. Велчево, с. Пчелище, с. Церова кория и с. Къпиново.

Тя обособява бизнес и индустриални зони с регионално и местно значение на територията на община Велико Търново, като същевременно концентрира основните транспортно-логистични инфраструктури и дейности.

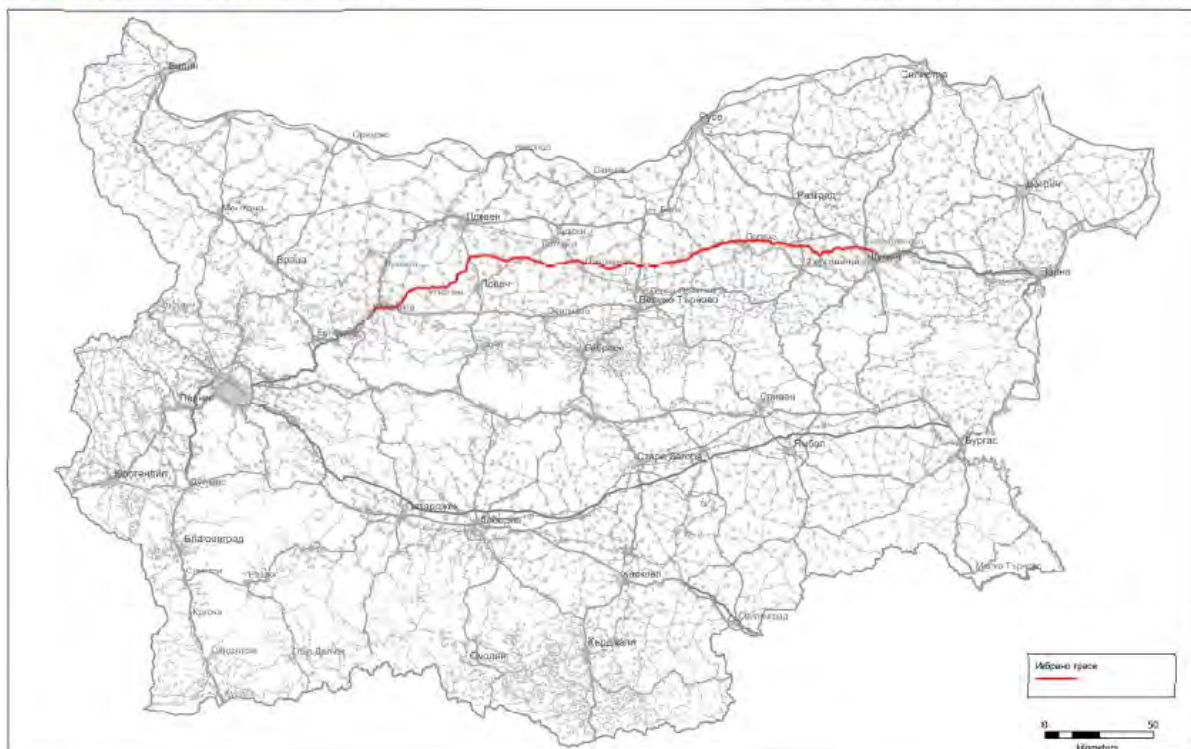
В зоната са концентрирани основните обекти на здравеопазването и образованието в община Велико Търново.

От пространствена гледна точка в структурата на зоната с най-голямо значение се явява **град Велико Търново** и неговият непосредствен хинтерланд, който е основният „двигател“ на развитието не само на общината, но и на едноименната област. Градът има ролята на един от основните опорни центрове, около които следва да се развие пространството на Северен Централен район. От друга страна същият се явява „Ядрото“ на обективно формирания агломерационен ареал със съседните общини Горна Оряховица и Лясковец.

Важно значение за бъдещото развитие на общината и на зоната ще играят *вътрешно-агломерационните центрове*, които са в процес на формиране и следва да бъдат целенасочено подкрепени – *град Дебелец, с. Самоводене, с. Беяковец и с. Леденик и пространствено-комуникационно свързаният с град Велико Търново град Килифарево. Специфичен център се явява и с. Арбанаси, който се отличава с висока степен на интегрираност с агломерационното Ядро и неговата „исторически“ част. Тази териториална интегрираност способства за формирането на общо тематично пространство, със сериозен туристически потенциал.*

- **Зона 2:** Обособена е в северната част на общината, предимно включва територии, обект на интензивно земеделие. Зоната е формирана от спецификата на икономическия облик на тази част от общината и от локално формираните пространствено-функционални и комуникационно-транспортни връзки между населените места /с. Ресен, с. Никюп, с. Хотница, с. Русаля, с. Дичин и с. Водолей/.
- **Зона 3 (Периферия)** включва планинската и полупланинска територия, обособена южно от агломерационния ареал на град Велико Търново и прилежащите му територии. Повечето от населените места в тази зона са с ограничен демографски потенциал, с ниски нива на достъпност до общинския център, които обуславят сравнително ниско ниво икономическо развитие на тази част от общината като цяло.

В средносрочен и дългосрочен план промени в конфигурацията на така очертаните зони и в спецификата на включените в тях територии, са възможни единствено чрез големи промени в регионалната и национална транспортно-комуникационна инфраструктура. С оглед заявените инвестиционни намерения към настоящия етап такъв обект със сериозен „трансформационен“ потенциал за територията на община Велико Търново към хоризонт след 2017 г. се явява проектът за доизграждане на АМ „Хемус“, чието трасе все още не е проектирано в частта му, засягаща общината, но има определено трасе по данни на МРР, което е поместено по-долу:

Фигура 16. Окончателен вариант на трасе на АМ „Хемус“, одобрено от МРР март 2014г.

Този вариант почти изцяло избягва територията на община Велико Търново, но ще пренасочи значителна част от трафика от съществуващите към момента основни оси, което от своя страна ще рефлектира пряко и върху потенциала на развитие на територията на общината.

Както е видно от картосхемата по-долу, избраното трасе преминава по северната периферия на общината. Това ще доведе до съществени промени в транспортно-комуникационната структура на общината, а оттам и в цялостната пространствена структура в общинската територия. Така основната зона Зона 2 ще се свие и ще заеме западната част на общината. С оглед очакваното предислоциране на трафика има реален риск и тази зона да се превърне в типична периферия, почти идентична с днешната „Зона Периферия“, която няма да бъде засегната директно от изграждането на новото трасе (фиг.17).

Фигура 17. Пространствена трансформация на обособените зони при осъществяване на проект за доизграждане на АМ „Хемус“.

Очакван модел на развитие на центровата система на община Велико Търново

В община Велико Търново се наблюдава същата тенденция както и за страната, а именно процес на пространствена поляризация и движение към моноцентрични модели за развитие, концентриращи социално-икономическата активност в общинския център. На територията на общината няма друг център с потенциал да „разтовари“ съществено основния център Велико Търново, макар НКПР ясно да дефинира нуждата от поэтапна трансформация от централизиран/моноцентризъм към полицентричен модел за пространствено развитие. За компенсиране в известна степен на този недостатък в центровата система на общината е необходимо стимулирането на някой от вътрешно-агломерационните и периферни центрове, като с най-голям потенциал се явяват следните такива:

- **с. Самоводене** – фактори за растеж:
 - разположено е в рамките на агломерацията Велико Търново-Горна Оряховица-Лясковец;
 - през него преминава транспортен коридор №9, който играе ролята на основна субмеридионална интеграционна ос на общината и региона;
 - специфичен характер на релефа, който в съчетание с конфигурацията на транспортно-комуникационните връзки, предопределят ролята на своеобразен „диспечер“ за входно-изходните комуникации в северно направление на агломерационния ареал. С оглед перспективите в развитието на територията след пускане в експлоатация на АМ „Хемус“ тази роля ще нараства осезателно.

В този контекст урбанизираната територия на село Самоводене и нейния непосредствен хинтерланд следва да се подложат на по-задълбочени проучвания и налагането на по-перспективен модел на устройство при актуализацията на ОУП на общината (фиг.18)

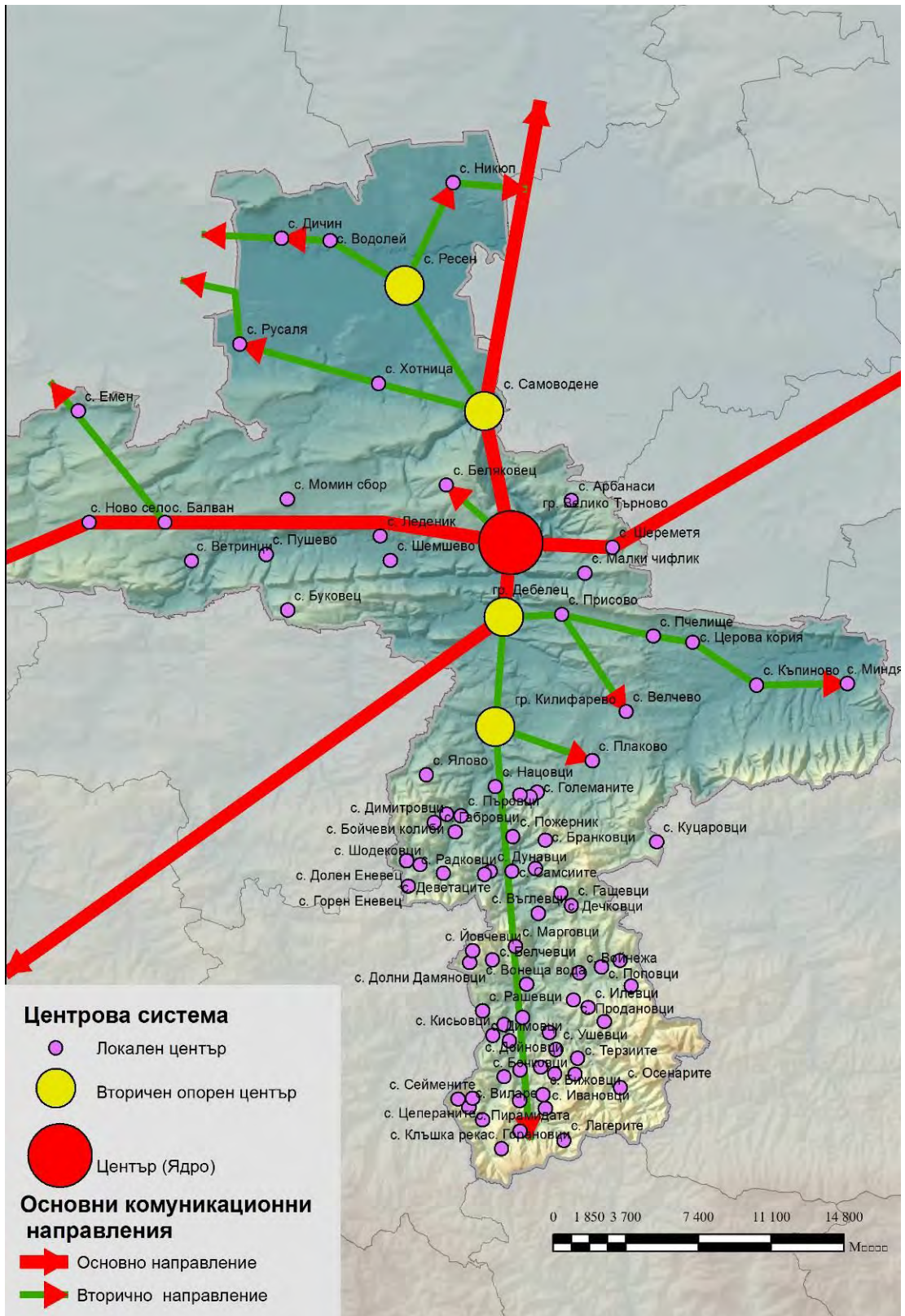
Фигура 18. Пространствена конфигурация на териториите около с. Самоводене.

- **с. Ресен:** понастоящем представлява най-голямото населено място в северната част на територията и средище на основния земеделски район на общината, като демографският потенциал на селото е сравнително запазен. Перспективите са свързани с развитието на земеделието и затваряне на цикъла на агробизнеса, като се очаква значението на центъра и атрактивността на територията да нараснат с оглед перспективното изграждане на АМ „Хемус“;

- **гр. Дебелец** представлява основният вътрешноагломерационен опорен център на община Велико Търново. Той притежава необходимите характеристики на вторичен център, но териториалния му обхват попада в рамките на агломерационния ареал на Велико Търново, като изпълнява предимно балансираща функции в рамките на ареала.

- **гр. Килифарево** е вторичният център с най-ограничени перспективи за икономическо развитие, но същият играе важна роля за осъществяване на връзките с южната периферна и най-изостанала част на община Велико Търново, като също така се явява и първи обслужващ център за населението от този регион. В тази връзка следва да се положат усилия за запазване функциите на центъра, като перспективите са основно свързани с развитие на туризма, което налага проучване и разработване на модели за използване и устройване на хинтерланда около основните туристически атракции в града, около него и в южно направление.

Така формираният модел на развитие на центровата система на общината е устойчив към момента, с перспективи за слаба трансформация към края на програмния период до 2020. Същият има следната пространствен конфигурация:

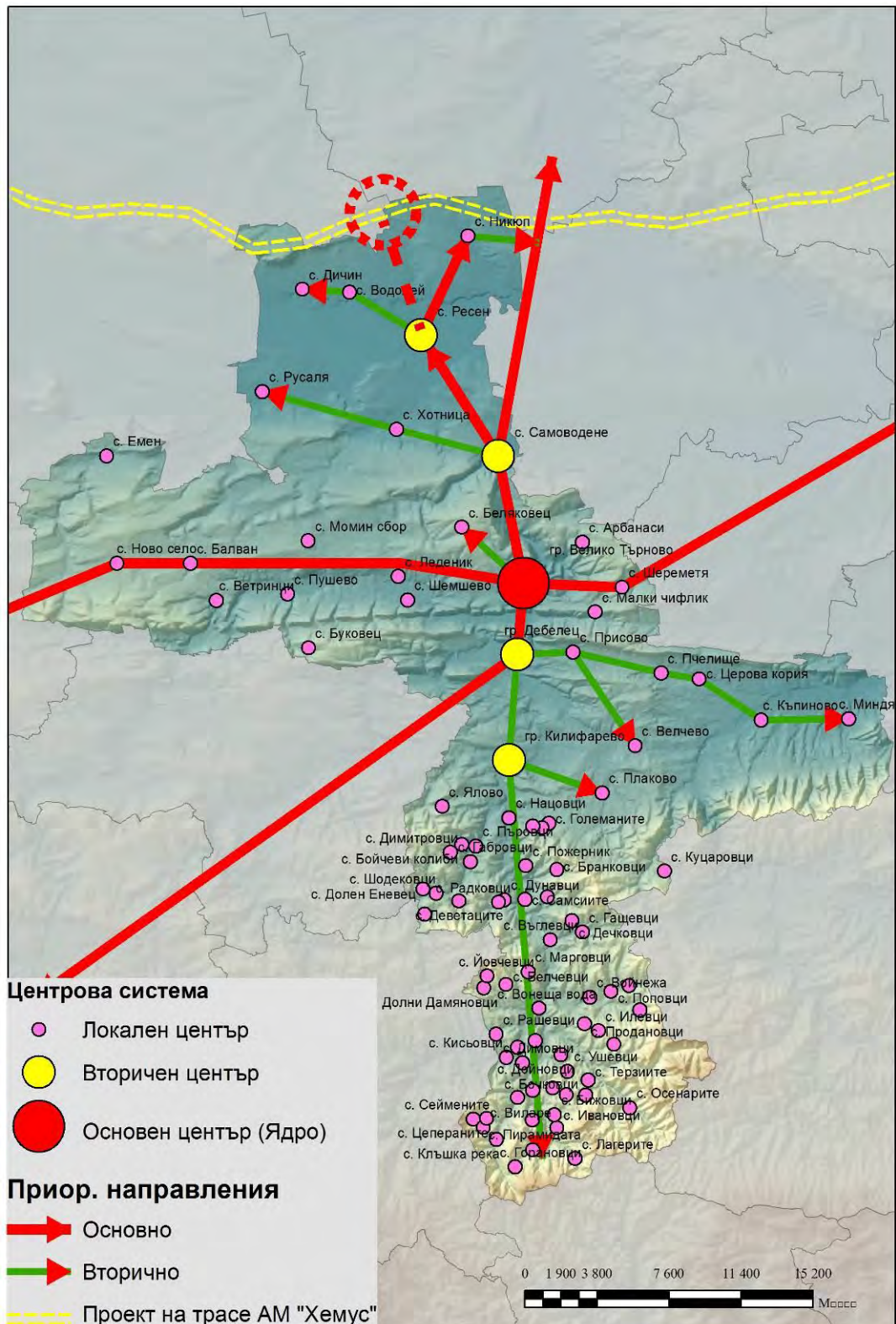

Фигура 19. Формиран модел на центрвата система

От този модел става видно, че трудно биха могли да се обърнат тенденциите в развитието на центровата система на общината, най-вече поради ограничения демографски потенциал и липсата на пълноценно функциониращи реални вторични центрове. Съществуващите са с ограничен човешки ресурс (между 2 и 4 хиляди жители), с висок дял на населението във високите възрастови групи и т.н.

Добрата транспортно-комуникационна система, преминаваща през общината е основен фактор за формирането на настоящия модел на центровата система. Очакваната промяна на нейната конфигурация след пускане в действие на АМ „Хемус“ ще предизвика промени основно в значението на транспортно-комуникационните направления, докато формираните центрове ще запазят своята роля. Позитивното въздействие на това инфраструктурно съоръжение има най-голям потенциал при с. Самоводене, с оглед мястото му в общинското пространство и в рамките на агломерационния ареал Велико Търново - Горна Оряховица - Лясковец.

Изключително важно за бъдещото развитие е свързано с това, дали ще бъде предвидено второ включване към магистралата, северно от с. Ресен, или ще се разчита предимно на връзката по направление на ЕТ коридор № 9. В случай, че се реализира такава връзка, ще се повиши локалното значение на с. Ресен като вторичен център, а също така ще се повиши категорията и значението на северното транспортно-комуникационно направление на общината (фиг.20).

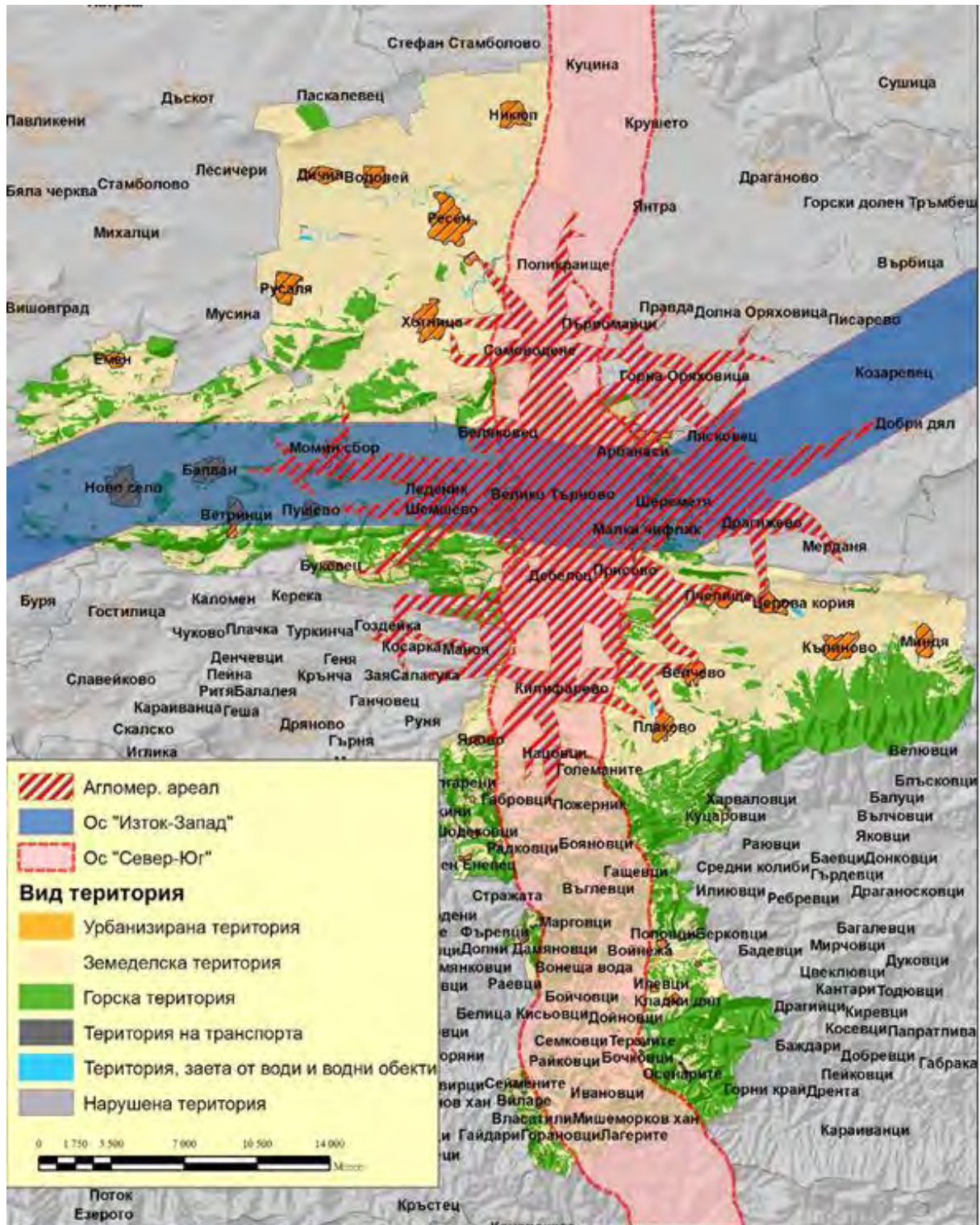
Фигура 20. Урбанистичен модел на перспективата за развитие на община Велико Търново с пускането в експлоатация на АМ „Хемус“, към хоризонт 2020 г. и след това.

Оси на развитие

Основните транспортно-комуникационни коридори по направление север-юг и изто-запад, преминаващи през територията на общината, се явяват и основните оси на развитие в настоящата КПП, които имат за цел да осигурят вътрешните и външни връзки на общината и нейния административен център с останалата част от областта и региона.

От транспортно-географска гледна точка с най-голямо значение за развитието на градския ареал на Велико Търново, както и на прилежащите територии, формиращи община Велико Търново, имат следните фактори, които оказват директно влияние върху пространственото и функционално оформяне на територията:

- Основните **оси на развитие** обособено по направления:
 - **Север – юг:** Русе – Велико Търново – Габрово – Стара Загора – Хасково – Кърджали – Маказа, като част от общоевропейски транспортен коридор № 9 и свързващ страната с Румъния и Гърция и прави връзка с транспортен коридор №7;
 - **Изток – запад:** София – Ловеч – Велико Търново – Шумен – Варна и прави връзка с общоевропейски транспортен коридор № 9.
 - Преминаването на новоизграждащото се трасе /Лот 5 / на АМ „Хемус“ по **северната периферия** на общинската територия ще окаже силно влияние върху развитието на територията в тази част на общината и обвързаността на населените места с общинския център.

Фигура 21. Основни оси на развитие

- Особено внимание следва да се обърне на **свързаността на град Велико Търново с останалите общински центрове** /Полски Тръмбеш, Гурково, Горна Оряховица, Лясковец, Севлиево; Дряново – Габрово, Павликени, Златарица/ в рамките на област Велико Търново и Северен централен район. В това отношение приоритетно следва да се развият именно тези връзки, които ще се явяват като основни оси на развитие между общинските центрове.
- **Източен трансбалкански път / Централното северно културно пространство.** Историко-географската характеристика е основополагащ елемент в пространственото развитие на селищната структура на община Велико Търново. В основата на формиране на пространствената структура в общината стоят културните коридори и културното напластяване, които изразяват устойчивостта във времето на селищните взаимовръзки и трайно обособени културни направления. Концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново отчита историко-географското развитие и извежда основната културна ос – културно-исторически коридор. Тя дава възможност за изграждане на сътрудничество със съседните общини и формиране на зони за туризъм и рекреация, които в съчетание с народните традиции и културните обичаи на местната общност изграждат атрактивна културна среда.

Дефиниране на агломерационния ареал в пространственото развитие на община Велико Търново.

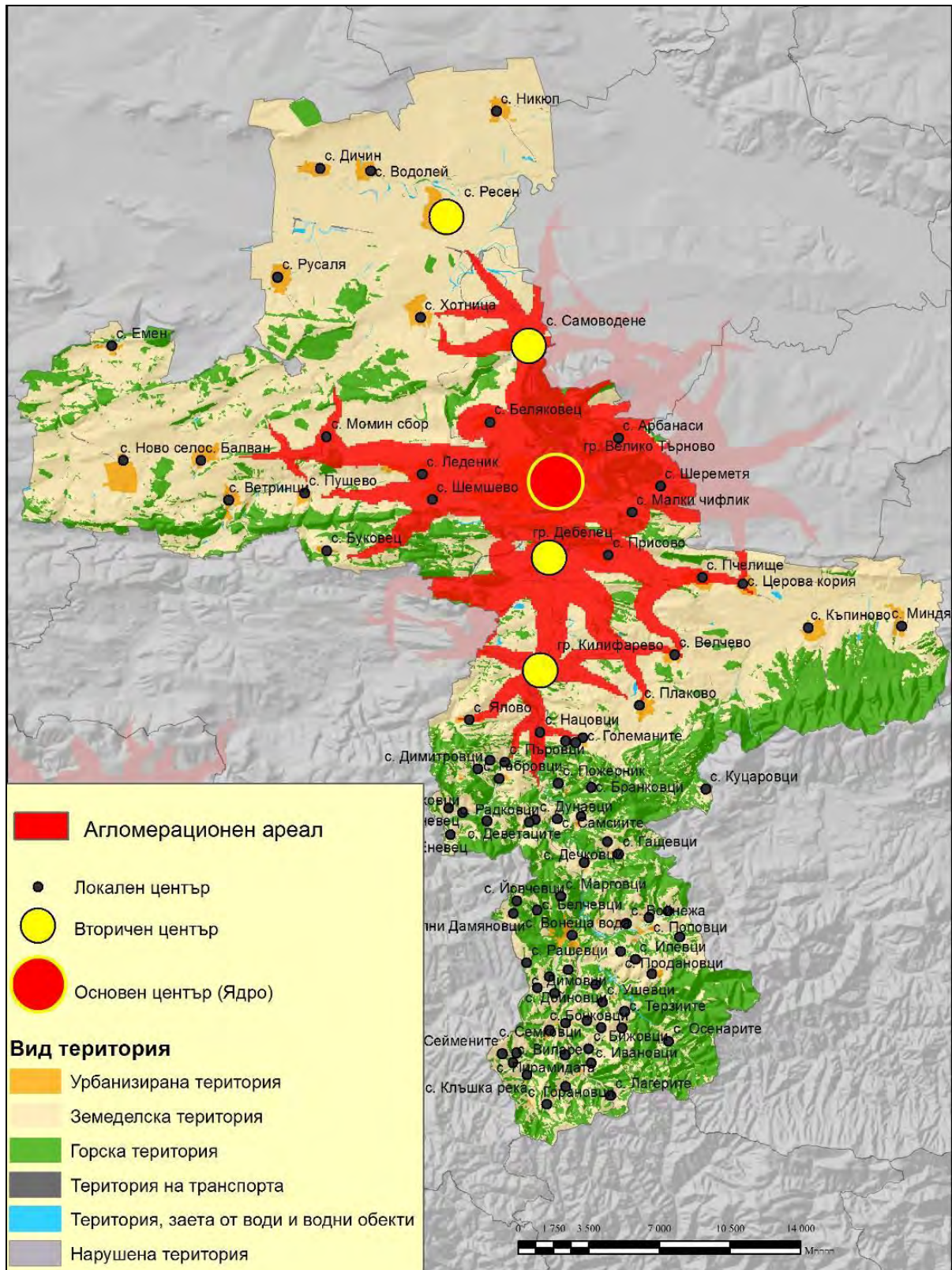
В НКПР, агломерационният ареал на град Велико Търново е дефиниран като ареал на среден град, стеснен до обхвата на ядрото в територията на собствената община¹. Така представен той не отговаря в пълна степен както на тенденциите в развитието на територията на град Велико Търново и неговия непосредствен хинтерланд, така и на формираната през годините пространствена структура на тази част от пространството на общината и областта.

Съвременните интерпретации на термина „агломерационен ареал“ са значително по-гъвкави, като на преден план излизат преди всичко пространствено-комуникационното и функционално обвързване за сметка на физическото обвързване на урбанистичните структури.

В настоящия момент агломерационният ареал на град Велико Търново реално се разпростира в рамките на няколко общини /фиг.22/, което е свързано както с наличието на съответните „интегриращи“ елементи, така и на протичащите в рамките на пространството социални-икономически процеси.

С важно значение е добрата достъпност и свързаност в рамките на непосредствения хинтерланд на града, традиционно развиващите се и засилващи се през последните години ежедневни трудови пътувания, както и наличието на функционално обвързани икономически територии и обслужващи транспортно-комуникационни центрове /например летището и жп. ареал на Горна Оряховица/.

¹ Вж. стр. 51 от НКПР

Фигура 22. Агломерационен ареал на община Велико Търново

Въз основа на това, за целите на пространственото развитие на община Велико Търново е дефиниран агломерационен ареал, който се простира в рамките на 20-25 минутният изохрон около формираното ядро. Пространствената структура на ареала е пряко следствие от формираната транспортно-комуникационна структура, характера на релефа, формираните географски и социално-икономически връзки в рамките на тази специфична зона и наложения през годините модел на пространствено развитие.

Формираният агломерационен ареал има обща площ 164,3 кв. км. /или 18.6 % от територията на общината /. Включва население с общ брой от около 84 хил. души.

Интегрална схема за пространствено развитие

Описаните по-горе фактори и елементи на пространственото развитие на община Велико Търново, чрез своето интегрирано въздействие върху формираната в рамките на общината природо-социална система, предопределят установяването на определени модели за усвояване на пространството и експлоатацията на наличните сравнителни предимства, ресурси и потенциали.

На базата на проведеното задълбочено изследване на факторите на средата, структурата, степента и моделите на усвояване на пространството на община Велико Търново, може да се направи изводът, че в рамките на програмния период 2014-2020 г. не се очакват значителни изменения в логиката на геопропространственото развитие на територията, респективно в стабилизиращия пространствен модел на системата. В рамките на територията липсва необходимият демографски потенциал за пререструктуриране на пространството, като вторичните центрове не са в състояние към настоящия етап да „разтоварят“ в стопанско, функционално и транспортно-комуникационно отношение, ролята на основния център град Велико Търново. От друга страна добрата изграденост на транспортната система на общината и спецификата на нейната пространствена конфигурация благоприятстват установената система за обществено обслужване на населението в общината, която се реализира основно в общинския център. Самият център е разположен в територия със сравнително сложен характер на постилащата повърхнина, където е „унаследена“ специфичната форма на пространствена организация на урбанизираната територия на

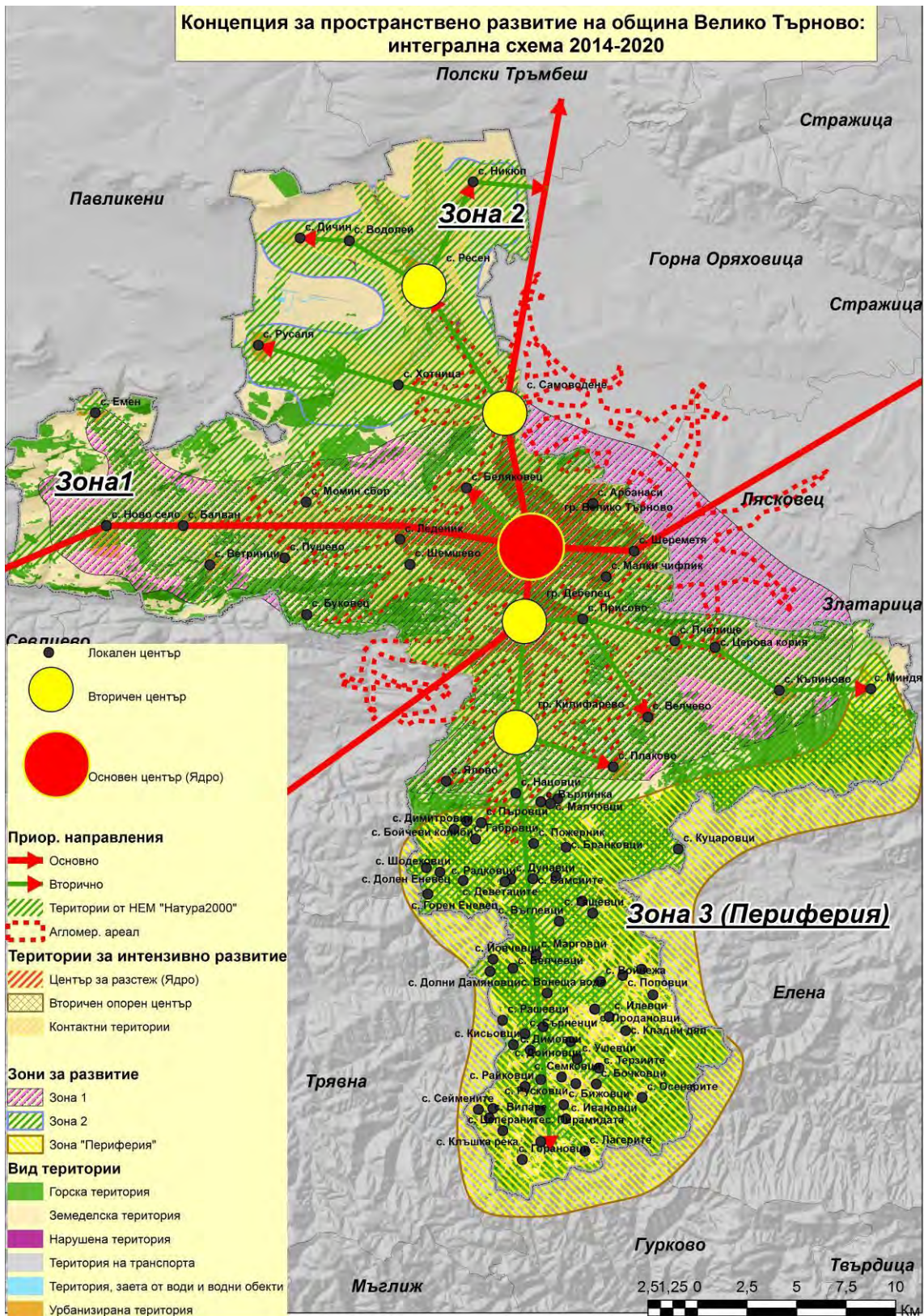
града, формирана от историческо ядро, като процесите на урбанизация постепенно се простират в посока хълмистите територии в западно, югозападно и северозападно направление.

С оглед генерирането на осезаем и приобщаващ растеж, с най-голямо значение за общината е практически формираният, но все още неразгърнат като потенциал агломерационен ареал, включващ около 18,6% от територията на община Велико Търново, а също така икономически най-виталните части на общините Велико Търново и Лясковец. Към тези територии естествено гравитират териториите, попадащи в активната зона на влияние на основните интеграционни оси - съответно в западно направление и в направлението север-юг. Именно тези територии разполагат с потенциал да се разгърне съвременна компактна индустрия и съпътстващи логистични дейности, на база академичния, стопански и административен потенциал на агломерационния ареал. По същество тази обособена **зона (Зона 1)** ще се явява основният двигател на развитието през следващия програмен период (2014-2020).

Северната част на общината разполага с добра база за развитие на земеделието, с доминация на интензивното зърнопроизводство. В тази **Зона 2** перспективите са свързани с развитието на земеделието, но в посока диверсификация на отрасъла с по-трудоемки производства с по-висока добавена стойност. Нужно е да се създадат необходимите условия за затваряне на цикъла на агробизнеса.

Южната периферна зона (Зона Периферия) няма необходимия демографски потенциал за генериране на растеж, като развитието основно може да „разчита“ на значителния рекреационен потенциал, както и обособяването на отделни селища или части от тях за курортни функции или територии за втори жилища. Изчерпаният демографски потенциал в следващите 20-25 години ще е основната причина за закриване на някои от сега съществуващите селища.

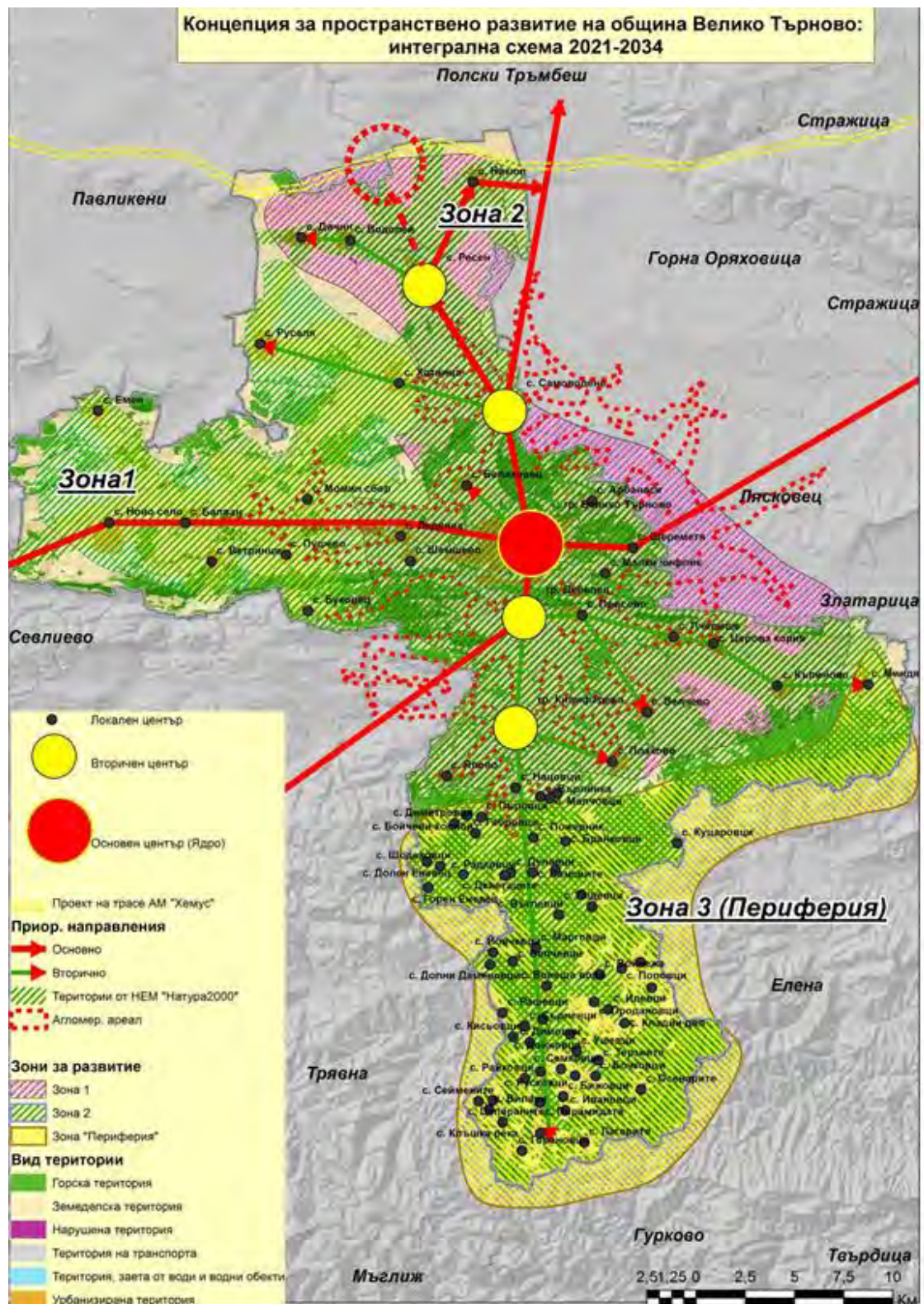
По-долу е представена интегралната схема за пространствено развитие на община Велико Търново към хоризонт 2020, като не се очакват значителни изменения в така формираната структура:

Фигура 23. Интегрална схема за пространствено развитие 2014-2020 г.

Така установената пространствена структура на общината, в т.ч. обособените зони са устойчиви в краткосрочен план, като липсват демографски условия и потенциал за сериозни промени в средносрочен и дългосрочен план. По-скоро с оглед натрупването на възрастно население, с висока степен на дисперсност във южната периферия предполага затихването на малките селища, което ще е свързано и с нуждата от определено оптимизиране на селищата структура в тази част. **С най-голям „трансформационен“ потенциал се явява проекта за АМ „Хемус“, чието окончателно определено трасе на практика избягва територията на община Велико Търново и което неминуемо ще „пренареди“ местното пространство** от транспортно-комуникационна и икономическа гледна точка (най-вече по отношение на инвестиционната атрактивност на територията).

При такъв сценарий централната зона за развитие (Зона 1) ще се „пренасочи“ в меридионално направление, в посока север, Зона 2 ще се обособи в Западната периферия, докато в Зона Периферия няма да настъпят драстични промени. Очакваната пространствена конфигурация на общината към хоризонт 2034 има следния индикативен вид:

Фигура 24. Интегрална схема за пространствено развитие на община Велико Търново 2021-2034г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Подобряване прилагането на принципите на добро управление в Община Велико Търново“, в изпълнение на Договор № 13 – 13 – 123/21.10.2013 г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Визия за развитие

На основата на изготвения пространствен анализ, отчитайки тенденциите в развитието на територията, формираната пространствена структура, нуждите и очакванията на местната общност, е определена следната Визия за пространствено развитие на община Велико Търново през периода 2014-2020г.:

Следвайки историческите закономерности и традиционните културни направления, община Велико Търново ще се развива като устойчива териториална структура, в която на база систематичното прилагане на интегрирани устойчиви модели за развитие и устройство на територията, са създадени условия за успешна капитализация на териториалните ресурси и ефективно използване на наличните сравнителни предимства.

Мисията на настоящия документ е да способства за смекчаване негативното влияние на вътрешнообщинските диспаритети върху развитието и за повишаване на инвестиционна атрактивност на територията, като същевременно се постигнат по-добри условия за живот и бизнес на местната общност.

Представената визия е съобразена с периода на действие на КПР и изискванията на заданието за изготвянето ѝ, като намира баланс между интересите на ключовите заинтересовани страни, наличните сравнителни предимства, ограничителните фактори и проблеми на общината.

Стратегически цели и приоритети

Така формулираната Визия за пространствено развитие изисква постигането на следните основни стратегически цели за пространствено развитие на общината за периода 2014-2020г.

Стратегическа цел 1: Устойчиво и балансирано развитие на територията на общината чрез прилагането на интегриран общ подход в развитието и устройството на общинската територия.

Осъществяването на тази цел изисква:

- Формулирането на ясна и приета от местната общност политика за балансирано развитие на територията на общината;
- Отчитането на тенденциите в пространственото развитие на страната и региона и адаптиране на териториалното развитие на общината към промените в тези условия, като се отчита нейното място и роля в протичащите процеси;
- Разработването на необходимия набор от основни документи, свързани с планирането и развитието на общинската територия при прилагане на интегрирания подход за планиране и управление на териториалната система;
- Актуализация на ОУП за територията на цялата община, който да изследва в дълбочина предвижданията на настоящата КПР.

Стратегическа цел 2: Осезаем ръст на социално-икономическо развитие на база ефективна капитализация на местните сравнителни предимства, ресурси и потенциали на община Велико Търново.

Постигането на тази цел налага:

- Изготвяне и прилагане на политика за повишаване на инвестиционния капацитет и атрактивността на агломерационния ареал на територията на

община Велико Търново и съседните общини Горна Оряховица и Лясковец;

- Изготвяне на концептуални модели за усвояване на потенциала на Ядрото на агломерационния потенциал, зоните на влияние на основите интеграционни оси, както и териториите и хинтерланда на вторичните опорни центрове;
- Разработване на „компенсационен“ модел за справяне с проблема, свързан с непреминаването на трасето на АМ „Хемус“ през общината, което ще доведе до сериозно вътрешно пререструктуриране на пространството на общината и начините за осъществяването на комуникациите с останалата част от националното пространство;
- Дефиниране на цели и мерки за ефективно развитие на двете обособени зони за икономическо развитие - Зона 1 и Зона 2. Първата съответно с интервенции, насочени към капитализация на агломерационния ефект, развитието на високотехнологични производства, модерна и компактна индустрия с висока добавена стойност, а втората – интервенции, свързани с ефективното използване на значителния потенциал за развитие на агробизнеса (диверсификация на производството, затваряне на агробизнес-цикъла);
- Усвояване на рекреационния потенциал на общината: действия по устройване на териториите около основните туристически ресурси с цел валоризация на техният атракционен потенциал - Никюп, Арбанаси, Велико Търново, Зона „Периферия“.

Стратегическа цел 3: Подобряване на вътрешнообщинската и междуобщинска интеграция и смекчаване на диспаратите по отношение стандарта и условията за живот и бизнес в рамките на общината.

За постигане на дефинираните стратегически цели са определени следните приоритетни области на развитие, които са изведени на база обективно съществуващите сравнителни предимства, потенциали и проблеми в рамките на община Велико Търново. Акцент при определянето на приоритетните области е поставен върху постигане на висока степен на интегрираност в развитието на територията, като по-скоро се търси стратегическият ефект от развитието с оглед ролята и мястото на общината в региона.

Приоритетните области в пространственото развитие на община Велико Търново са свързани с:

- *Устройствено планиране на територията:* постигане на балансирано и устойчиво пространствено развитие чрез прилагане на интегриран подход и обща концепция за устройство;
- *Техническа инфраструктура:* подобряване на транспортната достъпност, вътрешната свързаност и интеграцията с останалите части на област Велико Търново;
- *Социално развитие:* намаляване на социално-икономическите различия в рамките на общината и създаване на оптимални условия за живот и бизнес в тях;
- *Икономическо развитие:* прилагане на целенасочените интегрирани териториални инвестиции в ключовите за общината зони и територии за стимулиране тяхното развитие;
- *Ефективно управление на териториалната структура:* прилагане на единен подход за пространствена, времева и функционална координация и интеграция на политически и управленски действия, мобилизация на ресурси и инструментариум.

V. Прилагане на концепцията

За апробацията на Концепцията за пространствено развитие и ефективно постигане на целите ѝ, е необходимо цялостно устройство на територията и интегралност между функционалните елементи, както в пространствения обхват на община Велико Търново и съставните ѝ населени места, така и близко разположените общински центрове /Горна Оряховица и Лясковец/, част от агломерационния ареал – Велико Търново. За постигането на максимални резултати е необходимо провеждане на политика за стимулирано развитие на агломерацията, като сдружение от равнопоставени общини, чрез регламентирани и координирани общи действия за постигане на общо пространствено и социално-икономическо развитие, като се започне с изготвяне и одобряване на общи устройствени планове за целия им териториален обхват, както и общи планове и правила за развитие, благоустрояване и функционално обвързване и обогатяване на зоните им на влияние.

Това от своя страна налага и необходимостта от разработване на Регионална схема за пространствено развитие на област Велико Търново и прилагането на специфични модели за устройство на територията, заложи при актуализацията на настоящите общи устройствени планове и прилагането им в пространствения обхват на общините Велико Търново, Лясковец и Горна Оряховица.

Общият устройствен план на община Велико Търново е основата за цялостно устройство на територията, на части от тях или на отделните населени места с техните земища. С техните предвиждания се определя общата структура и преобладаващото предназначение на териториите, видът и предназначението на техническата инфраструктура и опазване на околната среда и обектите на културно-историческото наследство².

² Стр. 52 чл. 104 от ЗУТ

За постигане принципите на балансирано и устойчиво териториално развитие и постигането на основните цели на КПП е необходимо изпълнението на следните задачи:

- Прилагане и реализиране на системата от стратегически документи за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие, определени по Закона за регионалното развитие, а именно: Националният план за развитие, Националната стратегическа референтна рамка, Оперативните програми, съфинансирани от фондовете на Европейския съюз, Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г., Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г., Регионален план за развитие на Северен централен район за планиране 2014 - 2020г., Областна стратегия за развитие на област Велико Търново 2005 - 2015 г.; Общински план за развитие на община Велико Търново;

- Необходимо е дефиниране на устройствените проблеми, произтичащи от ОУПО, които да бъдат включени в ежегодните програми за прилагане на ОПР;

- Съгласуваност на предвижданията на ОУП с документите за стратегическото планиране на пространственото развитие, а именно: Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.; Регионалната схема за пространствено развитие на Северен централен район; Регионалната схема за пространствено развитие на област Велико Търново; Концепция за пространствено развитие на община Велико Търново;

- Съгласно чл.104 от Закона за устройство на територията, общият устройствен план на общината има значението на основа на цялостното устройство на територията, като неговите предвиждания са задължителни за последващите подробни устройствени планове. В този смисъл в правилата за прилагането му следва да се включат конкретни изисквания към подробното устройствено планиране, съобразено със спецификата и потребностите на отделните територии и/или планираните операции.

- Планово-пространствено развитие на населените места по отношение на функционалното им предназначение и зонироване – Системи „Обитаване“, „Труд“, „Обслужване“, „Отдых“;

- Социално-икономическо развитие чрез прилагане на принципите на публично-частното партньорство и формирането на местни инициативни групи. Всяка една от стратегическите цели на КПП предполага партньорства между няколко заинтересовани страни. Така партньорствата се превръщат в абсолютно необходим инструмент за пространственото развитие;
- Опазване и съхраняване на околната среда и недвижимите културни ценности.

Стратегически насоки за пространствено развитие на община Велико Търново

Стратегическите насоки за пространствено планиране и развитие обхващат разработването и актуализацията на системата от документи за пространствено развитие на национално, регионално и общинско ниво, определящи стратегията за интегрирано пространствено развитие при отчитане на териториалния потенциал и принципите за балансирано устойчиво развитие³.

Концепцията на общината определя средносрочните перспективи и цели за пространствено развитие на територията ѝ по отношение на йерархизираната мрежа от населени места, връзките със съседните общини и областния център, както и интегрирането на територията на общината в регионалната транспортна, енергийна и телекомуникационна мрежа⁴.

Пространствено планиране и развитие се основава на няколко основни постановки и подходите, застъпени в общоевропейските и национални документи, които служат при изработване на Концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново, а именно:

- ***Балансираното териториално развитие*** чрез поддържане на йерархизирана система от населени места като инструмент за намаляване на изразените териториални неравенства в икономическото развитие. Такива диспаритети се наблюдават в

³ Стр.4, Чл. 7а от ЗРР и чл. 100 от ЗУТ

⁴ Стр. 7, Чл. 7д (3) от ЗРР

периферните райони на общината, където има демографски спад и населените места се обезлюдяват.

Град Велико Търново е основен полюс/център на растеж и като такъв е център на засилена социално-икономическа активност с изградени пространствено-комуникационни и функционални взаимовръзки, които засилват все повече процеса на моноцентризъм и концентрация на население за сметка на все по-големия брой обезлюдяващи се населените места в периферията на общината.

▪ **Функционална обвързаност на градския ареал с периферно разположените населени места** – За успешната апробация на КПР и постигане на балансирано териториално развитие в рамките на общината е необходимо населените места да бъдат насърчавани за формиране на мрежа от градове. При така изграждащите се мрежи се търси кумулативен растеж и ефект на мултипликатора в цялата територия на общината.

Това от своя страна налага модел на засилване на връзката между ареала на град Велико Търново и хинтерланда, чрез подобряване на достъпността като цяло и възможността за работа и планиране на специфични мерки и подкрепа на периферните и слабо развити население места в общината.

От изложеното до тук става ясно, че град Велико Търново има основна роля, като регулатор на протичащите социално-икономически процеси в пространствения обхват на общината и по-конкретно в развитието на периферните райони на общината.

В тази насока е необходимо засилване на взаимодействието и партньорство между град Велико Търново и останалите населените места в периферията му за повишаване на ролята им в пространственото и социално-икономическо развитие на община Велико Търново.

▪ **Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията** – За повишаване на достъпността и свързаността в териториалната структура на населените места в общината е необходимо подобряване на транспортните и комуникационните им връзки и обвързване на местната транспортна мрежа с регионалната и национална транспортна мрежа.

За модерно развиващите се, устойчиви и иновативни градове, към което развитие град Велико Търново се стреми, е необходимо осигуряването на по-добър достъп до широколентов интернет в цялата община, което ще е важна предпоставка за

повишаване на конкурентоспособността на бизнеса. Това е и условие за намаляване на цифровото разделение в пространственото разпределение на икономическите дейности, както и възможност за повишаване на квалификацията на хората в трудоспособна възраст и увеличаване на шансовете им за реализация на пазара на труда.

▪ **Устойчиво развитие на селищната структура** – Решаването на икономическите, екологичните, социалните и културните проблеми на населените места в общината може да бъде постигнато чрез прилагане на интегриран подход и насочена концентрация на ресурси, които да са в основата за постигане на устойчиво и балансирано развитие.

Физическото подобряване на градската среда чрез иновативни подходи и политики трябва да се реализира успоредно с мерки за стимулиране на социалната интеграция и сближаване с цел намаляване риска от социални неравенства и съхраняване на жизнеността на населените места.

▪ **Териториална интеграция** – има за цел пространствено и социално-икономическо развитие на периферните територии, чрез насочени териториални инвестиции в зоните, граничещи със съседните общини. За устойчивото развитие на периферните райони в общината е необходимо провеждане на целенасочена политика за съхраняване и опазване на природна среда, културното наследство, народни традиции и културни обичаи, които обогатяват природните и антропогенни ландшафти и културното многообразие в тези части на общината.

▪ **Опазване на природното и културно наследство** – е фактор, имащ позитивно влияние върху пространствената организация на територията в общината. Необходимо е опазване на идентичността на природното и културното наследство и биологичното разнообразие. Защитените територии са ограничител в пространственото развитие на територията, но от друга страна чрез ефективната им защита могат да бъдат използвани като икономически потенциал. Съхраненото природно и културно наследство изразява спецификата на местната общност и именно тези характеристики обуславят привлекателния облик на общината.

Конкретните насоки за агломерационния ареал /ядрото и основните вътрешноагломерационни центрове/ и хинтерланда са:

Агломерационен ареал на град Велико Търново и съставните му вътрешноагломерационни центрове стоят в основата на просперитета на общината и са фокус на икономическата политика, внедряване на очакваните иновации и формиране на клъстери и зони на растеж. В контекста на интегрираните планове за развитие, общинският център ще получи адекватна подкрепа и стимул за развитие, но все още не са регламентирани отношенията между ядрото /град Велико Търново/ и зоната му на влияние, формираща неговия ареал. Протичащите агломерационни процеси и обвързването на населените места в мрежи са важен фактор за реализацията на Концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново.

Урбанизираните територии в агломерационен ареал се отличават със сравнително по-високо ниво на динамика в пространствено и социално-икономическо развитие. Същите се явяват териториални образувания с висока степен на концентрация на ресурси, дейности, но и на негативни процеси, които фрагментират територията и предпоставят развитието на негативни процеси, водещи до пространствени диспаритети на сравнително малки като размер територии.

Равнопоставеност между агломерационния ареал и хинтерланда

Необходимо е прилагане на целенасочена политика за намаляване на диспаритетите/неравенствата в териториалното развитие и оползотворяване на потенциала както на градските, така и на селските райони. Еднопосочното мнение, че селските райони обслужват градските /или обратното/, не се споделя в настоящата концепция. Запазвайки своята същност, градовете и населените места в хинтерланда следва да си сътрудничат чрез принципите на интегрираното пространствено развитие за постигане на устойчив икономически растеж, екологичен и социален баланс. Спецификата на пространственото разпределение на териториите в общината, материалните и нематериалните ресурси на населените места в агломерационния ареал или в хинтерланда на общината, следва да се вграждат в плановите документи и в прилагането на секторните политики на всички нива.

Населените места в хинтерланда имат различна структура и проблематика. Част от тях са разположени в зоната на влияние на градовете Велико Търново, Дебелец, Килифарево, както и в развитите туристически локализации, са трудно сравними с периферните селски райони.

Еднократните целенасочените териториални инвестиции трудно биха ги съживили, но при изграждане на нов тип партньорства с прилежащите градове, това би осигурило работни места и обслужване на място, което от своя страна ще намали ежедневните трудови пътувания. Населените места в селските райони не бива да се превръщат във функционални продължения на агломерацията. Подобрената транспортна достъпност и осигуряването на публични услуги в малките градове и населени места в хинтерланда биха спомогнали за развитие на вътрешния потенциал на селските райони, съдържащ възможности за заетост в туризъм, селско и горско стопанство.

Конкретизираните основни насоки в това отношение на КПП са следните:

- Дефиниране на устройствени модели за интегрирано развитие на населените места, състоящи се от отделни, но взаимосвързани и взаимообусловени функционално-пространствени елементи;
- Създаване на условия за по-ефективна и устойчива реализация на сравнителните предимства и потенциали и ресурси на територията и населените места;
- Необходима е целенасочена политика за съхраняване и развитие на демографския потенциал и повишаване качеството на човешкия ресурс;
- Необходимо е прилагане на конкретно дефинирани мерки в рамките на урбанизираните територии и съставните им пространствено-функционални подсистеми насочени към смекчаване на най-сериозните им проблеми.

Тематичните направления, върху които се фокусира община Велико Търново по отношение на развитието на основните центрове и в съответствие с национални и Европейски стратегически насоки са следните:

- Балансирано пространствено разпределение на територията и ефективно инфраструктурно осигуряване;

- Устойчиво и балансирано развитие на населените места и техните функционални подсистеми;
- Оптимални условия за бизнес, работа и живот на местната общност в рамките на общината и нейните съставни населени места;
- Ефективно управление на населените места и прилежащите им територии.

Определените тематични направления на Концепцията за пространствено развитие следва да бъдат конкретизирани и да бъдат изведени основни приоритети за развитие с цел постигане на оптимални резултати, които ще задават основната посока за постигане на осезаем напредък в социално-икономическото развитие на територията, на основата на еколого-устойчиво и ефективно използване на поземлените и други ресурси в пространствения обхват на общината.

Основни приоритети в развитието на урбанизираните територии:

- *Подобряване на средата за обитаване чрез внедряване на градски иновации - изграждане на иновативни публични пространства в съчетание със силуета и композиционна идентичност на градската среда;*
- *Намаляване на вътрешноградските различия чрез нов интегриран подход към функционално зонироване;*
- *Повишаване на атрактивността на населените места за инвестиции и туризъм;*
- *Трайно подобряване на качеството и достъпността до здравните и образователните услуги;*
- *Дефиниране на интегрирани модели за използване на пространството, съобразени със съвременните тенденции в социално-икономическото развитие на ЕС*

Тези приоритети на КИР на община Велико Търново следва да са отправни точки в разработването, актуализацията и прилагането на различните стратегически и планови документи, в т.ч. ОУП на община Велико Търново, Общ устройствен план на населените места, Общински планове за развитие, Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие и др.

Конкретни насоки за пространствено развитие на община Велико Търново

От ролята и мястото на Концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново в областната и регионалната система за планиране и управление на територията произлизат следните конкретни насоки, които са пряко насочени към:

- Общ устройствен план на община Велико Търново, който следва да се актуализира в съответствие с Концепцията за пространствено развитие и Закона за устройство на територията;
- Общи и подробни устройствени планове на населените места в общината, които следва да се разработят в съответствие с Закона за устройство на територията.

Необходимостта от разработване на КПП на общината е вследствие от потребностите на системата на програмиране и стратегическо планиране и управление за следващия програмен период. Също така е нужно пространствено координиране на процесите, протичащи в пространствената структура на общината и създаване на пространствено-устройствена основа не само на общинско, но и на отделните секторни политики на областно и регионално ниво, в контекста на националното пространство, с цел постигане на комплексно, интегрирано планиране.

Ролята на Общия устройствен план на общината е от съществено значение за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие и управление на територията и има за цел да дефинира конкретни устройствени зони, техните граници, предназначение и устройствени режими, заложи в плановите документи от по-високо йерархично ниво.

В тази връзка, концепцията за пространствено развитие препоръчва ОУП да бъде актуализиран за територията на общината и на населените места, които са пряко свързани с нейната реализация. Това ще предостави устройствена основа за реализиране на инвестиционните намерения и оптимална реализация на стратегическите цели на КПП.

Необходимо е Общият устройствен план на общината да следва и отчита предвижданията и дефинираните компоненти на КПП на община Велико Търново, което ще гарантира, че се следва една обща интегрирана концепция за развитието на

територията на общината, включително по отношение на моделите за устройство на територията и населените места.

Актуализацията на ОУП следва да отчита няколко основни типа изисквания, а именно:

- Концептуалните изисквания, които са следствие от настоящата КПР и нормативните изисквания на Закона за устройство на територията, както и реалното състояние на територията на община Велико Търново и съставните ѝ населени места.
- Нормативни изисквания – ОУП на общината следва да се актуализира в съответствие с действащото законодателство и актуалната нормативна уредба на Република България - Закон за устройство на територията, Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени схеми, Наредба №8 за обема и съдържанието на устройствените схеми и планове, Закон за регионалното развитие, Закон за опазването на околната среда и др.

Необходимо е да се следват и прилагат предвижданията, залегнали в стратегическите и планови документи и устройствени схеми, разработени на различни йерархични нива /съгласно изискванията на Закона за регионално развитие/ при бъдещата актуализацията на ОУП с цел оптимално развитие на общината.

Концептуални насоки

При бъдеща актуализацията на ОУП на общината, е необходимо да се следват принципите на балансирано и устойчиво териториално развитие, като се цели равнопоставеност между различните видове територии и тяхната цялост като единна пространствена структура. В проектното решение е необходимо в по-голяма степен да бъдат заложени предпоставки за намаляване на териториалния дисбаланс между общинския център и периферията на общината. Необходимо е да се постигне равномерно териториално разпределение чрез подобро устройствено планиране на различните видове територии, като едновременно с това да се създадат оптимални условия за оползотворяване на наличните ресурси.

От важно значение е да се създадат условия и механизми за запазване на ценните земеделски земи и земи от горския фонд и да не се допуска смяната на тяхното

предназначение за нуждите на урбанизацията и икономическото развитие. При актуализирането на ОУП на общината следва да се създадат условия за развитие на социалната и техническата инфраструктура отговаряща на съвременни нужди и тенденции на общината.

Следва да бъде отчетена икономическата ситуация и да бъдат създадени условия за развитие насочени към икономически просперитет на общината, а така също и насочени към стимулиране на публично-частното партньорство в дейности осигуряващи по-ефективно и по-целесъобразно използване на поземления фонд общинска собственост.

Екологични насоки

Насоките на КПП в тази област са свързани със:

- Създаването на предпоставки за опазване на чистотата на въздуха, водите и почвите и за опазване на подземните богатства на общината;
- Създаване на условия за ограничаване и намаляване на увреждането на основните компоненти на околната среда – геоложка основа, земите и почвите, подземните и повърхностните води, трансграничните води и водни системи, растителния и животинския свят и техните хабитати, ландшафта, природните и културни ценности;
- Създаване на условия за намаляване на физичните фактори - шума, вибрациите и лъченията и подобряване на санитарно-хигиенните условия на средата и гарантиране на здравето на хората;
- Създаване на условия за съхраняване и обогатяване на биологичното разнообразие, опазване на характерните природни и културни ландшафти и възстановяване на такива увредени от антропогенната дейност;
- Създаване на условия за адаптиране към изменението на климата и намаляване на риска за недвижимите културни ценности и за здравето и живота на хората.
- Създаване на условия за обвързване на социално-икономическото развитие, на изграждането и организацията на транспортните и инфраструктурни коридори, развитието на градовете и селата с целите на политиката по околна среда са задължително, включително и за политиката по устройство на територията.

Предвижданията на ОУП на общината следва да не влошават екологичното равновесие, като при това документът се съобразява и отчита ограничителните режими на защитени територии. Необходимо е да се предвидят мерки за безпроблемно интегриране в околната среда на неурбанизираните територии при тяхната урбанизация, без това да увреди общата система.

Насоки към устройството на отделните видове територии

Съгласно Закона за устройство на територията - чл. 7 от ЗУТ и чл. 4 от Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии, основното предназначение на териториите на една община, определени с концепциите и схемите за пространствено развитие и районните устройствени схеми и общите устройствени планове са: урбанизирани територии /населени места и селищни образувания/, земеделски територии, горски територии, защитени територии и нарушени територии за възстановяване.

Съгласно чл. 111 от ЗУТ за земеделски, горски и защитени територии, за нарушени територии за възстановяване и за територии със специално и друго при необходимост могат да се разработват специализирани подробни устройствени планове, които да решават отделните устройствени проблеми и да обхващат структурни части от територията на общината.

Устройство на урбанизираните територии – Този вид територии се явяват специфични пространствени образувания, при които динамиката в развитието се отличава със сравнително по-малка степен на инерционност на процесите и тенденциите, като от друга страна, въпреки сериозната обвързаност на компонентите, се характеризира с висока степен на вътрешна фрагментираност на зони с различен потенциал, ресурси и проблеми на сравнително малка като размер и площ територия. Това прави тези територии изключително сложни за управление, изискващи прецизно интегрирано пространствено планиране, които същевременно са силно чувствителни към очакванията и нуждите на местната общност.

Необходимо е при актуализацията на ОУП да се дефинират конкретни насоки за развитието на селищната мрежа, като същевременно се вземат предвид изискванията за съхранение на околната среда и природното и културно наследство. При усвояване на територии трябва да се имат предвид демографските и социално-икономически прогнози и природо-географския потенциал, който притежават населените места.

В устройството на урбанизираните територии следва да се отчита актуалното състояние и мястото им в йерархичната структура на селищната мрежа на общината, като е необходимо да се създадат условия за обвързване и повишено взаимодействие на функционалните системи на населените места и формирането на мрежа както в общината, така и със съседните общини.

Устройство на земеделските територии – устройственото планиране на териториите за земеползване трябва да бъде разглеждано като инструмент за запазване на стратегическия ресурс – обработваеми земи и да ограничи прекомерната смяна на предназначението на този вид територии за сметка на урбанизираните такива.

Необходимо е да бъдат отчитани различните видове категории на земеделските земи и да бъдат зонирани спрямо текущото състояние и нуждите от земеползване в територията на общината. От основно значение за земеползването е да се създадат условия за окрупняване на земеделските земи с цел повишаване на ефикасността от използването им.

С приоритет трябва да бъдат разглеждани високостепенните земи и възможностите, които предоставят за развитие на нови селскостопански производства и зони за развитие на активно земеделие. От друга страна нискостепенните и хълмисти земи имат възможност за развитие на нетрадиционни за общината алтернативни земеделски услуги.

Устройство на горски територии – Управлението на горите е важен фактор за опазване на биологичното и ландшафтното разнообразие в териториалния обхват на общината. Необходимо е при устройството на горските територии да бъдат взети предвид нормативно определените изисквания към устройството на горите със

стопанско и специализирано предназначение, както и предвижданията на лесоустройствения план.

Устойчивото управление на горите и опазването на биоразнообразието създава допълнителни възможности за поддържане атрактивността на периферно разположените населени места основно в южната част на общината и развитието на дейности, създаващи заетост, чиито потенциал все още не е използван пълноценно.

Особеностите на горския фонд и ролята, която имат за опазването на биологичното разнообразие, дърводобива и дървопреработването в общината трябва да бъдат съхранени и доразвити.

Устройство на защитени територии – Планирането на този вид специфични територии е сложен процес, който има за цел да създаде оптимални условия за тяхната защита, при които следва да се предвидят устройствени режими и правила за тяхното управление. Подходящ инструмент, който обогатява и съхранява в по-голяма степен специфичните територии е обособяването на буферни зони със специфичен устройствен режим.

Устройство на нарушени територии за възстановяване – при тяхното устройствено планиране е необходимо да се вземат предвид броят, видът, локацията и обхватът на териториите за възстановяване, специфичен устройствен режим за периода на функционирането им, както и условията за прекратяване на експлоатацията и последваща рекултивация, където е възможно.

Необходимо е да се формират предпоставки и да се проведат мероприятия за повторно използване на засегнатите територии в околната среда и предвиждане на ново функционално предназначение.

Устройство на друг вид територии – с актуализацията на ОУП и на заложените предвиждания в основните стратегически документи могат да се определят устройствени зони и самостоятелни терени с устройствен режим, включително и територии без право на промяна на предназначението, територии - рискови зони с потенциал за свлачища, абразия и наводнения, територии за разполагане на съоръжения за производство на енергия от ВЕИ /с и без промяна на предназначението/, територии

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

със специално предназначение, територии за активно прилагане на активни ландшафтно-устройствени мероприятия; сервитутни зони за електропроводи и др.

VI. Система за наблюдение, контрол и актуализация

За успешната апробация на Концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново е необходимо създаването на система за наблюдение на промените и тенденциите в развитието на сложните компоненти на териториалната структура – центрове на растеж /ядро и вътрешноагломерационни центрове/, агломерационен ареал, специфични територии и зони.

Съгласно българското законодателство, системата за наблюдение на Концепцията за пространствено развитие има за цел постигане на по-голяма ефективност и ефикасност на териториалното планиране, програмирането, управлението и ресурсното осигуряване на общинско развитие⁵. Тя трябва да отговаря на специфичните условия и организация за изпълнение на съответните документи за стратегическо пространствено планиране. Обект на изследване на системата за наблюдение са източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията, както и индикатори и органи за наблюдение и система за докладване и осигуряване на информация и публичност.

Органите за наблюдение имат няколко основни функции, свързани с изпълнението на документите в сферата на пространственото развитие. Най-общо органите отговарят за осигуряване на информация и данни и следене на индикаторите за наблюдение по отношение на целите и приоритетите и тяхната реализация. В допълнение, органите следят за координация на дейностите между централните и местните органи на изпълнителната власт, други заинтересовани страни и организации и юридически лица, основаващи се на принципа на партньорство. Друг важен елемент, за който органите за наблюдение отговарят, е съблюдаване на съответствията на действията по наблюдение с условията и правилата в областта на защитата на конкуренцията, опазването на околната среда, държавните помощи, обществените

⁵ Чл. 30 от ЗРР

поръчки и насърчаването на равните възможности и социалното включване. Комуникацията и взаимодействието с административните структури, участващи в процеса на изпълнение на пространственото планиране в общината, също е задача на органите за наблюдение. От съществено значение е и разглеждането на предложения и вземане на решения, свързани с повишаване ефективността на процеса на наблюдение в случай на възникнали проблеми и пропуски. Осигуряването на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел гарантиране прозрачност също се явява ключово за органите за наблюдение.

Съгласно чл. 23 от Закона за регионалното развитие, кметът на общината организира изработването и актуализирането на Концепцията за пространствено развитие, като в своята дейност той следва да бъде подпомаган от цялата общинска администрация. Специализираните звена на администрацията са отговорни за оперативното управление на концепцията - административно и финансово управление, финансов контрол и вътрешен одит. Общинската администрация следи и за сключените споразумения за сътрудничество с други общини в страната и извън нея за осъществяване на съвместни дейности по пространственото развитие и териториалното сътрудничество.

В тази връзка, ролята на общинската администрация и кмета е свързана не само с оперативното управление на концепцията, така и с мониторинг и съгласуваност с дейностите на общината и ежегодното планиране на средствата и мерките за реализация на проектите в райони за целенасочена подкрепа. От значение е и управленските тела, в лицето на кмета и общинска администрация Велико Търново да предлагат инициативи и схеми за ресурсно осигуряване при мониторинга и актуализацията на концепцията.

Както повечето стратегически документи, концепцията за пространствено развитие на община Велико Търново трябва да бъде актуализирана при настъпване на промени в териториално-административните граници на територията и при промени в социално-икономическите условия в общината. В допълнение, актуализацията се извършва в съответствие с актуализацията на Регионалната схема за пространствено развитие на област Велико Търново и Регионалната схема за пространствено развитие

на Северен централен район, както и с Националната концепция за пространствено развитие. Актуализацията следва да се подготви и в случай на промени в релевантното национално законодателство или в това на ЕС, както и при настъпили промени в секторните стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на Концепцията за пространствено развитие.

Списък с таблици

Таблица 1. Население на община Велико Търново по пол и местоживееене към 31.12.2012, НСИ	29
Таблица 2. Население на община Велико Търново към 2011 г., НСИ	30
Таблица 3. Трудоспособен контингент на община Велико Търново, източник: НСИ, Справочник Област Велико Търново, 2011 г.	31
Таблица 4. Население на община Велико Търново в под трудоспособна, трудоспособна и над трудоспособна възраст (%), 2011 г., НСИ.....	31
Таблица 5. Население на община Велико Търново по етнически групи, 2011 г., НСИ	32
Таблица 6. Степен на завършено образование на населението в община Велико Търново по етнически групи, 2011 г., НСИ.....	34
Таблица 7. Население по фактическо семейно положение, пол, местоживееене (НСИ, 2011 г.) .	35
Таблица 8. Коефициент на раждаемост (НСИ, 2012 г.).....	36
Таблица 9. Коефициент на смъртност (НСИ, 2012 г.)	36
Таблица 10. Категоризация на община Велико Търново	39
Таблица 11. Категоризация на населените места в община Велико Търново	39

Списък с фигури

Фигура 1. Местоположение на община Велико Търново.....	11
Фигура 2. Национални културни коридори /Източник: Национална концепция за пространствено развитие/.	17
Фигура 3. Културните коридори /Източник: Концепция - Културните коридори на Югоизточна Европа/.	19
Фигура 4. Пространствено разпределение на недвижимите културни ценности от категория с „национално значение“ по основното културно направление.	21
Фигура 5. Университетски и научно-изследователски звена / източник: Национална концепция за пространствено развитие/.	33
Фигура 6. Йерархична система от градове-центрове.	38
Фигура 7. Градове за подкрепа на интегрирано градско развитие по ОПРР 2014-2020г. /Източник: Национална концепция за пространствено развитие/.	38
Фигура 8. Населени места в община Велико Търново	42
Фигура 9. Полюси и оси на развитие /източник: Национална концепция за пространствено развитие/.	44
Фигура 10. Начин на трайно ползване на територията в община Велико Търново.....	46
Фигура 11. Транспортна инфраструктура в община Велико Търново.	57
Фигура 12. Газова инфраструктура /източник: Национална концепция за пространствено развитие/.	60
Фигура 13. Защитени територии.....	66
Фигура 14. Достъпност до общинския и областен център град Велико Търново.....	76
Фигура 15. Формирани пространствено функционални зони.....	82
Фигура 16. Окончателен вариант на трасе на АМ „Хемус“, одобрено от МРР март 2014г.....	85

Фигура 17. Пространствена трансформация на обособените зони при осъществяване на проект за доизграждане на АМ „Хемус“	86
Фигура 18. Пространствена конфигурация на териториите около с. Самоводене.	88
Фигура 19. Формиран модел на центровата система	90
Фигура 20. Урбанистичен модел на перспективата за развитие на община Велико Търново с пускането в експлоатация на АМ „Хемус“, към хоризонт 2020 г. и след това.	92
Фигура 21. Основни оси на развитие.....	94
Фигура 22. Агломерационен ареал на община Велико Търново	97
Фигура 23. Интегрална схема за пространствено развитие 2014-2020 г.....	100
Фигура 24. Интегрална схема за пространствено развитие на община Велико Търново 2021-2034г.	102